

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Justė Šilkaitė

Socialinio darbo studijų programa
Magistro darbas

**Vaikų paėmimo iš šeimos patirtys: darbuotojų ir asmenų
netekusių tėvų globos perspektyvos**

Darbo vadovė ar vadovas: Dr., lektorė Donata Petružytė

Vilnius 2020

TURINYS

PAVEIKSLĖLIŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	3
SANTRAUKA.....	4
SUMMARY.....	5
ĮVADAS.....	6
DARBE NAUDOJAMŲ SĄVOKŲ SAMPRATOS:.....	9
1. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS POLITIKOS VEIKIMO ASPEKTAI LIETUVOJE.....	10
1.1. Vaiko paėmimo iš šeimos praktika.....	10
1.2. Veiksniai įtakojančios socialinę atskirtį.....	15
1.3. Institucinė vaiko teisių apsaugos struktūra.....	18
1.4. Augimo atskirtį patiriančioje šeimoje įtaka vaiko vystymuisi.....	20
2. SOCIALINIO DARBO SPECIALISTŲ DARBO SPECIFIKA.....	25
2.1. Socialinio darbo specialistų darbo problematika.....	25
2.2. Vaiko teisių apsauga kaip rizika perdegimo sindromui.....	27
2.3. Socialinio darbo intervencija pagalbos šeimai procese.....	28
3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	30
3.1. Tyrimo metodika.....	30
3.2. Darbuotojų patirtys.....	32
3.3. Tėvų agresija darbuotojų atžvilgiu.....	34
3.4. Emocinis darbuotojų krūvis.....	35
3.5. Visuomenės požiūris į vaiko teisių apsaugos specialistus.....	37
3.6. Pagrindiniai darbuotojų ir vaikų sąveikos aspektai.....	39
4. ASMENŲ KURIE NETEKO TĖVŲ GLOBOS PATIRTYS.....	40
4.1. Vaiko paėmimo iš šeimos reiškinys.....	40
4.1.1. Vaiko savijauta paėmimo iš šeimos metu.....	41
4.1.2. Informacijos stoka.....	42
4.1.3. Ankstyvas brandos jausmas.....	43
4.2. Vaikai darbuotojų vietoje.....	44
IŠVADOS.....	47
REKOMENDACIJOS.....	48
LITERATŪRA:.....	49
PRIEDAI.....	53
Priedas Nr.1.....	53
Priedas Nr. 2.....	54

Priedas Nr. 3.....	56
Priedas Nr.4.....	66

PAVEIKSLĖLIŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 pav. Smurto prieš vaikus statistika 2016 - 2018 m.....	11
2 pav. Vaikų, patyrusių smurtą šeimoje statistika 2017 - 2019 m.....	13
3 pav. Sudaryta remiantis Taljūnaite, M. 2000m.....	16
4 pav. Vaikų gyvenančių atskirtį patiriančiose šeimose statistika	17
5 pav. Šaltinis: Society for Research in Child Development.....	24
6 pav. Profesinio perdegimo sindromai pagal Ch. Maslach.....	27
7 pav. Sudaryta remiamantis informantų, dalyvausių tyrime atsakymais.....	34

SANTRAUKA

Vaiko teisių apsaugos specialistų intervencija į šeimą, kilus grėsmei vaiko saugumui paskutiniiais metais daug diskusijų sulaukianti tema. Pastebėta, jog vaiko paėmimo iš šeimos procesas, neigiamai veikia vaikų ir darbuotojų gerovę. Šios patirtys sukelia neigiamas emocijas ir stresą abiem pusėms. Intervencijoje dalyvaujantiems asmenims palieka ilgalaikius padarinius. Siekiant ištirti vaiko paėmimo iš šeimos proceso įtaką asmenų gerovei buvo pasirinkta atlikti asmenų, dalyvavusių vaiko paėmimo iš šeimos procese savijautos tyrimą. Šio darbo tikslas ištirti asmenų, dalyvavusių vaiko paėmimo iš šeimos procese patirtis. Darbo tikslui pasiekti buvo atliekama mokslinės literatūros analizė bei kokybinis tyrimas. Tyrimo objektas. Darbuotojų ir asmenų, netekusių tėvų globos patirtys dalyvaujant vaiko paėmimo iš šeimos procese. Tyrimo uždaviniai: 1. Atlikti akademinės literatūros analizę, siekiant ištirti kaip vaiko augimas atskirtų patiriančioje šeimoje įtakoja jo vystymąsi; 2. Išryškinti sąlygas, kuriomis privalo dirbti vaiko teisių apsaugos atstovai. 3. Palyginti vaiko teisių apsaugos atstovų bei iš šeimos paimamų vaikų savijautą intervencijos metu. Tyrimo metu, pasitelkiant pusiau struktūruoto interviu metodą buvo apklausti 5 vaiko teisių apsaugos darbuotojai, bei 5 asmenys, netekę tėvų globos. Duomenų analizei atlikti buvo pasitelktas kontent analizės metodas. Tyrimas atskleidė, jog ir darbuotojai ir asmenys, kurie buvo paimti iš šeimų, šio proceso metu jautė įtampą, stresą, kuris truko net ir procesui pasibaigus. Taip pat išaiškėjo, jog abiem pusėms, dalyvavusioms procese nebuvo, arba buvo suteikta minimali psichologinė parama, siekiant sumažinti traumuojančias patirtis dalyvaujant šioje intervencijoje į šeimą. Laiko, skirto darbui su šeima stoka taip pat įtakoja specialistų darbo kokybę ir rezultatus. Didžioji dalis informantų sutiko, jog situacija šalyje gerėja, tačiau egzistuoja ir didelė terpė, kuriai reikalingi pokyčiai. Norint juos pasiekti privaloma nuolat analizuoti specialistų darbo kokybę ir tobulinti jų darbo sąlygas. Mokytiis veikti prevenciškai, siekiant išvengti intervencijų į šeimas.

SUMMARY

The intervention of child protection professionals in the family in the event of a threat to the child's safety has been a much-debated topic in recent years. It has been observed that the process of taking a child out of the family harms the well-being of children and staff. These experiences cause negative emotions and stress on both sides. It has long-term consequences for those involved in the intervention. To investigate the experience of the process of taking a child out of the family, it was selected to conduct a study of the welfare of 10 persons who participated in the process of taking a child out of the family. This study aimed to investigate the experiences of individuals involved in the process of taking a child out of the family. To achieve the aim of the work, the analysis of scientific literature and qualitative research was performed. Research tasks: 1. To analyse the academic literature. 2. To study the experiences of persons taken from their families in childhood. 3. To examine the experience of children's rights specialists in taking children from families. 4. To compare the experiences of children and staff involved in the process of taking a child out of the family. 5. Find out what further assistance is provided to staff and children involved in the process of taking the child out of the family. 6. To study how a child's growth in an excluded family affects his or her development; Highlight the conditions under which child rights representatives must work. To compare the well-being of the representatives of the protection of the rights of the child and the children taken from the family during the intervention. During the study, 5 child protection workers and 5 persons deprived of parental care were interviewed using the semi-structured interview method. A content analysis method was used to perform data analysis. The study revealed that both staff and individuals who were taken from families felt tension during the process, stress that lasted even after the process ended. It also emerged that both parties involved in the process were not, or were provided with, minimal psychological support to reduce the traumatic experiences involved in this family intervention. The lack of time spent working with the family also affects the quality and performance of professionals. Most of the informants agreed that the situation in the country is improving, but there is also a large environment that needs change. In order to achieve them, it is necessary to constantly analyse the quality of work of specialists and improve their working conditions. Learn to act proactively to avoid interventions in families.

IVADAS

Paskutiniais metais šalyje socialinis darbas ir jo atstovai susilaukia vis daugiau dėmesio. Šalyje pamažu vykdomi pokyčiai, susiję su vaiko teisių apsaugos politika. Profesija, savo vertybėmis ginanti žmogaus teises ir orumą, dažnai kritikuojama dėl aplaidumo, minimos darbuotojų padarytos lemtingos klaidos, nesusipratimai. Pamažu, performuojama politika susilaukia prieštaringų visuomenės vertinimų. Kol kas dar sunku pamatuoti kokį poveikį atneš šie pokyčiai, tačiau dalis politikos rezultatų jau matyti mažėjančiuose smurto prieš vaikus rodikliuose šalyje.

Vaiko teisių apsaugos veiksmingumo temą, vaikų augimo globos namuose temą Lietuvoje yra tyrinėjusios Tamutienė, I. (2018), Auglytė, V. (2018), Gončiarova, N. (2016), užsienyje Holly Gabby (2016), Bellamy, J. L. (2008) ir kiti. Pasak Tamutytės, I., praktinėje vaiko apsaugoje kraštutiniai požiūriai yra žalingi, o optimalumas gali būti pasiektas tik juos integruojant, kaip tai pateikta JT vaiko teisių konvencijoje (toliau – VTK). VTK orientuoja nacionalines sistemas į pagalbos sistemas, nukreiptas į vaiką, tačiau kartu pripažįsta, kad šeima yra geriausia vieta vaikui augti. Todėl praktikai, dirbantys vaiko gerovės stiprinimo ir apsaugos srityse, turi balansuoti ties šeimos išsaugojimo ir vaiko apsaugos, kai šeima skriaudžia ar neprižiūri vaiko, riba. Būtent tokį „aukso viduriuką“ ir bando atrasti šalies vaiko teisių apsaugos politikos formuotojai. Jų pasisakymai ir nutarimai stebimi kaip pro padidinamąjį stiklą.

Dažnas buvimas dėmesio centre taip pat suteikia galimybę šiai profesijai iškelti jos problematiškumą, valstybės požiūrį į socialinį darbą, darbuotojų saugumo neužtikrinimą, darbo įrankių stoką ir kartu šios specialybės svarbą ir naudą visuomenėms. Visuomenė pamažu supažindinama su socialiniu darbu, imama suvokti, jog tai didelio pasirengimo reikalaujanti specialybė, susidurianti su daug iššūkių ir dažnu atveju kelianti daug streso jos atstovams, kuomet prisiliečiama prie žmogaus gyvenimo ir reikia priimti lemtingus sprendimus, tik numanant kokios bus to pasekmės. Stasiūnaitienės, E., Mažeikaitės, S. (2015) teigimu socialinis darbas su socialinės atskirtį patiriančiomis šeimomis yra įvairiapusiškai sudėtingas, reikalaujantis didžiulės emocinės investicijos. Socialiniai darbuotojai dažnai susiduria su problemomis, kurios kelia grėsmę psichologiniam ir fiziniam jų saugumui. To pasekoje jie kenčia nuo perdegimo sindromo, dažnai praranda motyvaciją, jų darbas praranda pirminę prasmę, įgalinti asmenis pačius veikti.

Šiuo vaikų teisių apsaugos įstatymų perversmų laikotarpiu svarbu tirti priimamų perversmų pasekmes, išryškinti gerąsias patirtis, bei mokytis iš jų. Labai svarbu įsigilinti į šiuos procesus iš abiejų perspektyvų, idant būtų pasiektas geriausias, mažiausiai asmenis, dalyvaujančius šiame procese traumuojantis rezultatas. Tikimasi, jog šio tyrimo rezultatai padės atskleisti darbuotojų, bei asmenų, kurie buvo paimti iš šeimų patirtis, bei bus naudinga medžiaga, padėsianti suvokti dabartinės sistemos iššūkius ir vietas, kuriose dar galima tobulėti.

Tyrimo problema. Pastebėta, jog vaiko paėmimo iš šeimos procesas neigiamai veikia vaikų ir darbuotojų gerovę.

Tyrimo aktualumas. Šiuo magistro darbo siekiama atkreipti dėmesį į vaiko teisių apsaugos politikoje egzistuojančias problemas, tam, jog būtų gerinamos ir sukuriamos kuo mažiau traumuojančios vaiko paėmimo iš šeimos sąlygos. Taip pat siekiama išsiaiškinti kaip funkcionuoja naujai priimami įstatymai, kokią naudą ir žalą atneša minėtieji perversmai. Tam labai svarbu ištirti abipuses, vaikų ir darbuotojų patirtis. Taip pat magistro darbu siekta parodyti kaip svarbu veikti prevenciškai, siekiant išvengti intervencijos į šeimą.

Darbo tikslas. Remiantis mokslinė literatūra, ir kokybinio tyrimo duomenimis ištirti vaiko paėmimo iš šeimos proceso patirtis, bei pateikti rekomendacijas.

Darbo uždaviniai.

1. Atlikti akademinės literatūros analizę, siekiant ištirti kaip vaiko augimas atskirtį patiriančioje šeimoje įtakoja jo vystymąsi;
2. Atlikti akademinės literatūros analizę, siekiant išryškinti sąlygas, kuriomis privalo dirbti vaiko teisių apsaugos atstovai.
3. Ištirti vaikų ir darbuotojų dalyvaujančių, vaiko paėmimo iš šeimos procese patirtis

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje dalyje apžvelgiama Lietuvos vaiko paėmimo iš šeimos praktika, analizuojami moksliniai vaiko paėmimo iš šeimos tematika. Nagrinėjami veiksniai, įtakoiantys socialinę atskirtį, taip pat augimo socialinę atskirtį patiriančioje šeimoje įtaka vaiko vystymuisi. Antrojoje dalyje siekiama išnagrinėti pagrindinius socialinio darbo su šeima aspektus. Socialinio darbo problematiškumo klausimas. ¹Trečiojoje dalyje analizuojamos vaikų ir darbuotojų, dalyvavusių vaiko paėmimo iš šeimos patirtys. Stengiamasi išskirti pagrindines temas, sistemos problemas, kurios dažniausiai nuskambėjo iš informantų interviu metu.

Tyrimo rezultatai ir išvados. Tyrimas atskleidė, jog ir darbuotojai ir asmenys, kurie buvo paimti iš šeimų, šio proceso metu jautė įtampą, stresą, kuris truko net ir procesui pasibaigus. Taip pat išaiškėjo, jog abiems pusėms, dalyvavusioms procese nebuvo, arba buvo suteikta minimali psichologinė parama, siekiant sumažinti traumuojančias patirtis dalyvaujant šioje intervencijoje į šeimą. Laiko, skirto darbui su šeima stoka taip pat įtakoja specialistų darbo kokybę ir rezultatus. Didžioji dalis informantų sutiko, jog situacija šalyje gerėja, tačiau egzistuoja ir didelė terpė, kuriai reikalingi pokyčiai. Norint juos pasiekti privaloma nuolat analizuoti specialistų darbo kokybę ir tobulinti jų darbo sąlygas. Mokyti veikti prevenciškai, siekiant išvengti intervencijų į šeimas.

¹ Magistro darbe, tiriant vaiko teisių apsaugos specialistų darbo specifiką ir sąlygas, remiamasi mokslinė literatūra, kuri analizuoja socialinį darbą. Toks pasirinkimas buvo priimtas, kadangi socialinių darbuotojų ir vaiko teisių apsaugos specialistų, dirbančių su atskirtį patiriančiomis šeimomis darbo specifika yra glaudžiai susijusi. Taip pat dauguma vaiko teisių apsaugos specialistų yra įgiję socialinio darbo išsilavinimą.

Raktiniai žodžiai. socialinis darbuotojas, vaiko paėmimas iš šeimos, vaikų paimtų iš šeimos patirtys, darbuotojų, dirbančių su šeima patirtys, vaiko teisių apsaugos politika.

DARBE NAUDOJAMŲ SĄVOKŲ SAMPRATOS:

1. Atvejo vadyba - procesas, kurio metu į krizę patekusiai šeimai, paskiriamas socialinis darbuotojas - atvejo vadybininkas. Atvejo vadybininko užduotis yra atlikti apžvalgą, atkreipiant dėmesį į šeimos istoriją ir į aplinkinį socialinį lauką. Užmegzti kontaktą ir vėliau bendradarbiauti su socialiniu darbuotoju ir su visais profesionalais, kurie gali padėti šeimai įveikti tai, kas trukdo šeimai pagerinti situaciją vaikų auginimui.
2. Intervencija (socialiniame darbe) - tai darbuotojo veikla, susijusi su pokyčio siekimu sisteminiu požiūriu.
3. Mobili komanda - Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos apskričių bei Vilniaus ir Kauno miestų teritoriniuose skyriuose dirbantys socialinis darbuotojas, psichologas ir specialistas, dirbantis su priklausomybių turinčiais žmonėmis.
4. Socialinė atskirtis - visuomenės atsisakymas atskirų savo narių (pavyzdžiui, benamių, priklausomų asmenų), jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. Socialinę atskirtį gali sukelti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumai, neleidžiantys daliai gyventojų pasinaudoti šios sistemos galimybėmis.

1. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS POLITIKOS VEIKIMO ASPEKTAI LIETUVOJE

1.1. Vaiko paėmimo iš šeimos praktika

Vaiko paėmimo iš šeimos praktikoje Lietuvoje, vaikas paimamas iš šeimos, jei kyla rizika jo saugumui, kitaip sakant, jei vaikas šeimoje patiria smurtą iš tėvų. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas išskiria šias, galimas smurto prieš vaiką formas:

- Tyčinis ar netyčinis fizinis smurtas;
- Tyčinis ar netyčinis psichologinis smurtas;
- Tyčinis ar netyčinis seksualinis smurtas;
- Tyčinė ar netyčinė tėvų nepriežiūra, apleistumas.

Lietuvių kalbos žodynas smurtą apibrėžia kaip šiurkščią prievartą; priespaudą; pavojų; Remiantis James M., Godin Jr.(1991), egzistuoja 9 pagrindiniai bruožai, kuriais vadovaujantis, galima nuspėti apie galimą riziką vaiko apleistumui, dar prieš tam įvykstant. Anot autorių, didesnė tikimybė, jog ateityje vaikas nukentės nuo tėvų apleistumo, nepriežiūros, jei:

- Šeima ir ankščiau turėjo atvejų, kuomet vaikai buvo apleisti;
- Jei vaikai, gyvenantys šeimoje jau buvo apgyvendinti socialinės globos įstaigose;
- Jei vaiką augina tik vienas iš tėvų;
- Tėvai, arba vienas iš tėvų pats yra patyręs apleistumą vaikystėje;
- Tėvų amžius, vaiko paėmimo iš šeimos metu;
- Jei tėvai, reguliariai vartoja alkoholį ar/ir narkotikus;
- Šeimoje gyvena didelis vaikų skaičius;
- Tėvai negeba užmegzti socialinių ryšių; nedalyvauja socialiniame gyvenime.
- Keisti esamą situaciją pasiryžta tik vienas iš tėvų;

Šalies praktikoje vaiko teisių apsaugos atstovus informuoti apie įtariamą smurtą šeimoje galima susisiekus su policija, taip pat Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, teritoriniu jos skyriumi. Pranešus apie galimą smurtą ir nesaugią vaikui aplinką į įvykio vietą atvyksta policijos pareigūnai. Šiame, pradiniam procese jie ištiria liudininkų parodymus, atlieka pirminį aplinkybių tyrimą, surenka įrodymus apie galimą smurtą prieš vaiką. Tuo metu prokurorai sprendžia ar pradėti ikiteisminį tyrimą, esant poreikiui skiria kardomąsias priemones. Vaiko teisių apsaugos specialistai privalo įsitikinti ar egzistuoja reali grėsmė vaiko saugumui.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2016 - 2018 metais smurto prieš vaikus lygis sumažėjo:

Metai	PRANEŠIMAI APIE SMURTA PRIEŠ VAIKUS					
	Fizinis smurtas		Seksualinis smurtas		Psichologinis smurtas	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
2018	751 (58%)	533 (42%)	21 (14%)	130 (86%)	1385 (53%)	1215 (47%)
2017	914 (59%)	627 (41%)	27 (19%)	114 (81%)	1393 (51%)	1326 (49%)
2016	572 (64%)	325 (46%)	13 (18%)	61 (82%)	890 (52%)	829 (48%)

1 pav. Smurto prieš vaikus statistika 2016 - 2018 m.

Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=2cb8d8fd-39c6-4ba1-8d0a-bf79f7b564f6>

Galima daryti prielaidą, jog tai pasekmė įstatymų pakeitimų įvykdytų 2017 metais. Atsižvelgiant į itin aukštą smurto prieš vaikus lygį šalyje 2017 metais, vasario 14d. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo antras straipsnis pasipildė straipsniu Nr.21, kuris dar tiksliau nei prieš tai suformulavo smurto prieš vaikus apibrėžimą. Jame smurto prieš vaikus formos buvo sukonkretintos ir išskirtos į keturias: psichologinį, fizinį, seksualinį, bei nepriežiūrą. To pasekoje įvesta ir grėsmės lygių nustatymo anketa, kurią iki 2020 metų sausio 1d. privalėjo pildyti vaikų teisių apsaugos atstovai, atvykę į šeimą, kurioje galimai buvo pažeidžiamos vaiko teisės.

Norint apsaugoti vaikus nuo neigiamos jų šeimos įtakos, kai vaikams dėl vienokio ar kitokio grėsmės lygio gyventi namuose tampa nebesaugu, ištyrę situaciją ir nustatę kokia grėsmė kyla vaikui vaikų teisių apsaugos atstovai būdavo priversti paaimti vaiką iš jam nesaugios aplinkos ir perkelti jį į saugią aplinką, kol arba jo tėvai vėl galės juo rūpintis, arba artimieji galės perimti vaiko globėjo teises, arba kol bus oficialiai nuspręsta, jog vaikui saugiausia augti institucinės globos priežiūros įstaigoje. Grėsmės lygių skirstymas atrodė taip:

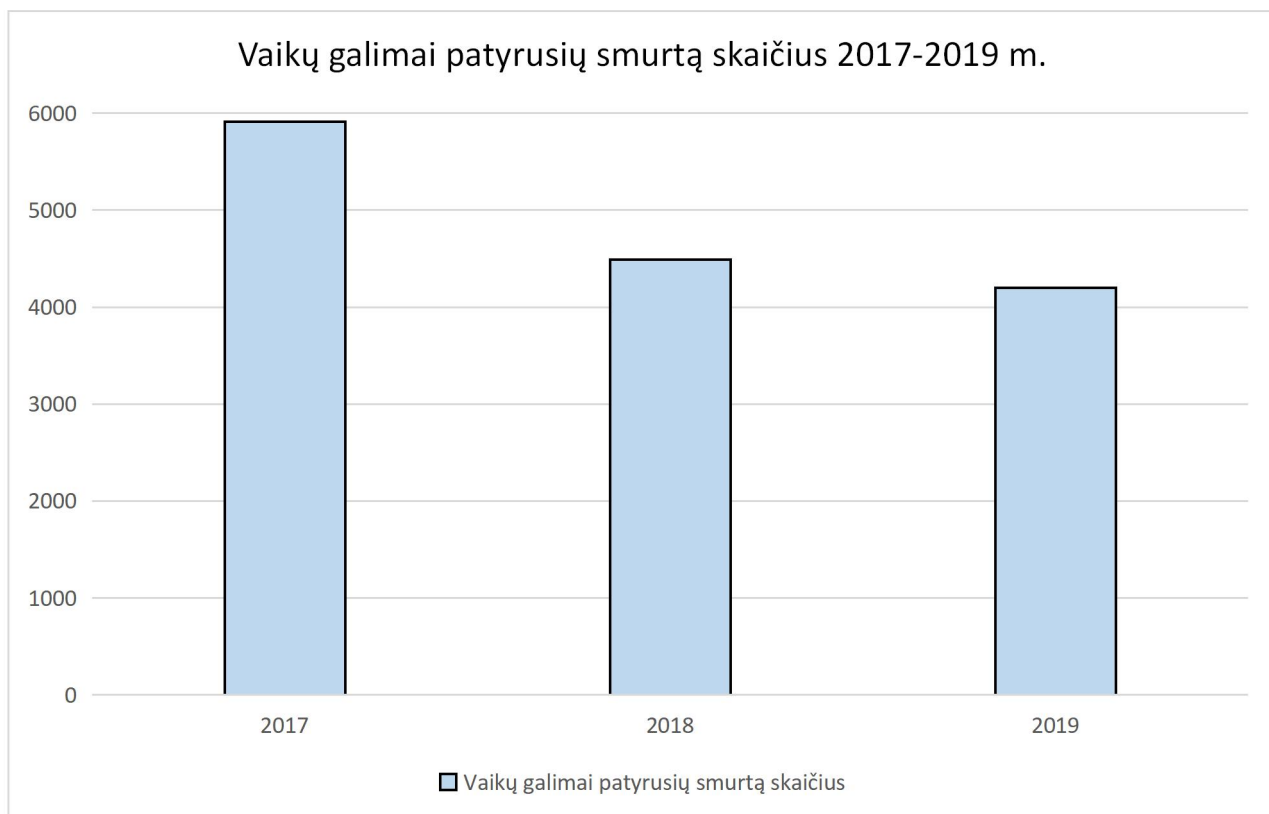
- 0 (neoficialus, naudojamas tik tarp specialistų) grėsmės lygis. Kai grėsmė vaiko saugumui nėra nustatyta. Šeima ir toliau gyvena savarankišką gyvenimą, be jokios papildomos intervencijos;
- I grėsmės lygis. Tokiu atveju šeimai skiriama atvejo vadyba. Šeimai priskiriamas savivaldybėje dirbantis atvejo vadybininkas, kuris koordinuoja šeimą, stebi ją ir siekia užtikrinti tėvų pokytį, tolimesnį nesmurtinį jų elgesį su savo atžala;

- II grėsmės lygis. Tokiu atveju manoma, jog vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei yra kilusi grėsmė. Tais atvejais vaikas yra paimamas iš tėvų ar globėjų ir kreipiamasi į teismą dėl leidimo gavimo. Šeimai tuoj pat pradama teikti intensyvi pagalba: 14 kalendorinių dienų tai daro mobilioji komanda, vėliau pagalbos organizavimo atsakomybė pereina į savivaldybės dirbančio atvejo vadybininko rankas, kuris pasitelkia įvairios srities specialistus, siekiant padėti šeimai įveikti ištikusią krizę ir pilnavertiškai funkcionuoti toliau.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis 2018 m. kūdikių ir vaikų globos namuose buvo apgyvendinta 0,8 tūkst. tėvų globos netekusių vaikų. 2018 m. pabaigoje šiose įstaigose gyveno 2,1 tūkst. vaikų iki 18 metų amžiaus, arba 17,9 proc. mažiau nei 2017 m. Dar 282 vaikai gyveno naujo tipo įstaigose – bendruomeniniuose vaikų globos namuose, arba 37 proc. daugiau nei 2017 m. pabaigoje. Jau nuo 2014 metų Lietuvoje imta pamažu pereiti prie to kaip galima būtų gerinti situaciją vaikų globos namuose, pereinant nuo institucinių globos namų, prie vaikų gyvenimo šeimose, grindžiant tuo, jog toks gyvenimo būdas bus palankesnis vaiko vystymuisi ir jo emocinei būklei.

Statistikos departamento duomenimis 2017 metais nuo smurto šeimoje tiesiogiai nukentėjo 1,4 tūkst. vaikų iki 18 metų amžiaus. 90,3 procentai smurtautojų buvo vaikų tėvai, ar įtėviai. Remiantis įstatymu, smurtas prieš vaiką – tai veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata, normali raida, jam sukeltas skausmas ar pavojus gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas. Smurtu prieš vaiką taip pat laikoma vaiko nepriežiūra. Remiantis Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) duomenimis: 2019 m. vaikų, galimai patyrusių smurtą, skaičius yra – 4201, lyginant su ankstesniųjų metų statistika, galima daryti prielaidą, jog valstybės vykdoma politika veikia, kadangi 2018 m. smurtą patyrusių vaikų skaičius siekė 4491, 2017 m. - 5914 vaikus.

Vaikų, patyrusių smurtą šeimoje statistika 2017 - 2019 m.

2 pav. Vaikų, patyrusių smurtą šeimoje statistika 2017 - 2019 m.

Šaltinis: Parengta remiantis Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos duomenimis.

Gerinant vaiko teisių apsaugos specialistų darbo kokybę ir siekiant užtikrinti dar didesnę vaikų saugumą nuo 2020 metų sausio 1 dienos, įsigaliojo naujas vaiko teisių apsaugos įstatymas. Šiuo įstatymu siekiama užtikrinti kuo mažiau traumuojančias vaiko paėmimo iš šeimos sąlygas.

Pagal naująją įstatymą atsisakyta grėsmės lygius nustatančios anketos pildymo. Jei vaikui yra nustatoma rizika pagalba teikiama šeimai, iš šeimos vaikas nėra paimamas. Tokiu atveju šeimai, pagal poreikį, suteikiama psichologinė pagalba, pozityvios tėvystės kursai ar kita pagalba susijusi su šeimos saugumo užtikrinimu. Paslaugų, padedančių šeimai egzistavimas yra kritinis aspektas, padedantis šeimai grįžti į pilnavertį funkcionavimą. D'Anrdade (2015). Tad paslaugos, teikiamos šeimai, patyrusiai tokią krizę turi būti nuolat peržiūrimos ir tobulinamos. Kaip teigia Haapala M., Kinney, J. (1991) norint užkirsti kelią pakartotinai vaiko paėmimo iš šeimos krizei, privaloma ilgalaikė pagalba šeimai, kuri turi apimti:

- Paslaugas, pritaikytas visai šeimai;
- Realias galimybes šeimai gauti įvairialypę psichologinę pagalbą, palaikymą, terapiją;
- Trumpalaikę intervenciją, siekiančią iki šešių mėnesių laikotarpį;
- Kompetetingus atvejo vadybininkus, dirbančius su šeima pagalbos teikimo laikotarpiu;
- Holtin, J.K. (1990) teigia, jog norint suteikti pilnavertę paramą šeimai, prevenciškai siekiant užtikrinti šeimos krizės nepasikartojimą, valstybei gali prireikti pagal poreikį, aprūpinti ją:

- Finansine parama;
- Pagal šeimos galimybes nedaug kainuojančiu apgyvendinimu;
- Maisto, drabužių banko parama;
- Medicininė pagalba;
- Psichologinė pagalba, terapija;
- Mokymais, siekiant grąžinti tėvus į darbo rinką;
- Organizuoti dalyvavimą pozityvios tėvystės įgūdžių grupėse/ Šeimos paramos grupėse;

Norint pasiekti teigiamų rezultatų, su šeima rekomenduojama dirbti nuo 12 iki 18 mėnesių. Tokia autorių siūloma intervencija, Haapala M., Kinney, J. vadinama „trumpalaikė“, lyginant su Lietuvoje vykdyta pagalbos proceso šeimai programa, trukusia 14 dienų, (nuo 2020 sausio 1 d. iki 30 dienų), išties atrodo ilgalaikė, ką jau kalbėti apie Holtin. J., K. siūlomą 12 - 18 mėnesių intervenciją. Tiesa, situacija šalyje keičiasi, tad galima tikėtis ir teigiamų darbo su šeima rezultatų pokyčių. Nuo 2020 metų sausio 1 d. nebelikus grėsmės lygių nustatymo vaiko saugumas nustatomas naujai ir paėmimo iš šeimos procesas įgauna naujų aspektų.

Pagal naująją tvarką, intervencija į šeimą, norint apsaugoti vaiko teises ir saugumą nustatoma taip:

- Jei vaiko teisių apsaugos specialistų nustatomas realus pavojus vaiko saugumui, gyvybei ar sveikatai, nustatomas apsaugos vaikui poreikis.

- Nustačius apsaugos vaikui poreikį, vaikui skiriama laikinoji priežiūra, t.y. asmuo, kuris laikinai prižiūri vaiką. Jei atsiranda artimųjų, kurie gali užtikrinti vaiko saugumą ir tinkama priežiūra, prioriteto tvarka, vaikas yra laikinai apgyvendinamas su jais. Tokiems asmenims neatsiradus, vaikas yra apgyvendinamas pas laikinuosius globėjus, vengiant institucinio vaiko apgyvendinimo. Jei vienas iš tėvų nekelia grėsmės vaikui, vaikas, kartu su juo gali būti apgyvendintas socialinių paslaugų įstaigoje, tol, kol bus teikiamas pagalbos šeimai procesas (iki 30 d.) Jei neatsiranda artimųjų, galinčių pasirūpinti vaiku, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, ar teritorinis jos skyrius, inicijuoja vaiko laikinos globos (rūpybos) nustatymo procesą. Vaiko apsaugos teisių tarnyba ne vėliau kaip kitą darbo dieną inicijuoja atvejo vadybininko paskyrimą, organizuoja mobiliosios komandos sudarymą.

- Tuo tarpu mobilioji komanda 30 dienų nuo jos sudarymo pradžios teikia, pagal poreikį, individualią ar grupinę konsultacijas, kurių metu siekiama padėti šeimai suvaldyti krizę. Atvejo vadyba šiuo, 30 dienų laikotarpiu stengiasi rasti sprendimo būdą, tuo pačiu padėsiantį veikti prevenciškai iš užkirsti kelią tokio atvejo pasikartojimui. Šeimos įgalinimas, sąlygų, šeimai pačiai siekti reikiamų pokyčių užtikrinančių vaiko fizinį ir psichinį saugumą užtikrinimas taip pat įvardijamas kaip vienas iš atvejo vadybos tikslų. Atvejo vadybą sudaro:

- Šeimos poreikių dėl pagalbos teikimo ir socialinės rizikos lygio šeimoje vertinimas, pagalbos organizavimas, vaiko individualių poreikių ir šeimos socialinės aplinkos, rizikų ir galimų pagalbos šaltinių įvertinimas;
- Pagalbos plano šeimai sudarymas;
- Pagalbos plano įgyvendinimas;
- Šeimos stebėseną;
- Periodinis pagalbos plano peržiūrų organizavimas;

Ko gero didžiausi skirtumas atsisakius grėsmės lygių ir suformavus naują pagalbos vaikui politiką, yra:

- Nustatius, jog vienas iš tėvų/globėjų nekelia grėsmės vaikui, jie kartu bus apgyvendinti socialinė globos institucijoje;
- Darbui su šeima bus skiriama daugiau laiko, t.y. 30 kalendorinių dienų. (Iki 2020 sausio, buvo skiriamos 14 dienų).

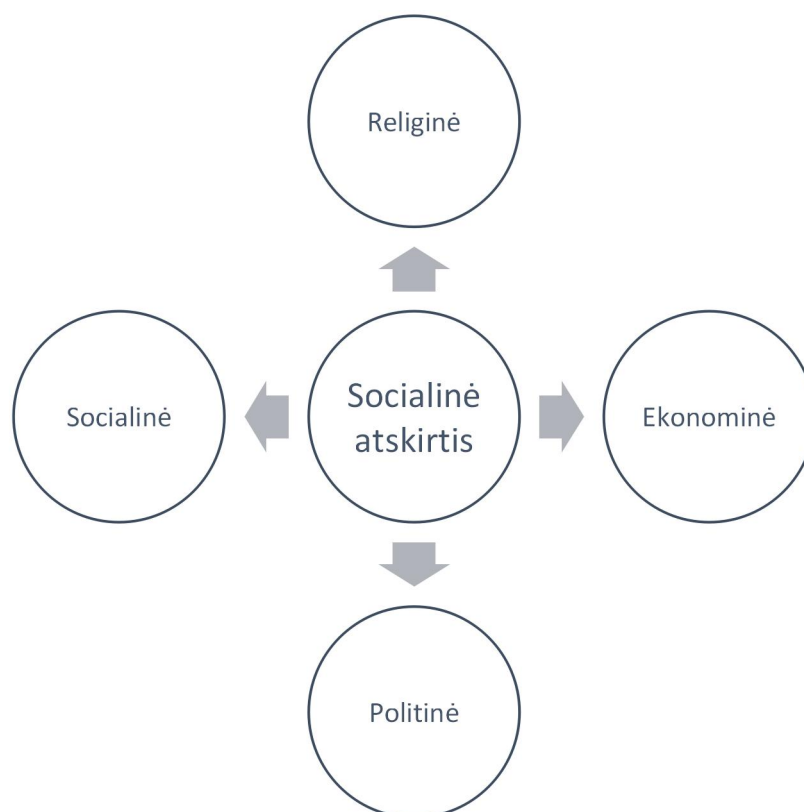
Pakeitimai reiškia, jog vienas iš tėvų, nekeliantis grėsmės vaikui, galės pasirinktinai, būti apgyvendintas su vaiku, taip nekeliant papildomo streso vaikui. Nors ir ankstesnioji politika vadovavosi prioriteto tvarka vaiką apgyvendinti su artimaisiais, jam pažyستamoje, aplinkoje, kuri nustatoma saugia vaikui, tačiau galimybė pasilikti su vienu iš tėvų turėtų sukelti mažiau streso vaikui, išgyvenančiam šią intervenciją. Taip pat pratęsiamas ir pagalbos proceso šeimai teikimo laikotarpis, ko pasekoje galima tikėtis produktyvesnių proceso rezultatų. Iš naujų pakeitimų galima spręsti, jog politika orientuojasi į šeimos išsaugojimo procesą. Siekiant užtikrinti vaiko saugumą, siekiama užtikrinti ir tolimesnį, saugų šeimos funkcionavimą. Anot Basells, M. ir kt. (2014), šeimos stiprybių skatinimu grįsti metodai, ne tik padeda šeimoms įveikti krizes, tačiau veikia ir kaip prevencija prieš pakartotinį atsidūrimą tokioje pačioje situacijoje. Orientuojantis į pagalbos šeimai procesą, labai svarbu, nestigmatizuoti šeimų, o jas stiprinti. Tad galima teigti, jog valstybė siekia gerinti sąlygas vaiko paėmimo iš šeimos procese, tačiau ar tai duos realių rezultatų, galima bus spręsti tik po kurio laiko.

1.2. Veiksniai įtakojantys socialinę atskirtį

Mokslinėje literatūroje nėra vieningos bendros socialinės atskirties sąvokos apibrėžimo. Ši sąvoka įvairių autorių interpretuojama kitaip. Zaleskienė, I. (1998 m.) teigia, kad plačiąja prasme socialinę atskirtį galima apibūdinti kaip visuomenėje egzistuojantį pilietinių teisių apribojimą tam tikroms žmonių grupėms, nesavanorišką nutolinimą nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių. Pagal Poviliūną A. (2001 m.) socialinė atskirtis suprantama kaip įvairiausių visuomenės grupių atskyrimas nuo galimybės dalyvauti pagrindiniuose visuomenės plėtros procesuose. Kitaip tariant,

socialinė atskirtis nurodo tas socialines grupes, kurios yra menčiau integruotos į visuomenę ir kurios turi mažiau arba visai neturi galimybių dalyvauti socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame šalies gyvenime. Europos Komisijos agentūra eurostat socialinę atskirtį traktuoja kaip daugiamatį reiškinį, kuris stabdo žmogaus įsitraukimą ir pilnateisį dalyvavimą visuomeniniame gyvenime.

Taljūnaitės M. (2000 m.) teigimu socialinė atskirtis yra universali – politinė, ekonominė, religinė ir socialinė – kategorija.

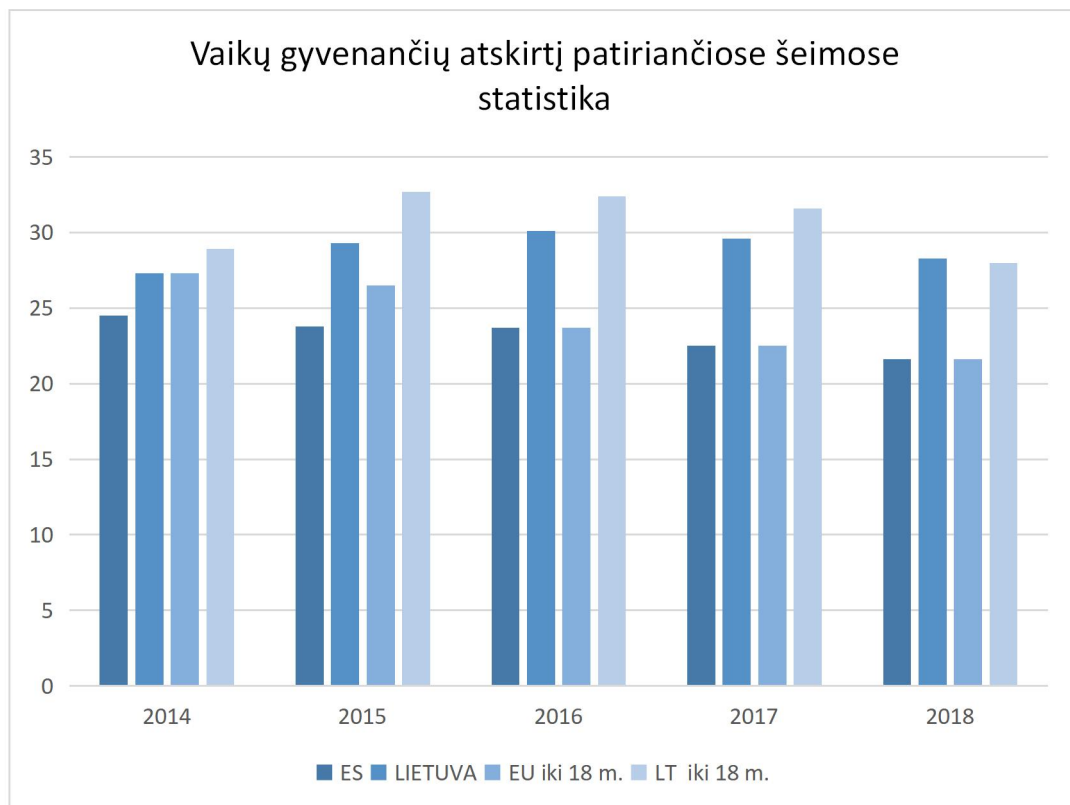
3 pav. Sudaryta remiantis Taljūnaite, M. 2000m.

Šaltinis: Taljūnaitė, M., *Socialinės atskirties grupės kuriant gerovės valstybę*

Savo darbe naudodama socialinės atskirties sąvoką remsiuosi Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pasiūlytų apibrėžimu, kuris teigia, kad socialinė atskirtis - visuomenės atsisakymas atskirų savo narių (pavyzdžiui, benamių, priklausomų asmenų), jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. Socialinę atskirtį gali sukelti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumai, neleidžiantys daliai gyventojų pasinaudoti šios sistemos galimybėmis

Skurdo lygis Lietuvoje, lyginant su Europos sąjunga yra iš tiesų aukštas. 2018 metų eurostat duomenimis 28,3 % vaikų, iki 18 metų amžiaus Lietuvoje gyveno šeimose patiriančiose socialinę atskirtį. (Palyginti su ES vidurkiu skaitine išraiška)

4 pav. Vaikų gyvenančių atskirtį patiriančiose šeimose statistika

Šaltinis: Sudaryta remiantis: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200305-1>.

Žemas šalies ekonomikos lygis lemia tai, jog dauguma šalies gyventojų gyvena skursdami. Valstybės politika šią problemą sprendžia teikdama finansinę paramą, tačiau dažnu atveju, parama, turinti padėti, šią visuomenės grupę dar labiau įtraukia į nuolatinį pašalpų gavėjo vaidmenį. Perkeltine prasme valstybė vietoje meškerės, nuolatos aprūpina sunkumus išgyvenančius asmenis žuvimi. Taip iš dalies apribojant sunkų gyvenimo tarpinę išgyvenančio asmens galimybes pačiam kurtis gerbūvį ir jis iš dalies yra priverstas prisiimti pašalpų gavėjo vaidmenį. Anot Brazienės R., Gudžinskienės J. (2004 m.), Banzienės V. (2008) socialinė atskirtis dažniausiai pasireiškia, kai vienu metu individas yra veikiamas kelių veiksnių. Socialiniai atskirčiai įtakos turi šie faktoriai:

- išsilavinimo stoka;
- netikėti gyvenimo nuosmukiai;
- nelaimės;
- prasta šalies ekonomika,
- ligos,
- nedalyvavimas visuomenės gyvenime.

Asmenys, susiduriantys su šia problema dažnai yra stigmatizuojami, visuomenė nenori jų priimti, nesistengia suprasti. Gaudami menkavertes pašalpas jie taip pat jaučiasi ne ką daugiau verti. Dažnas nesupranta, jog tokiems asmenims reikalinga ypatinga, specializuota pagalba ir palaikymas, nes kitų laikomi menkaverčiais, jie patys ima save identifikuoti kaip menkaverčius, pašalpų gavėjus.

Norint padėti sunkumus patiriančiam asmeniui svarbu atkurti, o kartais net visai naujai sukurti žmogaus savivertę, pasitikėjimą savimi, ieškoti jo vidinių stiprybių, resursų į kuriuos jis galėtų remtis ir supažindinti jį su minėtais resursais, nes dažnu atveju pats asmuo yra įtikintas, jog šiame gyvenime jis nieko negeba, todėl nėra prasmės kažką keisti.

Šiuo atveju vaikai, augantys atskirtį patiriančiose šeimose yra itin opi Lietuvos Respublikos, kaip ir visos Europos sąjungos problema. Pamatiniai visų žmonių įsitikinimai, vertybės, požiūris į gyvenimą, šeimą formotis pradeda būtent vaikystėje. O gyvenant atskirtį patiriančioje šeimoje, būnant engiamam, neturint prosocialaus šeimos modelio pavyzdžių vaikai dažniausiai perima savo šeimos modelį, bei vertybes. Nesuvokdami, jog gyvenime gali būti kitų alternatyvaus elgesio modelių jie elgiasi taip, kaip elgėsi jų aplinkoje dominavę asmenys.

1.3. Institucinė vaiko teisių apsaugos struktūra

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme vaikas apibrėžiamas kaip žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip. Dėl ypatingos savo padėties vaikai yra išskirtinė asmenų grupė. Jie, kaip ir suaugusieji, turi tokias pačias prigimtines, politines ir pilietines teises, tačiau dėl neveiknumo savo teisių patys atstovauti negali. Vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą arba valstybę, jeigu tai yra susiję su viešaisiais interesais, gina arba atstovauja jo teisėms. Taip valstybė apsaugo vaiko teises nuo jų galimo pažeidimo, pasiliekant teisę į intervenciją, jei vaikui kiltų pavojus, tol kol vaikui sukanka 18 metų ir jis pats tampa atsakingas už savo veiksmus bei gerbūvį. Pagal valstybės mastą Lietuvoje įsikūrusios sąlyginai nemažai institucijų, atsakančių už vaiko teisių apsaugą ir vaiko gerovę bei saugumą. Pagrindinės vaiko teises atstovaujančios, bei jas ginančios institucijos Lietuvoje yra:

- Lietuvos Respublikos seimas;
- Vaiko teisių apsaugos kontrolierius;
- Lietuvos Respublikos vyriausybė;
- Lietuvos Respublikos socialinio darbo ministerija;
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija;
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija;
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija;
- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija;
- Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM;
- Lietuvos Respublikos prokuratūra;
- Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos;
- Tarpžinybinė vaiko gerovės taryba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės;

- Savivaldybių institucijos ir įstaigos;
- Įvairios nevyriausybinės organizacijos;

Kiekviena iš šių institucijų yra atsakinga už tam tikrą veiklos sritį, siekiant užtikrinti gerą bei saugų vaiko vystymąsi, neribojant ir apsaugant jo, kaip jautraus ir lengvai pažeidžiamo ir individo teises į visavertį gyvenimą.

Lietuvos Respublikos Seimas, prisideda prie vaiko teisių apsaugos politikos formavimo, taip pat priima vaiko teisių apsaugą reglamentuojančius įstatymus, aktus, vykdo jų įgyvendinimo parlamentinę kontrolę.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius - įstatymų nustatyta tvarka vykdo vaiko teisių ir jo teisėtų interesų užtikrinimo ir apsaugos priežiūrą ir kontrolę, tiria vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimo atvejus, siekia gerinti vaiko teisių apsaugos padėtį Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kuri yra atsakinga, jog vaiko teisių apsaugos politikos būtų įgyvendinta, taip pat už ministerijų ir Vyriausybės įstaigų veiklos koordinavimą įgyvendinant vaiko teisių apsaugą reglamentuojančius įstatymus ir kitus teisės aktus.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, savo ruožtu prisideda formuojant vaiko teisių apsaugos politiką, yra atsakinga už ją ir koordinuoja jos įgyvendinimą, formuoja šeimos politiką ir koordinuoja jos įgyvendinimą.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija - prisideda prie vaiko teisių apsaugos politikos formavimo pagal ministerijos reguliavimo sritį.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija siekia prisidėti prie vaiko teisių apsaugos politiką valstybinės švietimo politikos srityje įgyvendinimo.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija formuoja vaiko teisių apsaugos politiką sveikatos priežiūros srityje ir ją įgyvendina garantuodama sveikatos priežiūros paslaugų vaikams prieinamumą ir tinkamumą; užtikrindama, kad jos valdymo sričiai pavestos institucijos ir įstaigos įgyvendintų vaiko teisių apsaugą vykdydamos sveikatinimo veiklą; rengia ir vykdo su vaikų sveikatos būklės gerinimu susijusias programas; kaupia, sistemina ir analizuoja informaciją vaikų sveikatos klausimais; sudaro teisinės prielaidas sveikatos priežiūros įstaigų medikams turėti pareigą nusiųsti tėvus ar kitus vaiko atstovus pagal įstatymą į konkrečioje savivaldybės teritorijoje socialines paslaugas šeimoms teikiančią įstaigą dėl galimybės šeimai gauti reikalingas paslaugas ar kitokią pagalbą.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, kuri prisideda formuojant vaiko teisių apsaugos politiką ministerijos reguliavimo srityje.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM (toliau - Tarnyba) - centrinė vaiko teisių apsaugos ir gynimo institucija, kuri įgyvendina vaiko teisių apsaugos politiką

savivaldybių teritorijose bei dalyvauja formuojant valstybės politiką vaiko teisių apsaugos srityje, pati ar per savo teritorinius struktūrinius padalinius.

Lietuvos Respublikos prokuratūra vykdydama Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme nustatytas funkcijas, susijusias su baudžiamuoju persekiojimu ir viešojo intereso gynimu, atlieka ikiteisminius tyrimus ir jiems vadovauja. Valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko ir viešąjį interesą gina prokurorai, turintys specialiųjų žinių, reikalingų darbui su vaikais.

Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (teritoriniai policijos padaliniai) - kilus pavojui vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei, bendradarbiaudamas su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos teritoriniu skyriumi, užtikrina skubų vaiko paėmimą iš jo tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą arba kitos vaikui nesaugios neutralios aplinkos.

Tarpžinybinė vaiko gerovės taryba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės - yra kolegiali institucija, siekianti gerinti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų veiklos koordinavimą, jų bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis ir teisės aktų įgyvendinimą vaiko teisių apsaugos srityje.

Visuomeninės arba nevyriausybines organizacijos - turi teisę įsteigti krizių centrus, įvairias tarnybas, vaikų dienos centrus, šeimos centrus, padedančius šeimoms, susiduriačioms su sunkumais, taip pat įvairias paslaugas teikiančius kompleksinės pagalbos centrus, pagalbos, paramos telefonu linijas.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas smurtą prieš vaiką apibrėžia kaip vaiko patiriamą kito asmens veikimą arba neveikimą, įtakojančią jo fizinį psichologinį, seksualinį, ekonominį ar kitokį poveikį, taip pat gali pasireikšti kaip nepriežiūra, kuruos pasekoje vaikas patiria žalą ir pavojų savo gyvybei, sveikatai, raidai, garbei ir orumui, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje ir fizinės bausmės.

1.4. Augimo atskirtį patiriančioje šeimoje įtaka vaiko vystymuisi

Auginkime vaikus, kuriems nereikės pasveikti nuo savo vaikystės.

Pam Leo

Vaikai, augantys atskirtį patiriančiose šeimose, dažnai patiria tėvų smurtą. Anot, Kempe, R.S., Kempe, H.C. (1978), dažniausiai vaikus žaloja neišsilavinę tėvai, kurie savęs negerbia, o jų socialinės paramos poreikis yra gana didelis. Kadangi jie yra psichologiškai nesubrendę, tai per daug tikisi iš savo vaikų. Jie vaiko verkimą vertina kaip apgalvotą, tyčinį elgesį, skirtą apkaltinti juos, kaip blogus tėvus ir supykdyti.

Pasak Žukauskienės R., (2007), tėvai, pasirenka fizines bausmes, nes jiems atrodo, kad tai labai efektyvu, nes nutraukia klaidingą vaiko elgesį tinkamu momentu, o kartu išlieja savo pyktį. Ankstyvoje vaikystėje patirtas smurtas, tėvų nepriežiūra smarkiai įtakoja vaiko vystymąsi. Vaikams, ankstyvame amžiuje patyrusiems smurtą sunkiau sekasi sutelkti dėmesį, jie sunkiau įsidėmi informaciją, sunkiau vystosi jų kalbinė raida, skaitymo, kiti įgūdžiai, padedantys mokytis. Tarptautiniai tyrimai² atkreipia dėmesį į tai, jog visoje švietimo sistemoje bene svarbiausias vaidmuo tenka ikimokykliniam ugdymui. Vaikų, kurie lankosi ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, pasiekimai mokykloje yra ženkliai geresni nei tų, kurie ikimokyklinio ugdymo įstaigų nelankė. Jis padeda ugdyti socialinius ir emocinius įgūdžius, kurie yra būtini ne tik siekiant išsilavinimo, bet ir už jo ribų. Kartu ikimokyklinio ugdymo sistemoje sumažinamas atotrūkis tarp nepasiturinčių vaikų ir labiau pasiturinčių vaikų pasiekimų. Kaip pastebima, vaikai iš atskirtų patiriančių šeimų dažnai ugdymo procese nedalyvauja. Stingant mokymuisi skirto inventorius, ar tėvams vengiant bendrauti su ikimokyklinio ugdymo specialistais, vaikai nėra paruošiami mokyklai, ir „iškrenta” iš ugdymo proceso.

Apleisti, tėvų priežiūros nesulaukiantys vaikai vis dar yra dažna Lietuvos miestų, o ypačiai mažesnių miestelių ir kaimų kasdienybė. Taip pat ir su kitais su vaikų auklėjimu susijusiais aspektais. Negebėjimas išspręsti šeimos tarpusavio konfliktų, atskirtį patiriančiose šeimose dažnai perauga į smurtą, taip pat ir su konfliktais, susijusiais su vaikais, sprendimo būdu dažnai tampa smurtas. Smurtas neįsivaizduojama dalis tokių šeimų gyvenimo, jis atrodo savaime suprantamas ir priimtinas būdas auklėti vaiką, ar išreikšti savo pyktį ant antrosios pusės, kitų šeimos narių. Tai, ar šeimoje smurtaujama labai lengva atpažinti ir vaikų elgesyje. Šie vaikai dažniau žaidžia smurtu pagrįstus žaidimus, mokyklose gavę kūrybinę užduotį, jie dažnai vaizduoja smurtines scenas, taip pat ir sprendžia savo konfliktus su bendraamžiais, arba, kitu atveju nepagrįstai gūžiasi, kai anot jų identifikuoja galimą smurtą jų atžvilgiu, kai tuo tarpu kitas asmuo, tiesiog pakelia ranką, ar nori paglostysi, kitaip paliečia vaiką. Martin, B. (1993), išanalizavęs ir palyginęs daug tyrimų apie fizines bausmes ir jų padarinius, padarė išvadą, jog fiziniu smurtu namie baudžiami vaikai yra agresyvesni, dažniau nusikalsta paauglystėje.

Kaip teigia Valickas, G. (1997), vaikai, kurie auga atskirtų patiriančiose šeimose, dažnai sunkiau integruojasi mokyklose, dėl ankščiau minėtų priežasčių jiems sunkiau sekasi mokytis, įsiminti informaciją. Tai lemia, jog atskirtų patiriantys vaikai vyresniame amžiuje pradeda praleidinėti pamokas. Mokykloje ir ne tik dažnai iššaukia konfliktines situacijas, pradeda užsiimti vandalizmu. Remiantis E. Eriksonu asmenybės formavimosi procesą galima skaidyti į aštuonias pakopas, kurios lemia žmogaus raidą:

- I pakopa. Pasitikėjimas, arba nepasitikėjimas. (nuo gimimo iki 1 metų)
- II pakopa. Autonomija arba abejonė. (1-3 m.)
- III pakopa. Iniciatyva arba kaltė. (3 - 6m.)
- IV pakopa. Darbštumas arba nepilnavertiškumas. (6 -11m.)
- V pakopa. Tapatybė arba vaidmenų painiava. (paauglystė)
- VI pakopa. Intymumas arba vienatvė. (jaunystė 20 - 30m.)
- VII pakopa. Tęstinumas, arba uždarumas. (vidutinis amžius 40 - 65m.)
- VIII pakopa. Vientisumas arba nusivylimas. (senatvė iki mirties)

Atsižvelgiant į tai, jog šiame skyriuje aktualiausias yra laikotarpis, kuomet vaikas yra suvokiamas kaip vaikas, aptarsiu būtent šį kūdikystės (0) - pilnametystės (18m.) vaiko vystymosi laikotarpį. Pamatinis pasitikėjimas pasauliu, anot mokslininko, formuojasi dar ankstyvoje kūdikystėje, mamos ir vaiko tarpusavio santykiuose, žindymo procese, vaikui gebant paleisti mamą, tikint, jog ji sugrįš ir neapleis jo. Tai, jog mama kūdikiu rūpinasi, priima jį tokį koks jis yra, vaikui duoda ženklą apie tolimesnį pasaulio suvokimą, apie tai, jog jam yra saugu jame gyventi. Vaikai, kurių santykis, su mama, bei maitinimo procesas neteikia jiems malonumo, stokojantys mamos dėmesio, anot Eriksono, suaugę labiau linkę sirgti šizofrenija, depresija.

Antroji pakopa svarbi tuo, jog joje formuojasi vaiko savarankiškumo jausmas. Šioje raidos pakopoje kūdikį kontroliuojanti aplinka turi ugdyti jo pasitikėjimą savimi. Kitu atveju, vaikas gali imti per smarkiai save kontroliuoti ir išsiugdyti tokio amžiaus vaikui per griežtą sąžinę, per stipriai vaiką gėdijant jame išsiugdo, ne padarumas, o perdėtas noras išvengti bausmės.

Trečiojoje formuojasi vaiko iniciatyvumas, šioje stadijoje svarbu iniciatyvą demonstruojantį vaiką skatinti, tačiau nustatyti jam ribas, kadangi per daug skatinamas vaikas gali tapti nesąžiningu, ribų nesuprantančiu asmeniu, visiškai kitaip, nei vaikas, kuriam neleidžiama daryti nieko, toks vaikas gali užaugti, nuolat jausdamas kaltę dėl savo veiksmų.

Ketvirtojoje pakopoje labai svarbu palaikyti vaiką ir suteikti jam galimybę kažką pasiekti, šiame amžiuje vaikui labai svarbu pajauti pergalės, pasiekimo skonį. Šiame amžiuje vaikas pažįsta savarankiškumo skonį ir tai, jog kai kuriuos dalykus turi atlikti be tėvų pagalbos. Vaikas, šiame amžiuje neturėjęs galimybės kažko pasiekti pats gali jaustis menkavertis, negebantis įveikti elementarių užduočių.

Penktoji raidos pakopa - paauglystė. Joje labai svarbu pačiam asmeniui atrasti savo tapatybę. Didžiausias šio tarpsnio pavojus - vaidmenų sumaištis. Galima sakyti, jog paaugliai išgyvena moratoriumo būseną, būdingą psichosocialinės raidos laikotarpiui, kai žmogus yra tarp vaikystės ir suaugusiųjų pasaulio, tarp vaikystėje suvoktų ir priimtų dorovės normų ir to, ką dar reikės išsiugdyti suaugus. Šiame tarpsnyje labai svarbu save suvokti ir atrasti savo tapatumą, kitu atveju paauglys gali ilgam įstrigti šiame sumaišties amžiuje ir jį jį persekios, pereinant į kitas raidos pakopas. Šis

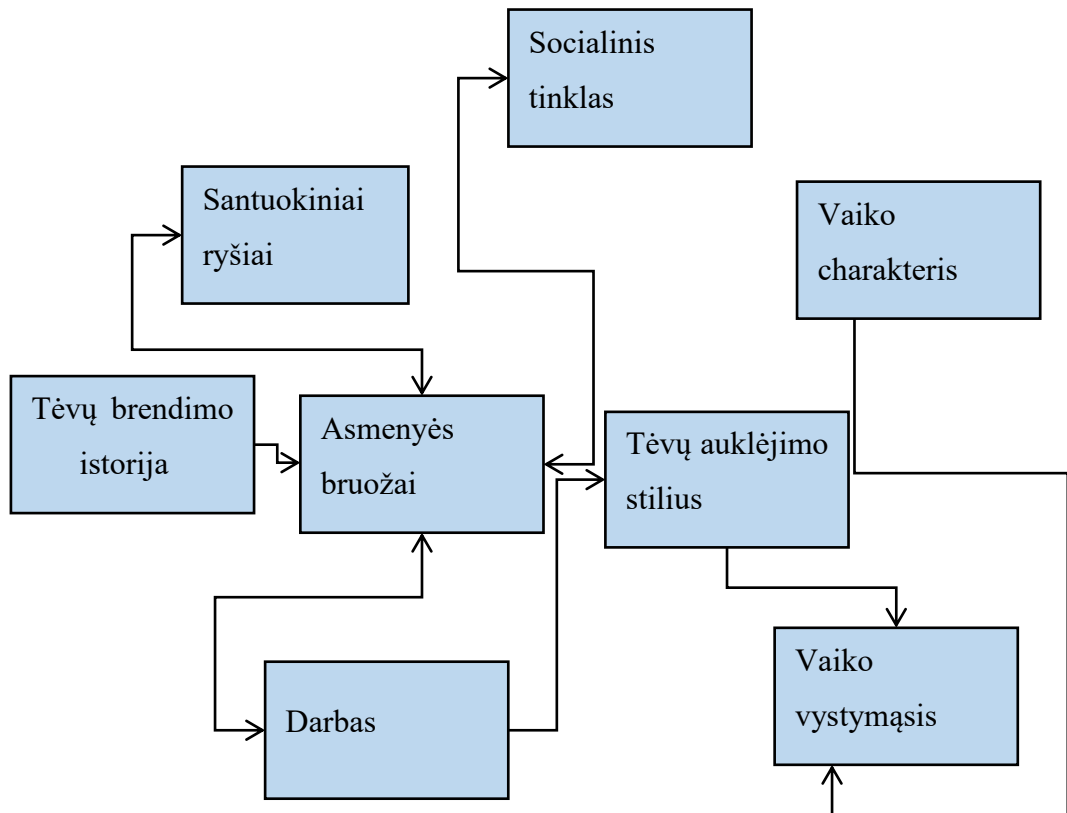
modelis rodo, koki svarbu vaidmenį vaiko gyvenime, jo besiformuojančioje asmenybėje atlieka tėvai, globėjai, jį auginantys asmenys. Iki tol, kol asmuo tampa įstatymiškai atsakingas pats už save jo aplinka labai stipriai įtakoja ir programuoja jo ateitį, polinkius, pasirinkimus. Žinoma, ne tik atskirtyje esantys tėvai, negeba pasirūpinti savo vaikais, tačiau ši žmonių grupė ypatingai stokoja tėvystės įgūdžių, kurie yra tokie reikalingi formuojantys augančio vaiko asmenybei.

Skurdas šeimoje pažeidžia psichinę, fizinę ir socialinę vaiko gerovę. Tėvų negebėjimas, nenoras padėti vaikui, mokymuisi reikalingo inventoriaus, knygų stoka apsunkina mokymosi procesą ir visiškai nemotyvuoja vaiko mokytis. Neprižiūrime, nelaukto, nuolat emocinę prievartą jaučiančio vaiko asmenybė negali normaliai vystytis. Toks vaikas – vienišas, menko intelekto, darosi agresyvus. Vaiko sveikatos būklę paveikia tėvų nepriežiūra, apleistumas, nehigieniška aplinka, tačiau dažnai toks elgesys yra netyčinis, nes patys tėvai nežino, kaip elgtis. (Banzienė 2008). Vaikai, gyvenantys atskirtį patiriančiose šeimose, dažnai neturi reikalingos motyvacijos mokytis, taip pat mokymosi įgūdžių, reikalingų, norint dalyvauti mokymosi procese.

Tėvų nežinojimas kaip elgtis ir auginti vaiką kyla iš jų pačių vaikystės, stokojant jų tėvų priežiūros ir tinkamo šeimos modelio pavyzdžio. Visas jėgas atiduodant tam, jog būtų patenkinti jų, šeimos pirminiai poreikiai, tėvai net nesuvokia jog poreikių grandinė tęsiasi toliau nei pastarieji, pamatiniai žmogaus poreikiai, reikalingi norint išgyventi. Todėl apleistumas, pagal naujausius Lietuvos Respublikos įstatymus yra įvardijamas kaip viena iš smurto prieš vaiką formų, tokių pat žalojančių ir traumuojančių kaip fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas.

Svarbu suvokti, jog tėvų smurtas, nepriežiūra turi būti sprendžiama sistemingai, pasitelkiant įvairius specialistus. Tėvai, dažnai, smurtą naudoja nesuvokdami jo pasekmių, laikydami tai normalia vaikų auklėjimo praktika. Pasak Belsky, ir Vondra galima apibrėžti tris pagrindinius tokio tėvų elgesio su vaikais šaltinius:

- Tėvai patys yra patyrę smurtinį elgesį, nepriežiūrą vaikystėje;
- Vidinės vaikų ir tėvų charakterio savybės;
- Aplinkos kontekstas, t.y. koks elgesys yra palaikomas aplinkos;
- Anot autorių šie faktoriai sąveikauja tarpusavyje ir sudaro galutinį tėvų santykį su vaiku.

5 pav. Šaltinis: Society for Research in Child Development

Šaltinis: James, M., 1993. *Child Neglect: A Guide for Intervention*

Apie tai, jog tėvų elgesys su vaikais, priklauso ir nuo jų patirties augant šeimoje kalba ir kiti autoriai James M., Godin Jr., (1991), Holtin, J.K. (1990) ir kiti. Tad, norint padėti šeimai, patiriančiai atskirtį, pilnavertiškai funkcionuoti ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, svarbu vykdyti kokybišką intervenciją ir stiprinti šeimą, mokyti ją naujų įgūdžių, ugdyti esamus teigiamus šeimoms, atskirus jos narių bruožus. Tam reikalinga socialinių darbuotojų ir kitų specialistų intervencija.

Apibendrinant galima teigti, jog vaikai, augantys atskirtį patiriančiose šeimose yra linkę turėti prastesnes vystymosi sąlygas. To pasekoje, nukenčia ne tik jų psichologinė branda, tačiau ribojamos ir vaiko perspektyvos, siekti gerų rezultatų moksluose, nukenčia jų socialinis gyvenimas, santykiai su aplinkiniais. Šeimos modeliui persiduodant iš kartos į kartą, kyla rizika, jog toks šeimos modelis tęsis ir bus perduodamas ateities kartoms. Tik turinti reikiamų įgūdžių, šeima galės funkcionuoti savarankiškai be papildomo įsikišimo. Pastebėta, jog stiprybėmis grįstas, socialinis darbas duoda daugiau rezultatų pagalbos šeimai procese. Tad siekiant suteikti vaikams lygias galimybes į visavertį ugdymą, nutraukti vaiką žalojančio elgesio modelio ciklą, reikalinga laiku pastebėta ir suteikta pagalba visai šeimai.

2. SOCIALINIO DARBO SPECIALISTŲ DARBO SPECIFIKA

2.1. Socialinio darbo specialistų darbo problematika

Socialinis darbas Lietuvoje atsirado ir pradėjo vystytis Lietuvos valstybei atkūrus nepriklausomybę, todėl galima teigti, jog tai yra nauja specialybė Lietuvos specialybių kontekste. Lietuvos Respublikos socialinio darbo įstatymas socialinį darbą apibrėžia kaip profesinę veiklą, kuri įgalina žmones, šeimas, bendruomenes ir visuomenę spręsti tarpusavio santykių ir socialines problemas, skatindama socialinę kaitą, gerindama gyvenimo kokybę ir stiprindama solidarumą bei socialinį teisingumą.

Socialinio darbo specialybės problematiškumas, sunkiai apčiuopiami jo rezultatai, nuolat nagrinėjami ir dažnai išskylantys klausimai tiek socialinio darbo praktikų, tiek teoretikų diskusijose, moksliniuose darbuose. Socialinio darbo rezultatų apčiuopiamumo, socialinio darbuotojo vaidmenų problemos, specialybės, kartu ir specialistų vertinimo problema, vienos iš aktualesnių ir opesnių šios, Lietuvoje, palyginus jaunos darbo praktikos kontekste, bei bendrai visame pasaulyje.

Socialiniai darbuotojai, dirbantys su atskirtį patiriančiomis šeimomis ne išimtis. Žiniasklaidoje dažnai pasirodantys straipsniai, pabrėžiantys nelaimingus, kartais tragiškus įvykius, suformuoja neigiamą žmonių nuomonę apie šią specialybę. Nedidelis darbo užmokestis, pavojingos darbo sąlygos yra socialinių darbuotojų kasdienybė. Ko pasekoje socialinio darbo įvaizdis šalyje gana prastas, o pati socialinio darbo specialybė nėra tarp prestižiškiausiai vertinamų.

Šiuo atveju, atskirtį patiriančios šeimos, kaip socialinio darbo klientų grupė, dažniausiai stokoja motyvacijos keisti gyvenimo įpročius, neturi tam įgūdžių. Taip pat kiekvienos iš šeimų situacija ir problemos mastas skiriasi. Šeima gali turėti problemų dėl priklausomybių, įvairaus spektro įgūdžių stokos, finansinių problemų, kas gali apimti skolas, teismus ir pan., psichologinių problemų, traumų. Dažnai šios problemos būna persipynusios, viena nuo kitos priklausomos ir giliai išisaknijusios atskirtį patiriančių šeimų gyvenimuose, kartais jos lydi asmenis karta iš kartos, tad socialinio darbuotojo intervencija privalo numatyti daugybę aspektų, norint pasiekti geriausią įmanomą rezultatą. Jo(s) žinios turi aprėpti psichologines, vadybines, medicininės, finansines, tarpininkavimo ir begalę kitų kompetencijų ir jas pritaikyti atsiradus poreikiui. Iš čia kyla kitos problemos susijusios su socialiniu darbu. Kaip įvertinti individualią situaciją ir pasiekti geriausią rezultatą, ir kas yra tas geriausias rezultatas tam asmeniui, šeimai su kuria yra dirbama? Kaip žinoti kur yra to asmens ribos ir kaip įvertinti pasiektą rezultatą, kai jis yra toks individualus?

Net susidurdami su ta pačia kliento problema keli socialiniai darbuotojai gali pasiūlyti visiškai skirtingus problemos sprendimo būdus. Ir tai nereiškia, jog jų patirtis ir kompetencija skiriasi, kadangi kliento poreikių įvertinimas, nors ir reglamentuojamas, bet visvien gali būti

vertinamas skirtingai. Taigi yra tikimybė, jog smurtą patiriančio vaiko poreikius skirtingai įvertins konservatyvių, patriarchalinių ir liberalesnių, kosmopolitiškesnių pažiūrų socialiniai darbuotojai. (Rimkus, V. 2015)

Iš to išplaukia ir kita praktinio socialinio darbo problema. Socialinis darbas, empatijos nestokojanti profesija, tad, norint padėti savo klientui labai nesunku ištrinti ribą: darbas - asmeninis gyvenimas. Socialinį darbą dirbantiems asmenims būtina kliente išvelgti ne tik jo priklausomybes ir ydas, tačiau ir jo stipriąsias puses, matyti tame žmoguje jo asmenybę. To pasekoje socialinis darbuotojas lengvai gali prarasti suvokimą tarp to kas yra darbas ir darbo valandos ir noro maksimaliai padėti tam asmeniui, nepastebimai ne nustatytomis darbo valandomis aukojant savo laiką ir mintis siekiant padėti savo klientui. Šios sąlygos, kartu su stresu patiriamu darbe yra vienos iš pagrindinių socialinio darbo problemų, dažnam socialiniam darbuotojui sąlygojančių perdegimo sindromą.

Reminatis Gintarės Verseckaitės, Dalijos Sniekšienės 2011 metais atliktu socialinių darbuotojų vaidmenų konflikto vaiko paėmimo iš šeimos kontekste tyrimu, galima teigti, jog yra keli pagrindiniai vaidmenys, kuriuos yra linkę prisiimti socialiniai darbuotojai, dalyvaujant vaiko paėmimo iš šeimos procese: Integralusis socialinis darbuotojas, kuris pasidalija šeimos problemų sprendimo atsakomybę kartu su visais šeimos nariais, jų artimaisiais, kitomis organizacijomis, kurios rūpinasi atitinkamos šeimos gerove, bei dalyvauja pagalbos jai teikimo procese. Biurokratinis socialinis darbuotojas - savo darbą suvokiantis kaip organizacijos pateiktų užduočių vykdymą. Pasirinkę aprašytų nurodymų vykdytojų - biurokratinį tapatumą (Lipsky, 1980), esminių savo veiklos kriterijumi laiko paklusnumą savo organizacijai ar kitoms viršesnėms institucijoms. Toks socialinis darbuotojas apsaugo save nuo nesėkmingų rezultatų, negalint padėti šeimai, nepateisinant jos lūkesčių, jis žino, jog savo darbą atliko. Trečiasis vaidmuo socialinis darbuotojas - globėjas. Tai socialiniai darbuotojai, kurie jaučiasi atsakingi už viską kas vyksta jų paslaugų gavėjo gyvenime. Šio tipo socialiniai darbuotojai prisiima visą atsakomybę už kliento problemos įvardijimą ir jos sprendimą, tuo tarpu klientą laiko atsakingu už tarpusavio santykio kūrimą. Taip paskirstant atsakomybę suformuojami trys: auklėtojo, prižiūrėtojo ir kontrolieriaus vaidmenys. Šios grupės socialiniai darbuotojai jaučiasi atsakingi už visą pagalbos procesą, tačiau ne šeimos o vaiko atžvilgiu. Vaikas, jo poreikiai, apsauga yra tikslas, kurio siekia socialiniai darbuotojai, dažnai užmiršdami pagalbą jo šeimai. Dirbant tokį darbą, labai sunku nubrėžti ribą, tarp to kada darbas pasibaigia, kadangi klientų problemos darbo valandų nepaiso.

Apibendrinant, socialinio darbo praktiką, galima teigti, jog socialinis darbas reikalauja įvairiapusiško pasiruošimo. Tai įgūdžių, vertybių ir žinių derinys. Remiantis, pagrindinėmis socialinio darbo idėjomis, vertėtų pripažinti, jog tai profesija atstovaujanti žmogaus teises ir turinti

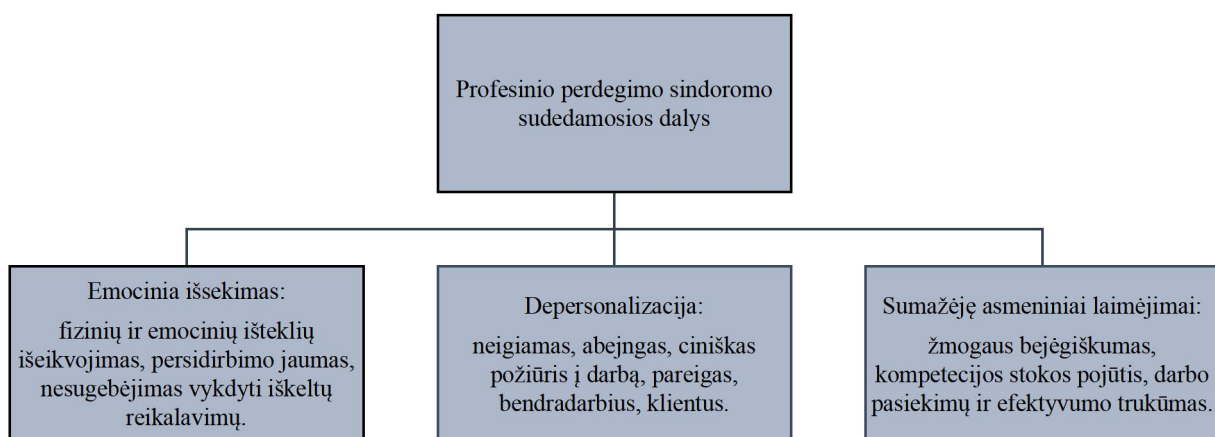
labai stiprios įtakos žmogaus gyvenimui. Jos atstovai privalo būti labai gerai pasiruošę darbui, taip pat nuolat tobulinti savo kompetencijas.

2.2. Vaiko teisių apsauga kaip rizika perdegimo sindromui

Paskutiniaisiais metais vis daugiau imama kalbėti apie tai koks dažnas reiškinys socialinių darbuotojų tarpe yra perdegimo sindromas. Dar 1974 metais, pirmasis šią savoką pavartojo amerikiečių psichologas Freindenbergas, H. F. Perdegimo sindromu apibrėžiama emocinė, protinė ir fizinė išsekimo būseną, sąlygota pernelyg didelio ir užsitęsusio streso (dažniausiai susijusio su darbu). Nors iki šiol nėra vieningo šios sąvokos apibrėžimo, tačiau vartotinių apibrėžimų esmė nesiskiria, perdegimo sindromas, paprastai būna susijęs su lūkesčių nepateisnimu ir dideliu krūviu darbe, nuovargiu dėl jo, ko pasekoje asmuo jaučiasi išsekęs, nusivylęs, linkęs į depresiją.

Lietuvoje, perdegimo sindromą socialinių darbuotojų tarpe tyrinėjo Dirgėlienė, I., Večkienė N. (2009), taip pat Raižienė, A., Bakšytė, S. (2010) ir kiti. Kaip rodo praktika, kylant socialinio darbo kokybės reikalavimams, užduotims, kurių sudėtingumas yra neproporcingas jų atlikimo laikui socialiniai darbuotojai vis dažniau kenčia nuo šio sindromo. Daugybė veiksnių sąlygoja perdegimo sindromo tikimybę socialiniame darbe. Ilgos darbo valandos, nuolatinė akistata su nemotyvuotais klientais, nedidelis darbo užmokestis, pripažinimo trūkumas visuomenės lygmenyje, taip pat sunkiai apčiuopiami darbo rezultatai, psichologinės pagalbos stoka yra vieni iš pagrindinių faktorių, keliančių stresą socialinio darbo lauke.

Viena žinomiausių profesinio perdegimo sindromo tyrinėtojų Ch. Maslach (cit. Kavaliauskienė, V. ir Balčiūnaitė, R. 2014) skiria tris šio reiškinio komponentus:

6 pav. Profesinio perdegimo sindromai pagal Ch. Maslach.

Šaltinis: <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/viewFile/947/pdf>

2014 metais Kavaliauskienės, V. ir Balčiūnaitės, R. atlikto profesinio perdegimo ir jo raiškos socialinio darbo profesionalizacijos kontekste tyrimo metu, paaiškėjo, jog perdegimo sindromas yra viena esminių problemų socialinio darbuotojo profesinėje veikloje. Profesiniam perdegimo sindromui reikštis daugiau įtakos turi organizaciniai (didelis darbo krūvis, psichologinis nepatogumas darbe ir t. t.), o ne individualūs veiksniai. Anot autorių, tikėtina, kad pasitaikantis profesinio perdegimo sindromas iš dalies trukdo sparčiai socialinio darbo veiklos profesionalizacijai, kuri atitinka aukščiausius profesinio sambūrio ir socialinio naudingumo poreikių kriterijus.

Pasak De Croon, E. M., (2014), socialinių darbuotojų, susiduriančių su perdegimo sindromu darbo kokybė žymiai prastėja, jie vengia pasirodyti darbe. Socialiniams darbuotojams vengiant pasirodyti darbe, smarkiai nukenčia ir jų klientai, atsižvelgiant į tai kaip jiems svarbu gauti nepetraukiamas ir stabilias paslaugas ir reguliary kontaktą su socialiniu darbuotoju.

Išanalizavus mokslinę literatūrą socialinių darbuotojų perdegimo tema, galima daryti išvadą, jog nuo šio sindromo padarinių nukenčia kelios pusės. Šiuo atveju nukenčia ne tik socialinis darbuotojas, jo darbo kokybė ir našumas, tačiau nukenčia ir labai glaudžiai su juo susiję klientai. Pastovumas yra labai svarbus aspektas, siekiant sukurti ir išlaikyti ryšį su klientu, tačiau nuo perdegimo sindromo kenčiantys, kaip rodo tyrimai, vengia pasirodyti darbe, dėl savo prastos psichologinės būklės ir nebelaikydami darbo prasmingu. Tokiu atveju stipriai nukenčia netik darbuotojas, tačiau ir jo klientai.

2.3.Socialinio darbo intervencija pagalbos šeimai procese

Anot Vaicekauskienės (2009), komunikacija yra pagrindinė socialinių sistemų raidos galimybė, komunikuojant su klientu atliekami esminiai intervencijos veiksmai. Svarbiausia socialinio darbo intervencijos paskirtis - kliento sistemų santykių pokyčiai, kurie lemia žmogaus funkcionavimo pagerinimą. Šeima, kaip aiškina, Johnson, L. C. (2001) yra sistema, labiausiai daranti įtaką individo funkcionavimui. Tai pirmutinė sistema, atsakinga už individo poreikių patenkinimą. Žmogui funkcionuojant problemų atsiranda dėl šeimos funkcionavimo - praeities ar dabarties.

Vienas iš pagrindinių socialinio darbo su šeima uždavinių yra motyvuoti šeimą prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą ir sustiprinti jų pasitikėjimą savo jėgomis tai daryti. Tačiau tai yra sunkus uždavinys ir labai dažnai šis pagalbos, palaikymo procesas, vietoje to, jog pagelbėtų šeimai pačiai imtis veiksmų tam, kad galėtų savarankiškai pilnavertiškai funkcionuoti, atvirkščiai nugalina šeimą. Socialiniai darbuotojai, jausdami atsakomybę padėti šeimai, tačiau susidurdami su sunkumais ar negebėdami atskirti koks yra pagalbos poreikis šeimoje, patys dažnai perima šeimos atsakomybes, taip įstumdami save ir savo klientus į galios santykių situaciją, kuomet pats socialinis

darbuotojas, viskuo pasirūpindamas ir perimdamas šeimos atsakomybes, neverbaliai demonstruoja, jog pati šeima su šiomis atsakomybėmis susitvarkyti neturi įgūdžių.

Johnson, L.C. (2001) teigia, gerų kliento ir socialinio darbuotojo tarpusavio santykių kūrimas yra būtinas pagalbos proceso elementas.

Viena ryškiausių socialinio darbo profesijos dilemų yra kontrolės ir pagalbos funkcijos, kurias privalo atlikti socialinis darbuotojas. Problema ta, kad šios funkcijos viena kitai prieštarauja (socialinis darbuotojas tuo pačiu metu kontroliuoja klientą, t.y. atstovauja valstybės ir visuomenės normoms, ir padeda klientui, t.y. jam atstovauja, advokatauja). (Švedaitė, B., Gevorgianienė, V., 2011)

Anot James, M., didžioji dauguma šeimų, kurie patiria socialinę atskirtį, ir neturi įgūdžių auginant vaikus, patys yra emociškai nesubrendę. To priežastis yra tai, kad jais vaikystėje taip pat nebuvo pilnavertiškai pasirūpinta. Tad, siekiant padėti šeimai užbaigti šį nepilnavertiško vaikų auginimo ciklą, reikia paaiškinti kas jų elgesyje yra taisytina, kartu sustiprinant jų, kaip tėvų stiprybes ir pasitikėjimą savo jėgomis.

3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Tyrimo metodika

Pasak Tidikio, R. (2003 m.) kokybinis tyrimas leidžia praplėsti tiriamą problemą ir ją nagrinėti platesniu aspektu; matyti reiškinių vystymosi dinamiką; gauti įvairiapusę informaciją; išaiškina unikalius faktus; padeda kurti naujas hipotezes. Kokybiniai tyrimai dažniausiai nėra reprezentatyvūs griežtąja prasme, bet pateikia kur kas gilesnę ir platesnę informaciją nei kiekybiniai tyrimai. Kokybiniam tyrimo tyrėjas koncentruoja savo dėmesį į subjektą, į jo veiksmus, kasdienę patirtį ir sąveiką su kitais žmonėmis, išreikštą žodžiais, pasisakymais, pasakojimais apie savo gyvenimą.

Kokybiniai tyrimai, pasak Kardelio (2005 m.) nebūdami priklausomi nuo hipotezių, pasižymi lankstumu bei duomenų indukcinė analize. Lankstumas apibūdina kokybinį tyrimą kaip nestruktūrizuotą, neturintį standartinės tyrimo struktūros, tinkančios bet kuriai tiriamai aplinkai. Struktūrizuotas jis gali būti vėliau, tačiau turi būti atliekamas sistemingai ir tiksliai.

Tyrimo tikslas - ištirti darbuotojų ir vaikų dalyvaujančių, vaiko paėmimo iš šeimos procese patirt

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra ir kokybinio tyrimo duomenimis ištirti vaiko paėmimo iš šeimos patirtis, bei pateikti rekomendacijas.
2. Ištirti asmenų, vaikystėje paimtų iš šeimos, išgyvenimus
3. Ištirti vaikų teisių specialistų patirtis paimant vaikus iš šeimų
4. Palyginti vaikų ir darbuotojų patirtis dalyvaujant vaiko paėmimo iš šeimos procese.
5. Nustatyti kokiomis sąlygomis vyksta vaiko paėmimo iš šeimos procesas.
6. Išsiaiškinti kokia tolimesnė pagalba teikiama darbuotojams ir vaikams dalyvaujantiems vaiko paėmimo iš šeimos procese.

Siekiant išanalizuoti darbuotojų ir vaikų, dalyvavusių vaiko paėmimo iš šeimos procese patirtis, sąlygas, bei kokia tolimesnė pagalba yra suteikiama vaikams ir darbuotojams šiam procesui pasibaigus atlikti pusiau struktūruotus interviu su vaiko paėmimo iš šeimos proceso dalyviais. Pusiau struktūruotą interviu pasirinkus kaip tyrimo metodą iš anksto numatomi būtini klausimai. Pusiau struktūruoto interviu procedūra ir klausimai standartizuojami tik iš dalies. Siekiant išanalizuoti vaikų ir darbuotojų perspektyvas, dalyvaujant šaime procese, interviu pasirinkta imti iš abiejų pusių, vaikų, kurie yra patyrę paėmimą iš šeimos, bei darbuotojų, kurie dalyvavo vaiko paėmimo iš šeimos procese.

K. Kardelio (2005) teigimu, pusiau struktūruoto interviu metu laisvai formuluojant klausimus galima lanksčiau vesti interviu, nes, atsižvelgiant į atsakymą, galima patikslinti klausimą, išsiaiškinti įvairius reiškinio aspektus, nuodugniau analizuoti studijuojamą reiškinį ir t.t. Pažymima, kad nors interviu yra pusiau struktūruotas, nes jo metu naudojamos parengtos tyrimo gairės – platesni klausimai, kuriuos lemia tyrimo tikslai, vis dėlto informantai gali laisvai formuluoti apibrėžimus, sąvokas ir reikšmes, pateikti savitą požiūrį nagrinėjama tema.

Tyrimo dalyviai, jų atranka ir tyrimo organizavimas. Šio magistro darbo tyrimas yra dalis Lietuvos mokslo tarybos finansuojamo ir Vilniaus universiteto Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedros vykdomo mokslinių tyrimų projekto "Vaiko gerovės profesionalų darbo vietos kokybė" (2019 m. birželio mėn. - 2021 m. balandžio mėn.). Tyrimo duomenys buvo surinkti bendradarbiaujant su projekto vykdymo komanda.

Asmenys, kurie vaikystėje buvo paimiti iš šeimų, buvo atrinkti taikant kriterinės ir sniego gniūžtės atrankos metodus. Pirmiausia, jų buvo ieškoma tarpininkaujant specialistams iš socialines paslaugas teikiančių organizacijų, t.y. kreipiamasi į specialistus, klausiant, ar jie nepažįsta tyrimui tinkamų asmenų, kurie sutiktų dalyvauti tyrime. Pagrindiniai kriterijai: (1) asmuo tyrimo atlikimo metu yra sulaukęs pilnametystės; (2) asmuo vaikystėje buvo paimitas iš šeimos ir patekęs į laikiną ar nuolatinę globą. Projekto vykdymo komanda apklausė 9 asmenis, iš kurių atsitiktine tvarka buvo pasirinkti 5 interviu panaudoti šiame magistro darbe.

Tyrimo dalyvių charakteristika.

1. *Asmuo netekekęs tėvų globos* - moteris, 18 metų. Iš šeimos paimita 7 metų. Tyrime žymima VD2.

2. *Asmuo netekekęs tėvų globos* - vyras, 21 metai. Iš šeimos paimitas 16 metų. Tyrime žymimas VD3

3. *Asmuo netekekęs tėvų globos* - vyras, 27 metai. Iš šeimos paimitas 5 metų. Tyrime žymimas VD5.

4. *Asmuo netekekęs tėvų globos* - moteris, 28 metai. Iš šeimos paimita 4 metų. Tyrime žymima VD6.

5. *Asmuo netekekęs tėvų globos*

Vaikų teisių apsaugos darbuotojai buvo atrinkti naudojant kriterinę (ir dalinai, patogiają) atranką. Pagrindinis kriterijus – būti VTAS vyriausioju specialistu budėtoju (dirbančiu vakarais ir savaitgaliais) arba vaikų teisių gynėju (dirbančiu darbo dienomis). Taigi buvo sudarytas visų Lietuvos VTAS darbuotojų sąrašas. Projekto vykdymo komandos nariai atsitiktine tvarka rinkosi potencialius informantus ir ėmė interviu iš visų kurie, sutiko dalyvauti tyrime, siekdami rinkti kaip

įmanoma įvairesnius duomenis. Projekto vykdymo komanda apklausė 26 specialistus, iš kurių atsitiktine tvarka buvo pasirinkti 5 interviu panaudoti šiame magistro darbe.

Tyrimo dalyvių charakteristika.

Vaiko teisių apsaugos specialistas - moteris, darbo patirtis VTAS'e 1 metai. Tyrime žymima VD8.

Vaiko teisių apsaugos specialistas - vyras, darbo patirtis VTAS'e 3 metai. Tyrime žymimas VD9.

Vaiko teisių apsaugos specialistas - moteris, darbo patirtis VTAS'e 4 metai. Tyrime žymima VD11.

Vaiko teisių apsaugos specialistas moteris, darbo patirtis VTAS'e 11,5 metai. Tyrime žymima VD11.

Vaiko teisių apsaugos specialistas moteris, darbo patirtis VTAS'e 0,5 metai. Tyrime žymima VD14.

Šio darbo autorei projekto vykdymo komanda nesuteikė galimybės imti interviu dėl ypatingo problematikos ir tiriamos grupės jautrumo. Darbo autorė transkribavo įrašus ir juos analizavo.

Klausimynas. Vaikams bei socialiniams darbuotojams sudaromi klausimynai. Klausimyno klausimai buvo orientuoti į darbuotojų ir paimtų vaikų išgyvenimus, patirtis, požiūrį į vaiko teisių apsaugos sistemą.

Duomenų analizė. Viso analizuojama 10 interviu transkripcijų: 5 vaikų, dalyvavusių vaiko paėmimo iš šeimos procese ir 5 interviu darbuotojų, taip pat dalyvavusių vaiko paėmimo iš šeimos procese. Bendra interviu trukmė – 391 min.,

Tyrimo rezultatams pasiekti, informantų interviu buvo apdoroti naudojant kokybinį turinio analizės metodą pagal Mayring, P. (2000). Pirmajame šios analizės etape iš informantų gautos medžiagos buvo rastos atsakymuose besikartojančios temos, kategorijos. Antrajame etape identifikuojami prasminiai elementai, kai kurių kategorijų turinys yra skaidomas išskiriant pagrindinius elementus. Trečiajame analizės etape išskirti prasminiai elementai skaidomi į subkategorijas bei interpretuojami turinio duomenys. Jie taip pat papildomi mokslinė literatūra, bei informantų citatomis.

3.2. Darbuotojų patirtys

Pasak Mockaitytės - Cicilionienės M. (2014), vaiko paėmimo iš šeimos dirbantiems socialinį darbą su socialinės rizikos (rekomenduotina vartoti atskirtį patiriančiomis aut. pastaba), šeimomis, specialistams yra kritinis momentas, kurio išvengti siekia kiekvienas socialinis darbuotojas,

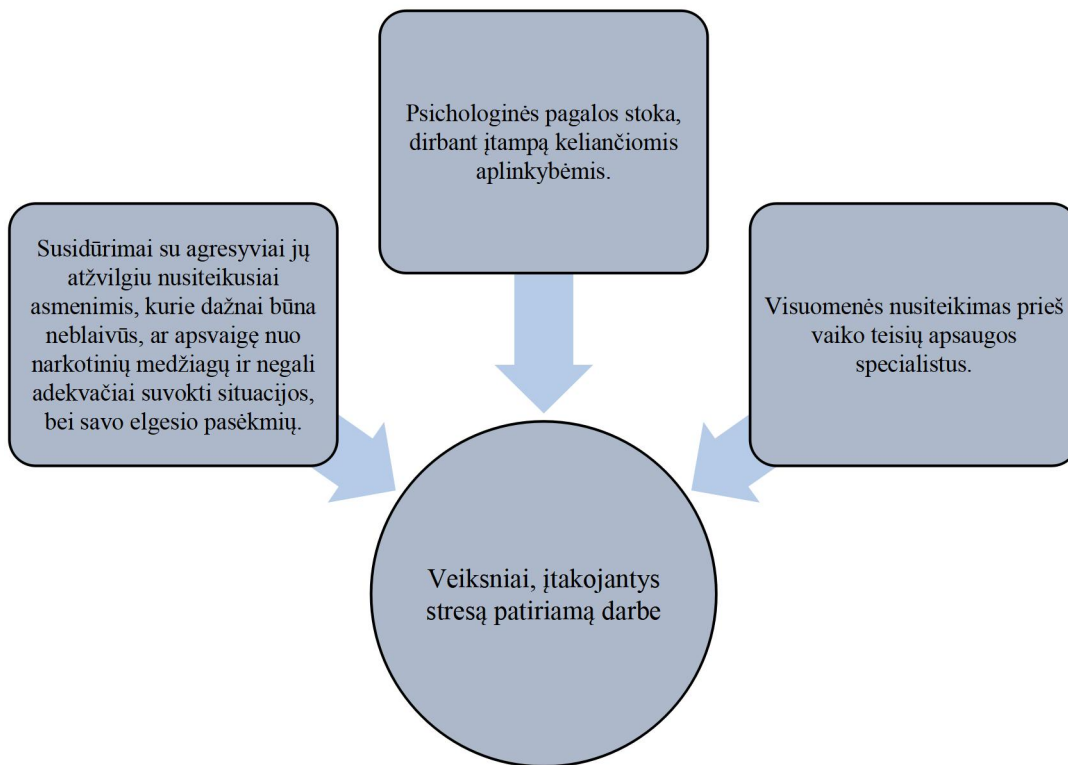

dirbantis su šeima. Vaiko paėmimas iš šeimos psichologiškai sunki ir traumuojanči patirtis abiem pusėms. Vaikai, nors kenčiantys nuo apleistumo, bei tėvų smurto, biologiškai užprogramuoti jausti prierašumą, bei meilę tėvams. Traumuojančias tėvų elgesys, jų suvokimu ir pažinimu yra meilė ir rūpestis, o smurtas ar nepriežiūra suvokiami tiesiog šeimos, kaip institucijos dalimi, norma. Esant žemai vaikų savivertei, visapusiškas smurtas jų atžvilgiu, jų akimis tampa bausmė, kurios jie patys nusipelnė savo netinkamu elgesiu. Tad, kaip ir bet koks individas paimamas iš jam, jo pačio suvokimu, saugios aplinkos, vaikas patiria stresą, nežinomybę, baimę.

Vaiko teisių apsaugos specialistai, to pasekoje taip pat patiria daug streso ir įtampos. Jie, dažnai susidurdami su neblaiviais ir agresyviais jų atžvilgiu nusiteikusiai asmenimis, privalo išlikti ramūs, nuraminti juos, taip pat, matydami kiek streso šioje situacijoje patiria iš šeimos ketinamas paimti vaikas, sugebėti nuraminti ir paaiškinti vaikui, kas jo laukia. Negana to, atvykę į šeimą, jie yra priešiška sutinkami tėvų, globėjų, kurie be psichologinio užgauliojimo ir engimo, kartais yra nusiteikę agresyviai taip sukeldami nesaugumą visiems šiame procese dalyvaujantiems asmenims, įsaka ir pačius save.

Išanalizavus gautus interviu, galima teigti, jog pagrindiniai veiksniai, sukeliantys įtampą ir stresą darbe anot tyrime dalyvavusių informantų yra šie:

- Susidūrimai su agresyviais jų atžvilgiu nusiteikusiai asmenimis, kurie dažnai būna neblaivūs, ar apsvaigę nuo narkotinių medžiagų ir negali adekvačiai suvokti situacijos, bei savo elgesio pasekmių;
- Psichologinės pagalbos stoka, dirbant įtampą kelinačiomis aplinkybėmis;
- Visuomenės nusiteikimas prieš vaiko teisių apsaugos specialistus;

7 pav. Sudaryta remiamantis informantų, dalyvauusių tyrime atsakymais

3.3. Tėvų agresija darbuotojų atžvilgiu

Tėvų, globėjų agresija, pasireiškianti darbuotojų atžvilgiu, viena vertus gali pasirodyti natūrali reakcija į jų vykdomą intervenciją. Tėvai savo elgesį traktuoja kaip auklėjimą, tad bet kokia kitų žmonių intervencija jiems atrodo nereikalinga. Būdami neblaivūs, ar apsvaigę nuo kitų, psichotropinių, medžiagų, o kartais net būdami blaivūs jie dažnai į tokį poelgį atsako agresija vaikų teisių apsaugos specialistų atžvilgiu.

Pasak informantės VD2, jos patirtimi susitikimų su tėvais metu konfliktų išvengti beveik neįmanoma. <...Tai su tėvais visada būna sudėtingos situacijos, kadangi jie dažniausiai būna neblaivūs jie visai kitaip tada reaguoja, pradeda verkti, šaukti, tai vaikam dar yra sunkiau, reikia policijos pareigūnų įsikišimo, kad tą agresyvumą tėvų suvaldytų...> Iš informantės atsakymo galima spręsti, jog tėvų agresija ir pyktis, daro tiesioginę įtaką vaiko reakcijai į procesą ir jį dar labiau apsunkina.

Informantė VD2 mini, jog tėvai, iš kurių ketinami laikinai paimti vaikai dažniausiai būna neblaivūs, tad kiekvieną kartą atvykus į šeimą, reikia būti įsitempus, bandyti taikiai priimti sprendimus, vesti derybas su tėvais, globėjais. Pasitaiko atvejų, kai situacija tampa sunkiai valdoma: <...kai reikia bėgti, netgi bėgant dokumentai bėgant iškrenta, išsigandus renki. Kai reikėjo kviestis pagalbos ir policijos pareigūnų ir apsauga, nes seniau turėjom pultelius saugos, pas kiekvieną prie

stalo. Taip yra gyvą tunelį padarę, kad galėtum paimti vaikus iš agresyvių tėvų. Tai tokie vat atsiminimai yra, kai su kolege irgi tekę yra bėgti bendrabučio koridoriu, netgi buvo ir antrankiai buvo uždėti tėtiui, bet jau čia pradžia darbo, kojas reikėjo surakinti policijos pareigūnam, nes norėjo spirti į mus...> Tokie informantės atsakymai byloja apie visišką nesaugumą, ir neužtikrintumą susiduriant su agresyviai nusiteikusiaisiais asmenimis. Situacijose kaip ši, jie turi gebėti ypatingai gerai valdyti derybas su tėvais, gebėti juos nuraminti ir paaiškinti situaciją taip, jog tėvai nejaustų grėsmės. VD2: <...Taip, taip, nu realiai reikia labai daug dirbt psichologiškai, nes būna, kad tėvai nesuvokia, kad jie tai daro vaikams.'...>

Nors vaiko paėmimui iš šeimos neturėtų būti pasitelkta fizinė jėga, tačiau informantė neslepia, jog būna ir tokių situacijų, kai tenka panaudoti jėgą prieš tėvus.<...Būna. Ir kad jėgą reikia panaudoti, bet ne tiek kiek vaiką, tarkim, išplėšiant iš tėvų rankų. To jau mes stengiamės kuo mažiau... vengti tokių situacijų. Stengiamės labiau gal psichologiškai paveikti. Pasakyti, kad tarkim: „Tu gera mama, bet galbūt tu šiandien negali pasirūpinti savo vaiku. Atiduok.” Ir bendrai su vaiko teisių specialistais bandom tą vaiką kažkaip gražiuoju, apeiti...> Iš informantės atsakymo, galima spręsti, jog vaiko paėmimo iš šeimos procese svarbų vaidmenį atlieka psichologinis pasiruošimas. Tokiose situacijose kai tenka susidurti su tėvais, globėjais, kurie elgiasi neadekvačiai labai svarbu sugebėti nuraminti juos, jų nepulti, nesmerkti, kas būtų neetiška šių žmonių atžvilgiu. Tad net žinodami situacijos rimtumą ir tėvų nepriežiūros lygį vaiko atžvilgiu, neužtikrinant jam saugumo ir visų jo teisių, darbuotojai privalo išlikti ramūs ir pagarbiai elgtis vaiko paėmimo iš šeimos proceso metu. Informanto VD9 patirtis rodo, jog už nesaugumo sukėlimą, jo klientui net pradėdas ikiteisminis tyrimas: <...dabar ikiteisminis tyrimas yra pradėtas, nes nustūmė nuo laiptų, apdraskė mane... tai būdavo tokių nemalonių dalykų ir bandė apspjauti ir apipilt kažkuo...> Panašu, jog važiuodami į šeimą, gavus pranešimą, apie galimai iškilusią grėsmę vaiko saugumui nei vienas iš penkių apklaustųjų nebuvo užtikrintas savo saugumu. Skirtingai, nei policijos pareigūnai, vykstantys į įvykio vietą, vaikų teisių apsaugos atstovai nėra aprūpinti apsaugos priemonėmis. Tiesa, specialistai džiaugiasi, jog darbovietė užtikrina jiems papildomą draudimą dėl rizikos darbo metu. Kyla klausimas ar to užtenka, tam, jog būtų užtikrintos teigiamos, netraumuojančios ir motyvuojančios dirbi specialistų darbo sąlygos.

3.4.Emocinis darbuotojų krūvis

Vaiko paėmimo iš šeimos procese ypatingai jautri dalis yra vaikai. Negana to, jog darbuotojai per labai trumpą laiką privalo užmegzti ryšį ir pasitelkti derybinius įgūdžius bendraujant su tėvais, globėjais, tuo pačiu metu jie privalo užtikrinti kuo geresnes, mažiau traumuojančias, sąlygas vaikui, šiame streso kupiname jo gyvenimo etape.

Anot informantų mažametį vaiką, iš šeimos paimti lengviau. <...Kiek ir su kolegom bendravom yra paprasčiau paimti vaiką iš šeimos mažesnio amžiaus. Tai yra kūdikį, ar tai yra lengviau susitarti su ikimokyklinio amžiaus vaiku. Yra sunkiau paimti vaiką paauglį arba jau netoli pilnametystės...> Galima daryti išvadas, jog mažamečiai vaikai yra naivesni, ne visada suvokia kas vyksta, tad jiems lengviau pasitikėti kitais asmenimis, kurie atvykę į jo šeimą, su juo elgiasi švelniai, maloniai. Natūralu, jog visai kitaip reaguoja vyresni vaikai. <... Emociškai yra sunkiau, nes vaikas emocionaliai labai išreiškia save, prieštarauja tam. Turi aiškiai apibrėžti laiką kiek tai gali trukti, kiek tu gali būti globoj, arba kiek gali nebūti pas tėvus...> Kaip ir buvo pastebėta ankščiau, vaikai, nors ir patiriantys smurtą ir nepriežiūrą yra linkę mylėti tėvus, globėjus, kadangi taip yra užprogramuoti fiziologiškai. Natūralu, jog vaikui neišmanančiam įstatymų ir nežinant kas jo laukia, kyla baimės jausmas. Jis jaučia nežinomybę, tad jam atrodo, jog geriau pasilikti savo namuose, kuriuose nors ir nėra saugu, tačiau tas nesaugumas yra pažįstamas ir jis žino kas jo laukia. Tas žinojimas ir užtikrintumas galimai suteikia savotiškos ramybės vaikui.

Per labai trumpą vaiko paėmimo iš šeimos proceso laiką, vaiko teisių apsaugos specialistai turi užmegsti ryšį su vaiku ir įtikinti jį, jog vykdoma intervencija yra saugi ir nekelianti grėsmės. Kai namuose vyksta sumaištis, darbuotojai turi supažindinti vaiką su tuo kas jo laukia, taip įgydami jo pasitikėjimą ir užtikrindami kuo mažiau traumuojančią patirtį. <...Tai užima laiko, turi tartis, atriboti nuo tėvų, į ramesnę aplinką ir tada tik kalbi su vaiku...> Informantė teigia, jog tėvai, sulaukę vaikų teisių apsaugos specialistų ima kaltinti ir pulti savo pačių vaikui, taip sukeldami grėsmę ir jiems. <...kai mama pradėjo pulti vaiką tiesiog, kad ir visokiais žodžiais vadinti, keiksmažodžiais iš namų nešdinkis, nu tikrai grubesniais žodžiais ir kam tu čia reikalinga, aš taip dėl tavęs stengiuosi, o tu man čia va taip vat pridarei, matai ką tu padarei ir toks vaiko puolimas...>

Kai kurios situacijos, su kuriomis tenka susidurti, yra sunkiai pakeliamos: <...tai aš net jo nedetalizuosiu, nes aš manau jūs jį suprasite, kad čia buvo seksualinė prievarta, tai čia labai ilgai man reikėjo po to atsigauti...>. Informantas VD9 pripažįsta, jog kai kuriuos darbo aspektus, norisi kuo greičiau pamiršti, nes, net ir suvokiant savo darbo svarbą yra sunku suvokti žmonių elgesio priežastis, tokie sukrėtimai, kaip mini informantas gali paveikti ilgam ir reikia laiko, jog galėtum su tuo susitaikyti. Pasakodami apie emocinį krūvį, kurį patiria informantai pripažįsta, jog pasibaigus darbo valandoms, įtampa nėra nuslopinama, ir tai persikelia į asmeninį gyvenimą: < Žinoma, mes esam žmonės ir .. ir tos emocijos, vistiek per save viską perleidi, atrodo tarsi išgyveni kartu.... > Informantė VD8 pasakoja apie tai, kokia didelė atsakomybė krenta ant specialistų pečių: < Čia toks darbas, kuriame negali suklysti, nors aišku, kas nedirba, tas neklysta, ten kaž... būna gi visokių dalykų, bet, bet esminių, tokių didelių klaidų tu negali padaryti ir tai kažkaip ...neįvertinta yra.> Informantė jaučiasi negalinti darbe padaryti klaidų, nors ir suvokia, jog klaidas daryti žmogiška, tačiau pripažįsta, jog jos darbo sąlygos yra išimtinai daug atsakomybės reikalaujančios ir tai

informantei kelia dar didesnę stresą. Šis atsakymas taip pat liudija ir tai, jog tokio pobūdžio darbą gali dirbti tik tam pasiruošęs žmogus. Neišvengiant stresą keliančių situacijų, specialistams reikalinga sukurti terpę, kurioje jie galėtų atgauti stabilumą ir toliau pilnavertiškai ir kokybiškai atlikti savo darbą.

Natūralu, jog paklausus apie pagalbos darbuotojams, vykdančioms intervenciją poreikį visi penki informantai mano, jog psichologinė pagalba (kuri šiuo metu nėra suteikiama darbuotojams), būtų labai reikalinga dirbant jų darbo sąlygomis: <...Na tikrai mūsų skyriui reikalingas psichologas, tas žmogus, pas kurį tu gali ateiti ir išsiventiliuoti...>, <...Psichologas tikrai reikalingas, mes jau prieš tai buvom kalbėję, kad, jeigu skyriuje būtų specialistas...> Šiuo metu, informantai dalinasi savipagalbos būdais, kurie nėra inspiruojami darbovietės. VD9 :<...apie dvi savaites, kol aš ir į bažnyčiąėjau, ir su savo kunigu kalbėjau... aš labai sunkiai tai išgyvenau...> VD8: <reikia paskui pamedituoti...> Iš šių atsakymų galima daryti prielaidą, jog darbe keliamas stresas, dažnai šios srities specialistus veda prie perdegimo sindromo. VD11 <...Tai tos emocijos iš tikrųjų tikrai veikia, jas išgyveni, pergyveni, tu jas parsiveži tikrai atgal į kabinetą ir kitąkart ir namo...>. Asmenys, dirbantys su stiprias emocijas sukeliančiomis situacijomis, vienaip ar kitaip privalo rasti būdą, kaip atgauti sutrikdytą emocinę pusiausvyrą, negaudami pagalbos ir darbovietės patys stengiasi tvarkytis su neigiama patirtimi, su kuria nuolat susiduria. Kaip teigia (Acker, 1999; Egan, 1993; Gilbar, 1998; Sze & Ivker, 1986; Um ir Harrison, 1998) socialinis darbas yra įvardijamas kaip viena iš specialybių, kurios atstovai turi didžiulę tikimybę susidurti su perdegimo sindromu.

3.5. Visuomenės požiūris į vaiko teisių apsaugos specialistus

Vaiko teisių apsaugos įstatymai, šalyje paskutiniu metu išgyvena perversmus. Įstatymai, kurie gina vaiko teises koreguojami, keičiasi ir vaiko paėmimo iš šeimos procedūra. 2018 metų liepą, įsigaliojus naujam smurto prieš vaikus įstatymui, vaikas iš šeimos buvo paimamas, nustačius jam grėsmės lygį. Nepraėjus nei porai metų nuo šio įstatymo įsigaliojimo, 2019 metų gruodį buvo patvirtintas naujas aprašas, pagal kurį sprendžiamas vaiko paėmimo iš šeimos klausimas. Naujasis aprašas įsigaliojo 2020 metų sausio 1 dieną. Dažni perversmai sistemoje, žiniasklaidos skleidžiama informacija apie socialinių darbuotojų, kitų vaiko teisių apsaugos specialistų nekompetenciją, išryškinant jų padarytas klaidas, visuomenėje suponuoja neigiamą socialinių ir vaikų teisių gynėjų įvaizdį. Visuomenė retai, kada gilinasi į socialinio darbuotojų profesijos suvokimą. Todėl dažniausiai jie įsivaizduojami, kaip brutalūs, beširdžiai šeimų skyrėjai. (Cramer, L. 2015)

Iš informantų atsakymų, interviu metu, galima spręsti, jog visuomenė, kuri nėra susipažinusi su socialinio darbo, vaikų teisių apsaugos bendrai specifika yra linkusi smerkti jų daromus sprendimus. Informantas VD9 dalinasi : <...tikrai labai sunku buvo ir emociškai, kai važiuoji su

mašina ir yra logotipas vaiko teisė, kai tave bando nustumti nuo kelio, kad tu atsitrenktum kažkur...> Toks informanto atsakymas byloja apie tai, jog visuomenė vaikų teisių apsaugos darbuotojus smerkia už jų vykdomą veiklą, savo neapykantą išreiškdami agresyviais, orumą niekinančiais būdais: <kai spjaudo į tavo mašiną, kai... kai kaimynai žino, kur dirbi, nesisveikina... > Panašia patirtimi dalinasi ir informantė VD14: <...tik nesakom, iš kur esam, suprantat, mes bijom net visuomenei, mes tiek bijom, kad kažkur kažkas sužinos, kas mes tokie, puls iškart fotografuoti, į youtubus visur dėt, vaiko teisės sėdėjo, vyną gėrė...> Iš atsakymo jaučiamas nepasitikėjimas, gal net savotiška gėda, bijant atskleisti savo darbo vietą, idant nebūtų pasmerkti visuomenės. Situacijoje baiminamasi, jog priešiška vaikų teisių apsaugos specialistų atžvilgiu nusiteikusi visuomenė pasmerks, tai jog jie, atimantys vaikus iš šeimų, dėl per didelio alkoholio vartojimo, patys jį vartoja. Taip pat akivaizdu, jog nuo tokio slapstymosi ir negalėjimo atsipalaiduoti ne darbo metu, kenčia ir asmeninis vaikų teisių apsaugos darbuotojų gyvenimas. Informantas V5, tyrime dalyvaujantis kaip vaikas, patyręs paėmimą iš šeimos, šiuo metu dirbantis socialinį darbą su vaikais, paimamais iš šeimų, taip pat paliečia žiniasklaidos įtaką, formuojant neigiamą visuomenės požiūrį į vaiko teisių apsaugos specialistus: <...Man apskritai šitoj vietoj yra labai pikta ant pačios žiniasklaidos, ta prasme ją kažkaip kažkas turi kontroliuoti, nes tai yra nu visiškas visuomenės kiršinimas ir įpūtimas tokių nesąmoningų dalykų...> Anot informanto vaikų teisių apsaugos tarnybos specialistai yra įbauginti ir labai varžomi tokio visuomenės požiūrio, kadangi žiniasklaida, dažnai iškreipdama informaciją gina asmenis, kurie kelią grėsmę savo vaikams: <...galbūt to paties visuomenės puolimo, nes dabar yra labai dažnas tas asmuo, gyvenantis soc. rizikoje ir panašiai, jeigu kažkas netinka tai mes kreipsimės į žiniasklaidą, tai yra labai dabar patogus jiems ginklas...> Neigiama patirtimi žiniasklaidos klausimu turėjo ir informantė VD11: <...ką matome, išgirstame žiniasklaidos kažkokiose priemonėse, spaudoje, socialiniuose tinkluose ir jinai yra iškreipta, neatitinka tikrovės...> Ji pasakoja, jog toks žiniasklaidos požiūris į jų darbą jai informantei kelia pyktį ir nusivylimą. Ribojami duomenų apsaugos įstatymo, kuris užtikrina klientų, gaunančių paslaugas konfidencialumą informantė jaučia savo, kaip specialistės bejėgiškumą ginant tiek vaiko interesus, tiek savo bei kolegų orumą. Bejėgiškumą jaučia ir kita informantė VD14: <...požiūrio iš visuomenės teisingo, aš nesakau teigiamo, sakau teisingo, adekvataus. Yra suformuota neteisinga nuomonė... iškraipytas mūsų vaidmuo ir tas neigiamas toks, smerkiantis visuomenės požiūris...> Iš informantės atsakymo jaučiamas stiprus nusivylimas, anot jos, visuomenės požiūris į vaikų teisių apsaugos specialistus yra „iškraipytas“, neadekvatus. Taip, asmenys, dirbantys su atskirtį patiriančiais žmonėmis, patys yra visuomenės nustumiami į atskirtį, užribį.

3.6. Pagrindiniai darbuotojų ir vaikų sąveikos aspektai

Anot Butler, I. ir Roberts, G. (2003) pagrindinis klausimas, į kurį privalo sugebėti atsakyti socialinis darbuotojas yra „Kaip laikosi vaikas?“ Tam, kad specialistai gebėtų atsakyti į šį klausimą jie privalo ne tik teisiškai rūpintis vaiko saugumu ir gerove, tačiau lygiai tiek pat jaustis atsakingas ir už vaiko emocinę būklę.

Atsižvelgiant į tai, jog specialistai susiduria su įvairaus amžiaus ir skirtingas patirtis išgyvenusiais vaikais, jie privalo būti lankstūs, nebauginti vaikų, tuo pat metu sukurti pasitikėjimą ir saugumo jausmą. Winter, K. (2006) atkreipia dėmesį į tai, jog socialinių darbuotojų komunikacija turi aprėpti įvairius neformalius metodus, technikas, padedančias užmegzti ryšį su vaiku. Tai gali būti piešimas, rašymas, neverbalinė komunikacija, dainavimas, žaidimai ir kiti komunikacijos su vaiku būdai. Procese, kuriame vaikas patiria daug streso, svarbu sukurti vaikui pasitikėjimą ir kiek įmanomą nuraminti vaiką. Informantė VD14 užsimina, jog dažniausiai ji bando nuteikti vaiką linksmai :<...Vaikas, tarkim, kaip žaidime, kaip važiuosim į svečius... nu kaip visada vaiką apžaidi...>

Informantas VD9, pasakoja, jog dirbdamas su vaikais jis stengiasi juos išklaudyti, ne tik tėvams, tačiau ir vaikui paaiškinti kas jo laukia jam išėjus kartu su darbuotojais:<...Mes nuvažiuom į krizių centrą, padarėm nuotraukas, kaip ta aplinka atrodo, kaip tas pastatas atrodo, tai mes tada nu tiesiog, kai aiškinom, dar galėjom ir parodyti, kaip čia viskas yra. Tai yra kaip kambariai atrodo, kur vaikai gyvena, kokios tvarkos ten yra, jeigu gali skaityti, gali jiems nurodyti. Taip pat ir vaikams, na yra, vaikui yra svarbu, kur jisai važiuos....> Toks išmaniųjų technologijų pasitelkimas, rodo, jog darbuotojas kaip ir Winter, K. (2006) pabrėžia neapsiriboja komunikacijos su vaiku būdais, jis atranda naujus. Darbuotojams nepriklauso važiuoti ir fotografuoti patalpas, kuriose vaikas laikinai apsistos, tačiau suvokdami, jog tai padės tiek vaikui lengviau išgyventi šį laikotarpį, tiek tėvams, užtikrins žinojimą, kur yra jo vaikas, darbuotojai išradingai pasitelkia paprasčiausias priemones, šiam tikslui įgyvendinti.

Vienas iš pagrindinių tikslų jis laiko pastangas išgirsti vaiką; <... mūsų tikslas išklaudyti, kaip vaikas dabar jaučiasi....>. Informantas prisimena, jog vaikystėje jam pačiam, teko susidurti su šiurkščiu socialinių darbuotojų elgesiu, kuomet atsitikus nelaimei, jo giminaičių likimas buvo socialinių darbuotojų rankose: <...kai specialistai pasakė, kad nu vis tiek jūs būsite gražintos tėčiui ir nesvarbi čia jūsų nuomonė...>. Vaikų teisių konvencijos 12 straipsnis skelbia, jog vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi teisę jas reikšti laisvai, visais jį liečiančiais klausimais. Taip pat atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandumą, vaiko pažiūroms skiriama daugiau dėmesio. Dėl šių priežasčių vaikui būtinai suteikiama galimybė būti išklausytam, bet

kokio jį liečiamo teismo ar administracinio nagrinėjimo metu, tiesiogiai arba per atstovą, ar atitinkamą organą, įstatymų numatyta tvarka.

4. ASMENŲ KURIE NETEKO TĖVŲ GLOBOS PATIRTYS

4.1. Vaiko paėmimo iš šeimos reiškinys

Vaiko atskyrimas nuo tėvų yra nenatūralus, gamtoje visuotinai suvokiamas kaip traumuojantis veiksmas. Bet kokios rūšies gyvybė, atskirta nuo tėvų ne savo noru, jaučia stresą, nerimą. Žmogui tai gali būti ypatingai traumuojantis ir ilgalaikes pasekmes paliekantis veiksmas, vėliau įtakoiantis jo tolimesnį gyvenimą. Pasak Kanto, I. (1997) vaikų polinkis į meilę tėvams yra instinktyvus reiškinys. Tai, jog vaikai jaučia savo tėvams meilę dažnai nepriklauso nuo pastarųjų elgesio su jais. Dažnai tėvų smurtas, nepriežiūra vaikų nėra suvokiami kaip nemeilė. Tai patvirtina ir informantė V4, savo prisiminimais apie smurtaujančią ir alkoholį vartojusią mamą: <...Ir šiaip kaip ir būdavo, nu išgėrus, vistiek mes ir mylėdavom, bet jau ne taip mylėdavom, nes pyktavom, o kaip jinai būdavo blaivi, tai mes mylėdavom nuoširdžiai labai labai labai. > Informantė pabrėžia, jog mamą, vaikai, nepaisant visko mylėjo, nors ir pykdavo ant jos dėl jos netinkamo elgesio.

Atlikus vaikų, kurie buvo paimti iš šeimų interviu analizę paaiškėjo, jog informantai:

- Vaiko paėmimo iš šeimos procese jie jautė baimę, nežinomybę, paniką;
- Vaikai nebuvo supažindinti su tuo kas vyksta;
- Visi paimtieji sutiko su tuo, jog jų paėmimas iš šeimos, buvo teisingas sprendimas, kurio jie patys nesigaili;
- Į klausimą kaip elgtųsi jie, būdami darbuotojo, dalyvaujančio vaiko paėmimo iš šeimos vietoje, vienareikšmiškai atsakė, jog elgtųsi priešingai nei su jais buvo elgtasi. Kitaip sakant, stengtųsi užmegzti kontaktą su vaiku ir paaiškinti jam situaciją, vietoje to, jog tiesiog išsivežtų jį į nežinią;

Anot Zbarauskaitės A. (2009) daugelis vaikų ir paauglių, gyvenančių globos namuose, yra patyrę arba vienkartinės traumas, pavyzdžiui, tėvų, brolių ar seserų netektis, arba ilgalaikes pasikartojančias traumas, pavyzdžiui, nuolatinį smurtą ar prievartą šeimoje prieš vaiką. Informantė V4 taip pat dalinosi patirtimi, kuomet buvo atskirta ne tik nuo tėvų, tačiau ir nuo savo jaunesnės sesers: <...Šiaip pasakė, vieną dalyką, kad, kad sesė negali augti *koncepte*, vien dėl to, nes ten nėra mažiems vaikams sąlygų, bet aš aš sakiau, auklėtojom, kad mes, mes, broliai pasirūpinsim...> Kiek vėliau jai ir pačiai teko keisti gyvenamąją vietą, kadangi globos namai, kuriuose gyveno prieš tai užsidarė. <..Mes ten taip pripratome, mum taip ten patiko. Aš nežinau, aš nemoku apsakyt, koks tai yra geras jausmas. Alena buvo tokia namų įkūrėja ir labai mum ten patiko ir vėl toks smūgis, viskas,

išvažiuoti į kitus vaikų namus, eina sau, tada, eina, nu realiai, žiauru buvo...> Pasak informantės tai jai sukėlė ir kitų sveikatos sutrikimų, prieš tai minėjusi, jog turi problematišką atmintį, ji mano, jog tai gali būti susiję su dažnu gyvenamosios vietos keitimu: <...aš iš viso Vilniaus nepažinojau, man toks šokas buvo, kur kokios gatvės, kas, kur. Man dar labiau atmintis suprastėjo, tiesiog, nežinau...> Interviu pabaigoje, ji nėra tikra ar galės dar kartą susitikti su tyrėja, kadangi iš Vilniaus ji turės persikelti į globos namus, esančius Trakų rajone. Iš to galima spręsti, jog vaikui, gyvenančiam globos įstaigoje gali tekti dažnai susidurti su pokyčiais, nestabilumu. Taip pat galima numanyti, jog vaikas tokioje situacijoje jaučiasi bejėgis, susiduria su sunkumais, adaptacijos procesu, dažnai keičiant gyvenamąją vietą. Taip pat tokiam vaikui gali būti sunkiau užmegsti ryšius, kontaktus su bendraamžiais, nes viena vertus, jis juos praranda ne savo noru, turėdamas persikelti, kita vertus jis pats gali nebenorėti, prarasti tikėjamą užmegsti ilgalaikius santykius su kitais asmenimis, dėl nuolat besikeičiančių gyvenimo sąlygų. Panašu, jog informantei buvo sunku adaptuotis naujame mieste, o nespėjus jo „įsiminti“, ji vėl turės persikelti gyventi į naują vietą ir pažindintis su jos aplinka, nauju įstaigos, kurioje gyvens kolektyvu, vaikais, gyvensiančiais kartu su ja, mokytojais mokykloje ir visais kitais asmenimis, neišvengiamai atsirasiančiais jos gyvenime šiame kraustymosi iš vienos vietos į kitą procese.

4.1.1. Vaiko savijauta paėmimo iš šeimos metu

Apie situaciją, kuomet informantai buvo paimti iš šeimų, visi kalba kaip apie kartinį gyvenimo įvykį. Dalindamiesi prisiminimais jie, dieną, kurią buvo paimti iš šeimos prisimena kaip traumuojantį įvykį: <Nežinau, aš atsimenu, kad aš buvau labai išsigandusi, pasakė greitai susiruošti pačius svarbiausius daiktus pasiimti ir tiesiog mus išvedė iš buto.> Toks atsakymas į klausimą apie savijautą dalyvaujant paėmimo iš šeimos procese liudija, jog vaikui tuo metu tai sukėlė šoką. Kitas informantas teigia:<...buvo taip kad aš netgi miegojau ir aš prieš save pamačiau policijos pareigūnus ir man toks šokas buvo ir aš galvoju kas čia daros galvoju čia sapnas, bet čia pasirodo buvo tikrovė...>. Trečiasis, paklaustas apie tai ką jautė paėmimo metu dalinasi: <...Viduje manau, tiesiog paniką...> Informantas V4 atskleidžia:<...Tai nežinau, faktas, kad buvo žiauriai baisu, nes tu nesupranti visiškai, kas vyksta ir kaip čia, kas ir ką. Šios patirtys byloja, apie vaikų būseną vaiko paėmimo iš šeimos procese, visi respondentai teigė, patyrę vienokį ar kitokį stresą, juos pasiimant iš tėvų.

Vaikams, ypač iš atskirtų patiriančių šeimų labai svarbu rutina, rutina, kaip ir dažnam suaugusiam, vaikams rutina užtikrina saugumo jausmą, jie žino kas vyksta, kas po ko seka ir tas žinojimas juos nuramina, jie, nors ir nebūdami suaugę, ir suvokdami, jog kai kurių įvykių kontroliuoti negali, jaučia užtikrintumą ir tas užtikrintumas suteikia jiems bent minimalią ramybę

dėl savo gyvenimo ir jame vykstančių įvykių. Rutinos turėjimas, ankstyvame amžiuje suteikia vaikams užtikrintumą, vaikai, žinodami ko gali tikėtis linkę labiau atsipalaiduoti, jų psichinė sveikata yra stabilesnė. (Kaufman, D. 2016).

Informantė V4, taip pat pasakoja apie patirtį, kuomet vaikai buvo nuraminti, sakant jog globos namuose gyvens dieną, tačiau kitą dieną sužinojo, jog tai netiesa ir juose gyvena iki šiol: <...pirmo kaip buvom pasakė, kad kad ne vieną dieną būsit, atėjo pati direktorė pasakyt, tai iš viso, vėl visiems šokas, nu mūsų šeimai, vėl pradėjom verkt, nu tipo kodėl jie meluoja mum, sakė, kad vieną dieną būsim. Ir tada nu poto mes suvokėm, kad mes turėsime pabūti šešis mėnesius, nes mum pasakė, kad būsit šešis mėnesius...> Dalyvaujant vaiko paėmimo iš šeimos procese melas neturėtų būti pasitelkiamas kaip darbo priemonė.

4.1.2. Informacijos stoka

Informantai, dalindamiesi savo patirtimis apie paėmimo iš šeimos procesą, teigia, jog jų atvejais, socialiniai darbuotojai nesuteikė informacijos apie tai kas jų laukia palikus namus. Vietoje to, jiems buvo suteikta dezinformacija apie tai kas jų laukia išvykus iš namų. Informantė V2 teigia: <...Aišku aš kažko klausinėjau, bet jie man sakė, kad mama ateis jūsų pasiimti, nepergyvenk viskas bus gerai...>. Vaikai, kuriems vaikystėje nesusiformuoja pasitikėjimo jausmas, vėlesniame amžiuje dažnai kenčia nuo nerimo sutrikimų, jiems sunkiau sekasi pasiekti nepriklausomybę nuo kitų, susikurti savarankišką gyvenimą (Kassow, D. 2018). Kaip vėliau teigė informantė V2, nors jai ir jos broliams, bei sesėms buvo pasakyta, jog namo jie galės grįžti po vienos dienos, taip neįvyko, ir globos namuose mergina, kaip ir jos broliai, bei seserys, gyvena jau aštuonerius metus. Informantas V3, dalinasi savo patirtimi: <...Sako, va tenais pas mamą nuvešim, kažką tokio ir tada nuvežė į globos namus...> Vaikai, kuriems dažnai sakoma netiesa, patys dažniau yra linkę meluoti aplinkiniams, tai priimdami kaip savaime suprantamą ir moraliai priimtina elgesį. Jie taip pat sunkiau pasitiki aplinkiniais, bei savimi pačiais. (Reynolds, E. 2019). Informantas V4 pasakoja: <...Tai aš atsimenu tiek, kad, žodžiu, brolių ten pasiėmė iškart išsinešė, seserį irgi, aš bėgau lindau, slėpiausi po lova ir žodžiu, atėjo darbuotoja, ir tiesiog bandė fiziškai traukti mane, plėšti iš po lovos, aš visą laiką žviegiau, klykiau ir sakiau, kad aš lauksiu mamos...> Ir tada man specialistė pasakė, nežinau kodėl, bet labai man įsiminė, kad tai gerai, jeigu tu nori, mes tave paliekam čia, o brolių su sese išsivežam. Ir aš maždaug verkdama jo sakau, jūs juos vežkitės, o pareis mama, aš jai viską papasakosiu, ką jūs čia padarėt ir panašiai. Sako gerai. Ir žodžiu, išėjo ten keliom minutėm, aš išlindau iš po lovos ir tada mane čiupo ir išvežė...> Tokia informanto patirtis byloja, jog jo paėmimo iš šeimos procese, dalyvavusi darbuotoja, negana to, jog nebandė užmegzti kontakto su

vaiku, jam melavo, siekdama jį išsivilioti, tačiau ir panaudojo fizinę jėgą, tam, kad pasiektų savo tikslą.

Patirtimi, kuomet jautė sumišimą dėl nežinomybės kas jo laukia, dalinasi informantė V2.<...Nu taip... sumišus išsigandusi, pasimetusi. Hmm.. tikrai nesupratau, kas vyksta. Hmm atsimenu dar brolių, rengiau tą dieną....> Paėmimo procesas informantei V2, kaip ji pati mini, sukelia sumaištį. Asmenys, atėję į jos namus, liepdami susikrauti daiktus ir palikti važiuoti su jais, neužtikrina saugumo jausmo, informantė nėra įspėta kur ir kokiam laikui jie turės būti ne namuose, taip pat kas jų laukia toliau.

4.1.3. Ankstyvas brandos jausmas

Tyrimo dalyviai sutinka, jog paėmimas iš šeimos jiems padėjo subręsti, ankščiau už kitus bendraamžius išmokti prisiminti atsakomybę dėl savo veiksmų. <Vien dėl to, kad jie subręsta. Jie jie, kad ir mažiukai, pavyzdžiui, va, man šešiolika, aš jaučiuosi, kaip kokių dvidešimt penkių.> Informantė pripažįsta, jog toks gyvenimo sukrėtimas palieka pėdsaką iš šeimos paimtų vaikų gyvenime. Galima daryti prielaidą, jog vaiką atskyrus nuo šeimos, pagrindiniai asmenys, kurie turi rūpintis juo dingsta iš jo akiračio ir vaikas suvokia, jog liko vienas ir neatsižvelgiant į savo amžių pats turi prisiimti atsakomybę už savo veiksmus.<...Nu tai, kad aš laisvai galiu gyventi viena ir tai nebūtų sunku, kaip vaikams, kurie iki dvidešimt metų gyvena su tėvais. Nu toks savarankiškumo, labiau atsakomybės jausmas...> Informantai, lygindami save su bendraamžiais, jaučiasi labiau subrendę. Paėmimo iš šeimos procesas, juos užgrūdino, gyvenimas be artimųjų jiems neatrodo bausis.

Tačiau, nors ir suvokdami, jog jų apgyvendinimas globos namuose buvo sprendimas, kurį Vaikų teisių apsaugos darbuotojai priėmė atstovaudami jų teises ir siekdami apsaugoti jų saugumą, informantų nuomone sprendimas buvo priimtas per greitai, prieš tai nevykdžius prevencijos, tam, kad užkirstų kelią tokiam sprendimui ir išsaugotų šeimą. Kaip teigia De Boer, Coady (2017), socialinių darbuotojų ir jų klientų santykių kokybė yra ypatingai svarbus aspektas, darbo su šeima procese. Šis procesas reikalauja didelio ir ilgalaikio socialinių darbuotojų atkaklumo, tuo tarpu socialinių darbuotojų darbo krūviai, ir laikas, skirtas kontaktui su šeima palaikyti yra labai riboti ko pasekoje ir klientai į socialinius darbuotojus žiūri nepalankiai, baiminasi, vengia jų.

Informantas V4 dalinasi: <...Aš tai tiesiog galvoju, kad tai turėjo būti daugiau dėmesio apskritai šeimai, tai ne būtinai VTAS'as, bet socialinis darbuotojas, kuris yra atsakingas už šeimą, jisai turėjo tiesiog dažniau lankytis šeimoje, stebėti, kas ten vyksta, tuo pačiu užmezgant kontaktą su manim, su vaiku, kad aš žinočiau, kad jisai vat yra patikimas žmogus, su kuriuo aš galiu kalbėtis ir panašiai. Tai užmezgti tą tokį ryšį ir, kad atėjus tam paėmimo momentui, man nebūtų bausiu

išvažiuoti, kad aš žinočiau, kad aš važiuoju su geru žmogum ir jis man nelinki nieko blogo, ir jisai mane veža ten, kur man gerai...> Iš informanto pasakymo galima spręsti, jog jo akimis socialiniai darbuotojai įdėjo per mažai pastangų, tam, kad padėtų jo šeimai. Nors pats šiuo metu yra pasirinkęs šią profesiją ir taip pat dirba globos namuose, teigia suvokiantis, jog socialinių darbuotojų darbo krūviai yra sunkiai pakeliami, tame ir mato didžiausią problemą, jog tokios šeimos kaip jo, lieka apleistos iki to kritinio momento, kuomet gyventi šeimoje vaikams tampa nebesaugu ir lieka tik viena išeitis - paimti vaiką iš šeimos. Susidūrę su dilema, atstovaujant tiek vaiko, tiek jo tėvų teises, socialiniai darbuotojai dažnai patiria dvilypius jausmus, o norėdami išvengti dviprasmybių jie pasirenka burokratinį kelią, o ne santykių kūrimą su klientu, kas galėtų sudaryti sąlygas vykdyti pokyčiams klientų šeimose. (Lipsky 2010, Trotter 2015).

4.2. Vaikai darbuotojų vietoje

Analizuojant informantų interviu, panašu, jog visų patirtyse susidurta su specialistais, kurie anot jų, turėtų elgtis kitaip nei elgėsi susidariusioje situacijoje. Galima numanyti, jog patirtis kiekvienas suvokia individualiai, tai taip pat priklauso ir nuo asmeninių žmogaus savybių, jautrumo į aplinką, tačiau dalindamiesi nuomone ką darytų kitaip jie turi pastabų darbuotojams, su kuriais teko susidurti ir neslepia, jog jų nuomone dalis specialistų stokoja kompetencijų šiam itin jautriam darbui. Informantė V4: <...Jie rūpintis moka, jie moka apmokyti, moka visą kitą, bet jie nemoka išklausti vaiko, ne, nu, nesupranta ką, ką vaikas jaučia, tai jiems tikrai dvejeta...> Bandydama įvertinti darbuotojų, su kuriais susidūrė paimta iš šeimos elgesį dešimtbalėje sistemoje mergina neslepia liūdesio ir sako, jog įrašytų jiems dvejeta, tokio jos suvokimu, įvertinimo turėtų sulaukti specialistai, dirbę su ja ir jos broliais ir seserimi. Mergina jaučiasi, jog paimta į globos namus ji nebuvo suprasta: <..ko tu ten verki, juk viskas gerai, bet aš mintyse galvoju: jūs niekada nepatirsit tokio jausmo, kurį jaučia kiti vaikai, atimti iš šeimos...> Anot informantės tik asmenys patyrę paėmimą iš šeimos gali suprasti kaip jaučiasi vaikai tokiose situacijose.

Atsakydami į klausimą kaip turėtų elgtis, darbuotojai atvykę į šeimą, informantai vieningai dalijasi savo nuomonėmis, pabrėždami santykį su vaiku. V6: <...Neturi ateit tas žmogus ir ateiti iškart į tuos namus ir sakyti aš esu iš ten tos ir tos, esu tas ir tas. Jisai turi važiuot ir į tą mokyklą, su tuo vaiku, per mokyklą susipažint ne važiuot ten iškart į namus ten su motina ir tuo vaiku, o jisai turi megzti ryšį su vaiku kitoj aplinkoj...> Pasak informantų vaikai jaustųsi saugiau, jei jie pažintų darbuotoją, vykdančią intervenciją. V6: < Tai va čia va ir klausimas, kad imt tą statistiką nu kaip priklauso ar tie tėvai... nu kaip kalbėt su pačiais vaikais, gal, kad išplėšia tuos vaikus iš tėvų tai yra tikrai aš nedaryčiau tos traumos vaikams, nes tikrai daro didelę traumą vaikams, o kažkaip pasižiūrėt, kai yra vaikas mokykloj, kažkaip pabandyt pastebėt tą šeimą kitaip ir pabandyt tą vaiką ne atimt iš tėvų, o

pasikalbint kaip nors iš mokyklos jį eidamas nu, bet nedaryt tokių šou ir per jėgą...> Informanto V5 (šiuo metu esančiu socialiniu darbuotoju) atsakymas taip pat byloja apie tai, jog vaikui svaru ryšys ir žinojimas kas jo laukia: <...Kalbėdavosi kažkiek, bet tai būdavo labai tokios nu... labai nevykę tie pokalbiai, nes tu realiai pats vaikas esi išgąsdintas ir tu žinai, kad tu negali pasakyti nieko blogo, nes jeigu... nes tu nepasitiki tuo žmogum ir tu žinai, kad jeigu, galbūt, kažką pasakysi, gali būt, kad jinai perduos mamai ir tada jai išėjus tau bus ragulis...> Jis pasakoja, jog su juo buvo kalbėtasi apie mamą, domėtasi jo savijautą šeimoje, tačiau jis, būdamas vaikas, šio santykio vengė, bijojo būti iki galo atviras su specialiste, kadangi jos nepažinojo ir nejautė pasitikėjimo ja.

Šiuo metu pats dirbantis su vaikais, ir pasirinkęs socialinio darbo specialybę informantas interviu atskleidžia, jog jo nuomone socialinių darbuotojų krūviai yra gerokai per dideli, tačiau jam, kaip vaikui, kuris kadaise buvo paimtas iš šeimos labai svarbu būtų buvę jausti ryšį su VTAS'o specialistais.V5: <Aš tai tiesiog galvoju, kad tai turėjo būti daugiau dėmesio apskritai šeimai, tai ne būtinai VTAS'as, bet socialinis darbuotojas, kuris yra atsakingas už šeimą, jisai turėjo tiesiog dažniau lankytis šeimoje, stebėti, kas ten vyksta, tuo pačiu užmezgant kontaktą su manim, su vaiku, kad aš žinočiau, kad jisai vat yra patikimas žmogus, su kuriuo aš galiu kalbėtis ir panašiai. Tai užmegzti tą tokį ryšį ir, kad atėjus tam paėmimo momentui, man nebūtų baisu išvažiuoti, kad aš žinočiau, kad aš važiuoju su geru žmogum ir jis man nelinki nieko blogo, ir jisai mane veža ten, kur man gerai. Galbūt norėtusi to, tiesiog pažinti žmogų, su kuriuo tu dirbi...>

Informantė V4, pasakoja, jog nors ir buvusi vaikas, tačiau jai taip pat labai svarbiu aspektu tapo ir įsiminė darbuotojų melas. <...Ir poto kitą dieną susiruošėm jau važiuot namo, nu mintyse jau taip buvo, kad mes važiuosim namo. Ir apsirengėm, ir poto atvažiavo direktorė ir jinai sako: jūs niekur nevažiuosit. Taip šaltai atėjo ir pasakė lygtais jinai, nu, aišku jinai nesupras to jausmo, kas yra, kas yra vaikui išgyvent...> Informantas V3, pasakoja taip pat susidūręs su melu globos įstaigoje, kurioje gyveno.<...nu, nes tas melavimas ten jau tikrai, kaip, nežinau, užstringa tai tikrai visam gyvenimui. Nes, nu ir daug girdėjau tokių istorijų...> Darbuotojų melas, atsikartojantis reiškinys vaikų pasakojimuose. Tad apibendrinant galima teigti, jog asmenų, kadaise patyrusių paėmimą iš šeimos, akimis specialistams, su kuriais jiems teko susidurti pritrūko empatiškumo, laiko, siekiant užmegzti ryšį su jais. Vaiko paėmimo iš šeimos procese informantai būtų jautęsi saugiau, jei būtų skirta daugiau laiko užmegzti ryšį su jais, taip sukuriant pasitikėjimą vaiko teisių apsaugos specialistais ir sumažinant stresą ir nežinomybę, jei jiems neišvengiamai tektų palikti šeimą. Pasak informanto V6 socialiniai darbuotojai turėtų būti <..bendraujantys, suprantantys, bet čia, nu kiekvienas vaikas taip pasakytų, aš manau. Nu, ne per daug drau-, nu, kad ne per daug drausmintų, nes tai nėra gerai, vistiek vaikas jisai yra sutraumuotas, paimtas iš šeimos ir jam, jam nelabai rūpės, ar jam draus, nes jisai supranta, kad tai sako ne tėvai ir jisai jam nemanau, kad laikysis tuo, jisai vistiek tą darys...>. Tai, jog jis mano, jog tokie turėtų būti socialiniai darbuotojai, byloja apie tai,

jog jis nesijautė tokių sutikęs. Pasak informanto darbuotojai, dirbantys globos įstaigose turėtų būti jautresni, supratingesni vaikams.

Remiantis informantų pasakojimais galima teigti, jog jie visi akcentuoja santykį, jo stoką, kuris paradoksaliai yra vienas svarbiausių socialinio darbo veiklos elementų. V5: <...nes, jeigu tu nedirbi popieriuje, reiškia tu nedirbi iš viso. Tai man vat man va šitoj vietoj sistema šneka visišką nonsesnsą, nu ta prasme ne taip socialinis darbas turi vykt. Jisai dėl to ir yra socialinis darbas, kad tai turi būti kontaktas su žmogum, nuolatinis, nenutrūkstantis...> Informantų patirtis byloja tai, jog jiems trūko santykio su jais. Anot jų pačių, tai būtų palengvinę paėmimo iš šeimos patirtį, pasekmes.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę galima teigti, jog vaikai, augantys atskirtį patiriančiose šeimose yra linkę turėti prastesnes vystymosi sąlygas. To pasekoje, nukenčia jų psichologinė branda, užaugus jiems sunkiau sekasi integruotis į visuomenę, pilnavertiškai funkcionuoti joje, megzti tvirtus ryšius su kitais asmenimis.

2. Taip pat kitų autorių tyrimai atskleidžia, kad įtaką aplaidžiam tėvų elgesiui daro jų pačių turėta šeimos patirtis vaikystėje.

3. Be to, paaiškėjo, jog darbuotojai, dirbantys su atskirtį patiriančiomis šeimomis susiduria su daugybe iššūkių, siekiant tikslingai suteikti pagalbą šeimai intervencijos procese.

4. Dirbdami šį darbą specialistai patiria daug streso, įtampos, vaiko teisių apsaugos specialistų darbas yra viena iš profesijų, kurios darbuotojai turi riziką perdegimo sindromui.

5. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaiko teisių apsaugos specialistai, siekdami suteikti pagalbą nuo įvairiapusiškai pasireiškiančio smurto šeimoje kenčiantiems vaikams, kai pažeidžiamos jų teisės dažnai susiduria su fizinio, bei psichologinio smurto rizika. Informantai teigė, jog jie dirba padidintos rizikos sąlygomis ir vieningai išreiškė poreikį gauti psichologinę pagalbą, kuri šiuo metu jiems nėra teikiama.

6. Palyginus vaiko teisių apsaugos atstovų bei iš šeimos paimtų vaikų savijautą intervencijos metu galima teigti, jog abi pusės, vaiko paėmimo iš šeimos proceso metu ir po jo jaučia stresą ir nerimą.

7. Asmenų, kurie buvo paimti iš šeimų patirtys rodo, jog šiame procese jie pasigedo specialistų bandymo užmegzti ryšį su jais, (kai vaikystėje buvo paimti iš šeimos), saugumo, aiškumo jausmo.

8. Specialistai, dalyvavę vaiko paėmimo iš šeimos procese teigė susiduriantys su ilgalaikėmis emocijinėmis pasekmėmis kaip nerimas, nuovargis. Darbuotojai pripažino jaučiantys baimę viešose erdvėse atskleisti savo profesiją dėl neigiamo požiūrio į jų darbą.

REKOMENDACIJOS

Visų pirma, būtina atkreipti dėmesį į tai, jog vaiko teisių apsaugos specialistų darbo sąlygos yra sukeliančios daug streso ir įtampos, tad šios profesijos atstovams, psichologinės pagalbos teikimas, turėtų būti pageidautina praktika.

Tam, jog būtų išvengta perdegimo sindromo, su kurio rizika dažnai susiduria susiduriama šios srities specialistų, labai svarbu sukurti saugią ir motyvuojančią darbo aplinką. Ypatingai svarbu kurti būtent saugią, kadangi šiuo metu specialistai, susiduria ne tik su psichologinio, tačiau ir su fizinio smurto grėsme, dalyvaujant vaiko paėmimo iš šeimos procese.

Taip pat siekiant gerinti darbo su atskirtį patiriančiomis šeimomis kokybę, labai svarbu rengti prevencines programas, idant būtų išvengtas - ar minimalizuotas intervencijos į šeimą poreikis. Norint pasiekti ilgalaikių rezultatų, privaloma suteikti ilgalaikes ir daugialypes paslaugas šeimoms, pasitelkiant pozityviojo, šeimų stiprybes skatinančio socialinio darbo metodus.

Tam, jog būtų sudarytos sąlygos, kuo mažiau traumuojant vaiką, paėmimo iš šeimos procese, planine tvarka vykdyti darbuotojų supervizijas, ir/ar kvalifikacijos kėlimo kursus, kurie būtų privalomai numatyti vaiko teisių apsaugos darbuotojų darbo apraše ir orientuoti į bendravimo tiek su vaikais, tiek su suaugusiais asmenimis kompetencijų tobulinimą.

Siūlyčiau apsvarstyti tai, jog paslaugas, teikiamas, šeimai, po vaiko teisių apsaugos specialistų intervencijos į šeimą, vertėtų teikti ilgiau nei teikiama iki šiol (30 dienų po vaiko paėmimo iš šeimos). Remiantis šio baigiamojo darbo mokslinės literatūros analize šį laikotarpį siūlyčiau pratęsti iki 6 - 12 mėnesių, teikiant palaikančią pagalbą šeimai ir kas mėnesį mažinant jos susitikimų su specialistais kiekį, tam, jog šeima galėtų funkcionuoti savarankiškai, tačiau kartu ir gautų reikiamą pagalbą ir palaikymą viso šio proceso metu.

Kadangi vaiko teisių apsaugos politika šalyje nuolat tobulinama ir keičiama, siūlyčiau nenustoti gilintis į šią praktiką ir tęsti mokslinius tyrimus šia labai svarbia ir prasminga vaiko paėmimo iš šeimos proceso, bei tolimesnių veiksmų, paėmus vaiką iš šeimos tema, naudojant kokybinio tyrimo metodą.

LITERATŪRA:

1. Balsells, M. À., Pastor, C., Mateos, A., Vaquero, E., & Urrea, A., 2015. Exploring the needs of parents for achieving reunification: The views of foster children, birth family and social workers in Spain [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/127923/1/645612.pdf>> [žiūrėta 2019 11 09].
2. Children and Youth Services Review, 48, 159- doi:10.1016/j.childyouth.2014.12.016
3. Banzienė, V., 2008. Socialinio darbuotojo veiklos ypatumai, teikiant pagalbą vaikui iš skurstančios šeimos. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai* nr. 1(1), p. 105-115 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/30894>>. [žiūrėta 2020 05 01]
4. Björkhagen Turesson, A., 2019. Conceptions, Norms, and Values in the Work of Child Protective Services with Families at Risk: An Analysis of Social Workers' Diaries. *Clin Soc Work* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/s10615-019-00720-4>>. [žiūrėta 2020 03 11]
5. Butler, I., Roberts, G., 2003. Social work with children and families [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.iriss.org.uk/resources/insights/social-workers-communication-children-and-young-people-practice>>. [žiūrėta 2020 04 30]
6. Brazienė, R., Gudžinskienė, J., 2004. Socialinės atskirties modeliai Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija., Nr. 4, p.50-56* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/filosofijasociologija/2004/4/2386>>. [žiūrėta 2020 05 09]
7. Cline, Erin. M. 2015 Families of Virtue– Confucian and Western Views on Childhood Development<<https://books.google.lt/books?id=WH0yBgAAQBAJ&pg=PA136&lpg=PA136&dq>>
8. Cramer, L., 2015. The General Public's Perception of Social Work. *The Ohio State University. College of Social Work Honors Theses* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://kb.osu.edu/handle/1811/68930>> [žiūrėta 2020 05 11]
9. De Boer, C., Coady, N., 2007. Good helping relationships in child welfare: learning from stories of success. *Child & Family Social Work Volume 12, Issue 1* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1365-2206.2006.00438.x>> [žiūrėta 2020 05 11]
10. D'Andrade, A., 2015. Parents and court-ordered services: A descriptive study of service use in child welfare reunification. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*,

- 96(1), 25-34 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1606/1044-3894.2015.96.5>> [žiūrėta 2020 05 02]
11. Dirgelienė, I., 2013. Profesinio streso rizika socialinio darbo procese: Supervizijos taikymo perspektyva. *Visuomenės sveikata. ISSN 1392-6373* [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/02/417-1529-1-PB.pdf> [žiūrėta 2020 02 10]
  12. De Croon, E.M., Sluiter, J.K., Blonk, R.W. B., Broersen, J.P.J. and Frings-Dresen, M.H.W. 2004. Stressful work, psychological job strain, and turnover: A two-year prospective cohort study of truck driver. *Journal of Applied Psychology*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15161404> [žiūrėta 2020 05 11]
  13. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200305-1>
  14. Ferguson, H. B., 2007. The impact of poverty on educational outcomes for children [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2528798/>> [žiūrėta 2020 04 30]
  15. Gaudin, J. M., Wodarski, J. S., Arkinson, M. K., & Avery, L. S., 1991. Remediating child neglect: Effectiveness of social network interventions. *Journal of Applied Social Sciences, 15(1), 97–123* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://psycnet.apa.org/record/1991-19464-001>> [žiūrėta 2020 04 25]
  16. Haapala, M., Kiney, J. 1991. Intensive family preservation services: an Instructional source book. Mandel School of Applied Social Sciences: Case Western Reserve University. [žiūrėta 2020 01 30]
  17. Holtin, J. K., 1990. Families and Child abuse prevention: American Perspective and Approach. Working paper No 852 Chicago: National comitee for prevencion of child abuse.
  18. Švedaitė, B., Gevorgianienė, V. 2011 Socialinių darbuotojų moralinės dilemos dirbant su sunkiai pasiekiamais klientais: Tarptautinis kokybinis tyrimas Socialinis darbas. *Patirtis ir metodai 2011, nr. 8(2)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/30900>> [žiūrėta 2019 12 20]
  19. James, M., 1993. Child Neglect: A Guide for Intervention [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://books.google.lt/books?id=8kCIw8clJx0C&lpg=PR6&ots=ApkEhfJ0ox&dq=Child%20Neglect%3A%20A%20Guide%20for%20Intervention&lr&hl=lt&pg=PR6#v=onepage&q=Child%20Neglect:%20A%20Guide%20for%20Intervention&f=false>> [žiūrėta 2020 11 26]
  20. Kassow, Danielle, 2018 <https://psychcentral.com/why-is-trust-important/> Dunst, C. J., & Kassow, D. Z. (2008). Caregiver sensitivity, contingent social responsiveness, and secure infant attachment. *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention, 5(1), 40-56.* <http://dx.doi.org/10.1037/h0100409>

21. Kaufman, D., 2016. The Importance of Routine in Childhood. *Melbourne Child Psychology & School Psychology Services, Port Melbourne* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.melbournechildpsychology.com.au/blog/the-importance-of-routine-in-childhood/>> [žiūrėta 2020 02 15]
22. Kardelis, K., 2005. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai.
23. Kavaliauskienė, V., Balčiūnaitė, R. 2014. Profesinis perdegimas ir jo raiška socialinio darbo profesionalizacijos procese. *Tiltai*. ISSN 2351-6569 [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/viewFile/947/pdf> [žiūrėta 2020 05 04]
24. Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Smurtas> [žiūrėta 2020.05.01]
25. https://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2019/07/smurto-statistika_2019-07-24.pdf
26. Lloyd, C., King, R., Chenoweth, L., 2002. Social work, stress and burnout. *Journal of Mental Health* (2002) 255–265 p. [interaktyvus]. Prieiga per internetą :<https://www.researchgate.net/publication/29464897_Social_Work_stress_and_burnout_A_review>. [žiūrėta 2020 04 30]
27. Johnson, L. C., 2001. Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija. [žiūrėta 2020 05 11]
28. Mayring , P.2000. Qualitative Content Analysis *Forum qualitative social reaserach* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.qualitative-research.net/fqs/>> [žiūrėta 2020 05 30]
29. Mockaitytė, C., M., 2014. Vaiko paėmimo iš šeimos legitimavimo prieštaravimai: Socialinio darbuotojo perspektyva. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai. Issn 2029-5820* [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/30921/1/ISSN2029-5820_2014_T_14.N_2.PG_79-97.pdf>. [žiūrėta 2019 11 29]
30. Poviliūnas, A., 2001. Plietinė visuomenė. *Žmogaus socialinė raida*. Vilnius. Homo libris.
31. Reynolds, E., 2019. Lying To Your Kids Could Make Them More Dishonest And Less Well-Adjusted As Adults [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <<https://digest.bps.org.uk/2019/12/04/lying-to-your-kids-could-make-them-more-dishonest-and-less-well-adjusted-as-adults/>> [žiūrėta 2019 11 24]
32. Rimkus, V., 2015. Neapibrėžtumo aspektai socialiniame darbe. *TILTAI, 2015, 1, 99–113* [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1491413816023/J.04~2015~1491413816023.pdf>> [žiūrėta 2020 03 11]

33. Socialinės apsaugos terminų žodynas // Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2000 m. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.sec.lt/pages/zodynas/paaiskinimai/S3.html> [žiūrėta 2020.01.30]
34. Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje. Apžvalga. [interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www.stopskurdas.lt/wp-content/uploads/2019/10/Skurdas-ir-socialinė-atskirtis-2019_10_15.pdf [žiūrėta 2020. 11.21]
35. Stasiūnaitė, E., Mažekaitė, S. 2015. Socialinio darbuotojo patiriamos problemos, dirbant su socialinės rizikos šeimomis. *Visuomenės sveikaita ISSN 1392-6373 print / 2335-867X online* [interaktyvus] Prieiga per <internetą:<https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/804-2620-1-PB.pdf>> [žiūrėta 2020.05.29]
36. Tamutienė, I. 2018. Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*. ISSN 2029-2872, p.24 - 37.
37. Taljūnaitė, M., 2000. Socialinės atskirties grupės kuriant gerovės valstybę. *Jurisprudencija, 2000, Nr. 15 (7)*. – ISSN 1392-6195 [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367178513954/>> [žiūrėta 2020 03 08]
38. Tidikis R., 2003. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
39. Vaiko teisių konvencija, 1989. [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>> [žiūrėta 2020.05.02]
40. Valickas, G., 1997. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Vilnius: Lietuvos teisės akademija.
41. Verseckaitė, G., Snieškienė, D., 2011. Socialinio darbuotojo vaidmenų konfliktai dalyvaujant vaiko paėmimo iš šeimos procese. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla* [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <<https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/30824>> [žiūrėta 2020 04 30]
42. Zaleskienė, I., 1998. Asmuo, visuomenė ir valstybė. Socialinė atskirtis. *Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje* [interaktyvus]. Prieiga per internetą : [žiūrėta 2019 12 15]
43. Zbarauskaitė, A. 2009. Globos namuose gyvenančių paauglių tapatumo išgyvenimas: biografinio pasakojimo interpretacinė analizė. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas.
44. Žukauskienė, R., 2007. Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai.
45. Winter, K., 2016. Exploring communication between social workers, children and young people. *British Journal of Social Work* [interaktyvus]. Prieiga per internetą : <<https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/47/5/1427/2622339?redirectedFrom=PDF>> [žiūrėta 2020 05 04]

PRIEDAI

Priedas Nr.1

Klausimynas VTAS'ui

Kaip jaučiatės, kai reikia eiti į šeimą, informuoti šeimą apie riziką, kad bus paimtas vaikas / paimti vaiką?

Kas priima galutinį sprendimą dėl vaiko paėmimo? Kas turi didžiausią galią nusprendžiant?

Kaip elgiatės / Ką darote, kai jūsų nuomonė, intuicija, emocijos prieštarauja sprendimui?

Kaip sprendžiama situacijose, kuriose institucijos darbuotojų (jūsų ir vadovybės ar pan.) nuomonės išsiskiria?

Kurie sprendimai kelia daugiausia etinių dilemų? Kurie yra ypač skausmingi?

Kaip išsprendžiate sudėtingas situacijas, kuriose trūksta aiškumo, vienareikšmės informacijos?

Kokią įtaką jūsų savijautai ar sprendimui daro informacijos apie situaciją kokybė, pakankamumas ar trūkumas?

Kai imate vaiką iš šeimos, kiek jums aiški šio veiksmo (sprendimo) procedūra?

Jei tenka susidurti su tėvų / globėjų priešišku, pykčiu (galbūt net smurtu jūsų atžvilgiu), kaip sprendžiate tokią situaciją?

Ar yra tekę padaryti jūsų kolegoms, ar jums klaidų, dėl kurių paskui jautėtės nejaukiai? Gal galėtumėte pasakyti, su kuo jos buvo susijusios?

Kokią ir kieno pagalbą gaunate? Kokiais būdais esate skatinami, drąsinami, palaikomi?

Ar / kaip keičiate ...[kažką], jei numatytas veiksmo planas, būdas paveikti.... netinka / neduoda rezultato?

Kokiomis vertybėmis daugiausiai vadovaujasi jūsų organizacija, jei reikia atlikti tokią [vaiko paėmimo] procedūrą?

(4 paskutiniai sugalvoti atsižvelgiant į *organizacijos kultūros modelio pagrindą, kurį sudaro keturi kultūros bruožai: įsitraukimas, nuoseklumas, adaptyvumas ir misija (Denison, 2000)*)

1. Ar jums teko susidurti ar bent girdėti, kad socialiniai darbuotojai ar kiti pagalbos specialistai išlieja agresyvias emocijas klientų atžvilgiu? Papasakokite plačiau, pateikite pavyzdžių.

Ar jums teko susidurti ar bent girdėti, kad jūsų kolegos (socialiniai darbuotojai ar kiti pagalbos specialistai) išlieja agresyvias emocijas klientų atžvilgiu? Papasakokite plačiau, pateikite pavyzdžių.

- a. Jūsų nuomone, kaip dažniausiai agresyvūs jausmai yra reiškiami klientams?
- b. Kas, jūsų nuomone, sukelia agresyvius jausmus? kas skatina kaip nors išreikšti?
- c. Kokios tokių situacijų pasekmės?

2. Ar esate linkęs pateisinti neigiamų emocijų raišką klientams tam tikrais atvejais? Kokiais?

- a. Kokiais atvejais agresyvių emocijų išraiška klientų atžvilgiu gali būti funkcionali?
- b. Kokiais atvejais agresyvių emocijų išraiška klientų atžvilgiu gali turėti pozityvų poveikį klientams, pozityviems pokyčiams jų gyvenime?
- c. Kokiais atvejais agresyvių emocijų išraiška klientų atžvilgiu gali būti konstruktyviai naudinga socialiniam darbuotojui (pvz.: apsaugoti)?

3. Ar teko išreikšti/"išlieti" agresyvius jausmus savo klientams? Papasakokite plačiau, pateikite pavyzdžių, pakomentuokite konkrečias situacijas.

- a. Ką jautėte po tų įvykių?
- b. Kokios pasekmės? Kas vyko santykiyje su klientų toliau? Kaip klientai reaguoja į jūsų agresiją?
- c. Kaip dažnai jaučiate agresyvius jausmus klientų atžvilgiu?
- d. Kas dažniausiai juos sukelia?
- e. Ką darote, kai jaučiate besikaupiančią agresiją?
- f. Kaip dažniausiai juos išreiškiate, išliejate?

0. Sociodemografiniai klausimai:

- **Lytis**
- **Amžius**
- **Išsilavinimas**
- **Profesija**
- **Klientų grupė su kuria dabar dirba tiesioginį darbą**
- **Klientų grupei teikiamos paslaugos (ar darbo formos?)**
- **Darbo patirtis:**
  - **Socialinio darbo apskritai**
  - **Su šia klientų grupe apskritai**
  - **Šioje organizacijoje.**

Priedas Nr. 2

Planuojame atlikti ne mažiau kaip 10 interviu su asmenimis, kurie buvo paimti dar iki „Matuko“ reformos. Nors aplinkybės skirtingos, tačiau daroma prielaida, kad šie interviu suteiks vertingos kontekstinės informacijos.

Duomenis planuojama rinkti visoje Lietuvoje ieškant šių asmenų sniego gniūžtės principu.

KLAUSIMYNAS

1. ??? Papasakok trumpai, kokie 3 svarbiausi įvykiai gyvenime? (tikslas - pradėti pokalbį ir pažiūrėti, kiek paėmimo patirtis yra svarbi, t.y. ar yra išskiriamas kaip svarbus gyvenimo, ar ne)

2. Kas vyko prieš paėmimą?
  - 2.1. Kaip tu sužinojai apie tai, kad busi paimta iš šeimos? *E: kas ir kaip tau apie tai pasakė? Ar pasakė?*
  - 2.2. Ką jautei sužinojusi?
  - 2.3. Kaip elgeisi sužinojusi?
  - 2.4. Kas ir kaip tau paaiškino, dėl ko tave paims?
  - 2.5. Kaip tu supranti dabar, dėl ko buvai paimta iš šeimos?
  - 2.6. Labiau gerai, ar labiau blogai, kad tai įvyko?
3. Papasakok apie pačią paėmimo patirtį?
  - 3.1. Kaip tu tai išgyveni? *E: ar su kuo nors apie tai kalbėjai?*
  - 3.2. Kaip tau atrodo, kad tavo tėvai išgyveno? *E: kaip manai, ką patyrė tavo tėvai paėmimo metu?*
  - 3.3. Kaip išgyveno kiti šeimos nariai, artimieji? (jei aktualu)
  - 3.4. Kaip tu, tavo tėvai ir kt. elgėsi paėmimo metu?
  - 3.5. Kaip tu, tavo tėvai ir kt. elgėsi po paėmimo?
  - 3.6. Kas paskatino būtent tokį elgesį (2.4. ir 2.5.)?
4. Kaip manai, kokios paėmimo pasekmės?
  - 4.1. Tau? Tavo likimui? Charakteriui?
  - 4.2. Tavo mamai/tėčiui/tėvams?
  - 4.3. Jūsų tarpusavio santykiams?
  - 4.4. Kokius jausmus jauti savo tėvams dėl šio įvykio?
  - 4.5. Kokius jausmus jauti savo globėjams?
5. Ką jauti darbuotojams?
  - 5.1. Kurie paėmė?
  - 5.2. Kitiems³?
  - 5.3. ??? Jei įgytum didelę galią (pvz.: taptum karaliene/karaliumi), kaip elgtumeisi su tais specialistais? (klausimas skirtas pykčio ir kitų emocijų gylio ir pločio atskleidimui)
6. Kokias savybes turi turėti žmogus, kuris dirba šitą darbą?
7. Kaip vertini vaiko gerovės specialistų kompetenciją (tiek tų, kurie paėmė; tiek tų, kurie dirbo po to; tiek kitiems (jei aktualu))?

³ Kiti:

-Atvejo vadybininkas

-Globos koordinatorius

-Seniūnijos socialinė darbuotoja, kuri prižiūri šeimą

- NVO soc. darbuotojai

8. Jei pati dirbtum VTAS'e, kaip tu paimtum vaikus?
9. Kaip vertini „Matuko“ reformą?
  - 9.1. Kas joje gero?
  - 9.2. Kas blogo?
  - 9.3. Tavo požiūriu, ji labiau gera ar bloga?
10. Žodžių, kuriuos galėtum pasakyti apie savo vaikų paėmimo patirtį.

Priedas Nr. 3

Interviu transkripcija V3

Tyrėja: Kas čia girdėsis, tai gal tada Goda pasakyk, jo savo vardą ir amžių, ir tada mes pradėsime

Respondentė: Aš Goda ir man aštuoniolika.

Tyrėja: Aštuoniolika tau. Tai Goda, imkim tau aštuoniolika metų imkim, papasakok kokie pavyzdžiai, įvykiai gyvenime pavyzdžiui kokie trys svarbiausi.

Respondentė: Hm įvykiai, čia galbūt, nesvarbu kokie?

Tyrėja: Jo, kas tau buvo svarbiausia, kas nutikę? Visai nesvarbu.

Respondentė: Hm.. nu tai kad mane pasiėmė iš šeimos. Hm tada perkėlimas į suaugusiųjų namus ir nu problemos su broliu, kurios buvo.

Tyrėja: Hm.. Ooo... hm. O gali papasakoti, kiek tau buvo metų, kai tave paėmė?

Respondentė: 7.

Tyrėja: Hm... Tau buvo septyni metai ir tu atsimeni? Tu atsimeni tą patyrimą? Tai galėsi biški daugiau papasakoti. Tai iš pradžių, tiesiog papasakok, kaip tu, kaip tu sužinojai, kad jau? Kad čia kažkas, kad čia tave paims ir čia kažkas bus?

Respondentė: Hm tai įvyko čia visai netikėtai, aš to nežinojau.

Tyrėja: Aha.

Respondentė: Aš tai supratau tik po poros metų, mane jau buvo pasiėmę.

Tyrėja: O kas tave pasiėmė? Kaip globėjai, ar kaip? Ar tu į globos namus?

Respondentė: Iš karto į laikinus globos namus patekau. Tai tiesiog atėjo žmonės iš vaikų teisių, paprašė mūsų pasiimti svarbiausius daiktus. Mamos tą dieną nebuvo namie ir tiesiog mus išvežė ir pasakė, kad mus mama pasiims.

Tyrėja: Hm... hm... hm... Bet mama taigi nepasiėmė? Tai tarsi jus apgavo.

Respondentė: Taip ir dar kurį laiką, mamos net neįleido, mūsų aplankyti neleido.

Tyrėja: O kuriuose čia namuose vyko?

Respondentė: Hmm... jeigu neklystu „Gilė“ . Ten viskas visai kitaip negu buvo prieš tai.

Tyrėja: Tai čia Vilniuje, ane?

Respondentė: Taip Vilniuje.

Tyrėja: Hm... o tai, tu net nebuvai įspėta, kad čia kažkas bus, tiesiog atėjo žmonės, kurie tau svetimi.

Respondentė: Taip.

Tyrėja: Hm... o tu atsimeni, kaip tu pasijautei, kai tu sužinojai.

Respondentė: Nežinau, aš atsimenu, kad aš buvau labai išsigandusi, pasakė greitai susiruošti pačius svarbiausius daiktus pasiimti ir tiesiog mus išvedė iš buto.

Tyrėja: O tu sakai mus, o kas dar buvo?

Respondentė: Ir brolis buvo.

Tyrėja: Aj tai jūs abu.

Respondentė: Taip.

Tyrėja: O kiek broliui buvo metų?

Respondentė: Trys.

Tyrėja: Tai tu septynių, o jisai trijų.

Respondentė: Na man tada buvo šeši, bet po poros mėnesių septyni.

Tyrėja: Hmm... o kaip tu elgeisi? Tai tu tiesiog vykdei, ką tau sakė? Ar?

Respondentė: Taip. Aišku aš kažko klausinėjau, bet jie man sakė, kad mama ateis jūsų pasiimti, nepergyvenk viskas bus gerai.

Tyrėja: O tu nežinojai, nei kur vežė? Nei kuriam laikui? O tai tau. O tai kas buvo tie žmonės, kas tau ten, ką nors tau paaiškino, va tuos dalykus, kas tau sakė?

Respondentė: Nu nelabai, kas man sakė, tiesiog žinojau, nu, kad tai buvo iš vaikų teisių žmonės.

Tyrėja: Hmm... O kiek ten jų buvo, neatsimeni?

Respondentė: Man atrodo buvo du vyrai ir viena moteris.

Tyrėja: Buvo ir policija?

Respondentė: Ne nebuvo.

Tyrėja: O tai tu supratai, dėl ko čia viskas vyksta, kodėl tave paėmė?

Respondentė: Po kurio laiko supratau, bet iš pradžių ne.

Tyrėja: O kiek, po kurio laiko, jau tau paaiškėjo?

Respondentė: Gal, kai mane perkėlė į kitus vaikų namus, nuolatinius jau. Tai ten pradėjau jau kažką suprasti. Čia visi tokie, kaip aš.

Tyrėja: O tai kiek tu tose laikinuose pabuvai?

Respondentė: Nepamenu, tikrai.

Tyrėja: O tada tave perkėlė į dar kitus. Po metų, ar dar po pusmečio, ar po kiek?

Respondentė: Maždaug po metų.

Tyrėja: Po metų ar ne? Ir tik tada po metų, kai tave perkėlė, pamatei, kad yra daugiau vaikų, su panašiu.

Respondentė: Buvo vaikų, kurie irgi nemažai, bet ten labiau, ten buvo labiau iki dešimt. O ten buvo daug daugiau.

Tyrėja: O kaip tu susigaudei? Kas čia įvyko?

Respondentė: Tie vaikai, kur vyresni ir tada ir auklėtojos papasakojo viską.

Tyrėja: Tai ką tau papasakojo? Gal gali biški pasidalinti?

Respondentė: Hmm dabar aš tiksliai neprisiminsiu, bet irgi sakė, kad čia gyvensi tol kol mama nesusitvarkys dokumentų ir nepasiims tavęs su broliu, tada supažindins su visais, nu tiek .

Tyrėja: Ir juose užaugai? Hmm iki pat aštuoniolikos.

Respondentė: Aaa (5 minutės) ne iki aštuoniolikos. Toj pačioj įstaigoje, tik vėliau mane perkėlė tarp vyresnių merginų.

Tyrėja: Čia tas perkėlimas į suaugusių namus. Kur tu sakai, tas svarbus įvykis, ar ne?

Respondentė: Taip.

Tyrėja: O kiek tada tau metų buvo.

Respondentė: Šešiolika.

Tyrėja: Hmm.. Dešimt. O tai kaip tada tas gyvenimas vyksta suaugusių.

Respondentė: Šiaip jis nelabai kuo skiriasi nuo tų, kur buvo prieš tai, tiesiog ten merginos vyresnės. Mes jau pačios daug ką darome. Nu ten kaip ir toks namai, kurie paruošia gyvenimui.

Tyrėja: Bet tu dabar, po aštuoniolikos vis dar ten gyveni?

Respondentė: Taip, nes aš susitariau, kad mokslus baigčiau.

Tyrėja: Aa hmm nu aišku. O tai kaip, tu va dabar jau esi suaugusi, nu vis tiek ane? Ir kaip tu žiūri atgal, kaip tu matai, kaip ten įvyko, kodėl taip atsitiko?

Respondentė: Nu, todėl, nes mama pradėjo aaa. Eiti ne tais keliais, hmm tai dėl to, kad tiesiog mama buvo sunku, nustojo mus prižiūrėti.

Tyrėja: O tu atsimeni, kaip tas atrodė? Kodėl taip galėjo, kaip ta nepriežiūra atrodė, kodėl turėjo jus paiimti?

Respondentė: Man po to kai mus paėmė, aš labai mažai ką pamenu iš vaikystės, kai su mama gyvenau, aha, bet va atsimenu, kad namie ne nakvodavo, palikdavo mus vienus, išgerdavo.

Tyrėja: Tai tokia biški buvai priversta broliu rūpintis, kuris buvo mažesnis. Hmm... Tai kaip tu manai, ar gerai, ar blogai, kad tai įvyko? Nu kaip tu vertini?

Respondentė: Mano nuomone, gerai, kad mus paėmė, todėl nes vis tiek daug daugiau pamatėme ir patyrėme, augdami su kitais vaikais negu būtų pamatę augdami su mama.

Tyrėja: Hm... hm... ir dar apie tą patį paėmimą, noriu paklausti... Kaip... nu. Kaip tu tą išgyvenai? Kas su tavimi, su tavo vidumi vyko? Kaip tu tą atsimeni?

Respondentė: Aš atsimenu, kad buvo baisu iš pradžių, bet kadangi reikdavo pastoviai brolių prižiūrėti, tai atseit nu... nusi... kaip čia pasakyti. Man nebuvo baisu, man brolis buvo šalia, bent kažkas iš šeimos.

Tyrėja: Hmm... toks, kaip saugumo tau buvo. Tai jūs kartu, o tu kam nors apie tai pasakojaisi, tavęs kas nors klausė, kaip tu jautiesi, ar ką tu ten išgyveni.

Respondentė: Aš kambariokei savo dabar... jinai irgi su manim nuo vaikystės, nu nuo vaikystės su manim gyvena, tai nu mes su ja kalbam, apie tokius dalykus.

Tyrėja: Hmm... o tau kiek metų, kas nors iš suaugusių, ar iš darbuotojų, ar domėjosi tavimi? Neatsimeni? Kai buvai laikinuose namuose.

Respondentė: Nu kai laikinuose buvau, nepamenu tikrai.

Tyrėja: Hmm...

Respondentė: Bet atsimenu tikrai, brolių labai prižiūrėdavo.

Tyrėja: Rūpindavosi tavo broliu?

Respondentė: Nu jis mažiukas...

Tyrėja: Hmm... hmm... O kaip tau atrodo, ką tavo mama išgyveno, tai aš suprantu to tėvo nebuvo, ar ne. Tiktais jūs su mama gyvenote, trise?

Respondentė: Tėvas paliko mamą ir su kita žmona.

Tyrėja: Kaip ji, kaip tavo mama jautėsi? Kaip tau atrodo?

Respondentė: Net neįsivaizduoju, aš kažkada bandžiau pasiklausti, bet aš manau, kad niekada nesužinosiu. Bet aš manau turėjo būti labai išsigandusi.

Tyrėja: Hmm... turėjo grįšti ir kažkaip jūsų nerasti. Hmm... o kaip tu galvoji, ką kiti šeimos nariai išgyvena? Kaip tavo tėvas galėjo reaguoti?

Respondentė: Tėtis bandė dokumentus sutvarkyti, bet jis tuo metu gyveno Anglijoje ir jam tai turėjo atsiųsti laišką ir pranešti kada bus teismas, kada mus pasiimti. Bet jo nesiuntė ir atsiuntė tik laišką po to, kaip jau teismas turėjo įvykti ir jis neatvyko.

Tyrėja: Tėvas neatvyko?

Respondentė: Nes laiško nebuvo prieš tai... nu tėtis nu teismo datos konkrečios ir kada turi būti. Bet tiesiog nepranešė apie tai.

Tyrėja: Hm... nes galėjo jam tada, jūsų globą paskirti. Ar ne? Tu to tikėjaisi?

Respondentė: Aš pati tai neseniai sužinojau, nes aš su tėčiu nebendravau ir kai pradėjau bendrauti su tėčiu. Ir jisai man papasakojo, kad jisai tvarkėsi dokumentus, bet jam tiesiog nepranešė apie teismą niekas. Ir atsiuntė laišką, kad iš jo yra atimamomis tėvo teisės.

Tyrėja: Hm... hm... hm... Dar kažkaip norisi paklausti, kaip tu. Kaip suprantu tu jauteisi išsigandusi, bet ką liepė tą ir darei, ane? Veikei, liepė daiktus pasiimti, taip ir darei. (10: 00 minučių) O kaip jauteisi po paėmimo, kai atsidūrei tose laikinuose. Atsimeni ką nors, kaip tu ten jauteisi?

Respondentė: Kadangi, aš buvau vaikas, tai man ten buvo, kaip kiti vaikai darželis, kažkas panašaus tokio. Todėl buvo daug ramiau.

Tyrėja: Hm... Tai kai būdavai viena arba su broliu, nu gal buvo mažiau ramu, žymiai labiau neramu, negu po to kai po to atsidūrei.

Respondentė: Taip, o po to klausimas kilo, o kur mama? Kada jinai atvažiuos pasiimti?

Tyrėja: Hmm... hmm... o kaip manai, kaip yra kokios nors pasekmės nu to, kad tave paėmė? Nu žinai pasėkmės, ar kaip nors tai paveikė tave? Tavo charakterį? Kaip tu esi?

Respondentė: Manau taip. Tiesiog dabar daug atsargiau priimu sprendimus gyvenime ir daug labiau galvoju apie tai, ką daryti vėliau. Kad nepasikartotų.

Tyrėja: Ką turi omenyje pasikartotų?

Respondentė: Nu nes mano mama irgi augo vaikų globos ir dabar mes. Tai kaip tokios pasekmės.

Tyrėja: Aj kad tavo vaikai neaugtų globos namuose, to norėtum išvengti?

Respondentė: Taip.

Tyrėja: Hmm... o kaip tai pakeitė vis tiek tave, tavo charakterį, nu kaip tai, tas kad va atėjo kažkas, atėjo svetimi žmonės, nematyti ir sako susipakuokite daiktus. Nu aš bandau tai įsivaizduoti, septyni metai ir kaip tai, ką tau sukūrė viduje.

Respondentė: Viduje manau, tiesiog paniką. Kol neatvežė mūsų į tarp kitų vaikų. Bet šiaip tą va momentą, neramiai praėjau.

Tyrėja: Nes kaip aš suprantu visiems, nieks nieko nepaaiškino, ar ne?

Respondentė: Taip, nu kad visiškai jie nežiūri.

Tyrėja. Hmm... nu jo turėjo būti labai baisu. O kaip tu pagalvoji, ar paveikė tavo pavyzdžiui tavo brolių? Tavo brolio charakterį?

Respondentė: Kol brolis buvo mažas, tai jį visi mylėjo, kaip ir visus mažus vaikus. Bet kai jis paaugo, pas jį labai charakteris, toksai sunkus. Ir niekas nenorėjo su juo žaisti tenais, jį atmesdavo tokį, kaip... tegul sau kažką daro. Ir jis vienu metu buvo labai agresyvus, tik dabar paaugo biški ramesnis pasidarė, prieš tai jam buvo labai sunku.

Tyrėja: Tu galvoji, kad tai yra susiję su tuo, kad jį paėmė iš namų?

Respondentė: Manau tai, kad labiau ne iš namų, o dėl mamos susiję, nes jinai, nei skambindavo arba paskambindavo ir jau girta, tai labai sukūrė tokią.

Tyrėja. Hmm... hmm... O kaip tu galvoji, paveikė tas paėmimas iš namų paveikė tavo ir mamos santykius?

Respondentė: Iš pradžių , mes nu normaliai bendravome... nu kai paaugau, nes vaikystėje, nelabai ką aš pamenu. O dabar su mama nelabai aš bendrauju. Aš net nelabai noriu su ja bendrauti.

Tyrėja: Kažkaip blogai paveikė, nuoskaudų?

Respondentė: Ne tai, kad nuoskaudų, kad mama nesistengė nieko daryti, nors jinai pastoviai sakydavo, kad ten daro, bet aš kuo puikiausiai žinau, kad jinai nieko nedarė.

Tyrėja: Hm... Hm... o tai ką tu jauti tėvams dėl šito viso ir tėčiui ir mamai, koks tau kyla jausmas, kai apie tai kalbam?

Respondentė: Dėl tėčio jokių nėra, jisai dėl to nelabai tėra kaltas, jisai tuo metu su mama nebuvo.

Tyrėja: Tu jam nejauti jokio pykčio, nieko?

Respondentė: Nes jisai bent jau bandė, mus prisijaukinti. O mamai tai nežinau, kai kalbu apie tai dabar jau normaliai tai priimu, bet vis tiek toks, norėjosi, kad jinai daugiau pastangų imtųsi.

Tyrėja: Pykčio yra mamai?

Respondentė: Biški.

Tyrėja: Hmm... o tai ką, tai va, kyla kokie jausmai globėjams su kuo tu augai, kas tavimi rūpinosi.

Respondentė: Pas mus dalis labai dažnai keičiasi darbuotojai. Ir tiek pripranti prie vienu darbuotojų, ateina kiti, tai būna labai sudėtinga.

Tyrėja: Išsiskirti kuomet jie išeina? Na jo. O tai pavyzdžiui, ką nors ką dabar prisimeni, kai tau septyni metai. Čia jau daug laiko praėjo, daugiau negu dešimt metų, bet tu prisimeni (15:00 minutės) pavyzdžiui, kaip apie tuos darbuotojus, kurie išsivedė tave iš namų, ką tu jiems jauti?

Respondentė: Hmm...

Tyrėja: Kurie paėmė?

Respondentė: Visiškai nieko, tiesiog jų darbas kaip ir, aišku norėtusi, kad jie labiau paaiškintų, kodėl taip vyksta ir kas iš viso dabar dedasi, nes dabar nu vis tiek taip paimti, nėra labai fainiai.

Tyrėja: Nu jo ne tas žodis. O tai pavyzdžiui jeigu tu turėtum tokią galią galėtum, nu vienu rankos mostu, kažkoks stebuklas įvyktų, ane? Tartum tu magiškų galių turėtum, kaip tu su tais specialistais, su tais visais darbuotojais, kurie paiminėja vaikus, kaip tu su jais elgtumeisi?

Respondentė: Net nežinau...

Tyrėja: Įsivaizduok, kad viską pasaulyje gali pakeisti.

Respondentė: Jeigu konkrečiai viską, tai aš kaip mama norėčiau pakeisti. Ne konkrečiai mamą, o jos gyvenimo būdą, o darbuotojai, kad jie tiesiog būtų labiau atviresni, nuoširdesni. Kalbant apie bendravimą.

Tyrėja: Jie tokie šalti?

Respondentė: Nu kiek pamenu nebuvo tokie faini, vėliau kai atvažiuom, kažkaip bendravom.

Tyrėja: O kur važiavot?

Respondentė: Kai įvažiuom į Lingėnus, prasidėjo.

Tyrėja: O kaip tau tai atrodė? Kaip tau atrodė, kad jie malonesni, kaip tu tai supratai?

Respondentė: Nu broliui pasiūlė šokoladuką.

Tyrėja: O tau?

Respondentė: Aš nenorėjau.

Tyrėja: Hmm... o kaip tu galvoji, kokių savybių reikia tokiam žmogui, kuris taip dirba, koks turėtų tas žmogus kažkaip būti.

Respondentė: Aš manau, turėtų būti mylintis vaikus ir norintis jiems ko geresnio.

Tyrėja: Taip nėra dabar galvoji?

Respondentė: Dabar manau yra, dabar visai pasikeitė daug kas.

Tyrėja: Hmm... o kas pasikeitė?

Respondentė: Hm... dabar pavyzdžiui tikrai manau, mažiau šeimų iš mažiau šeimų yra atimami vaikai ir visi labiau bendrauja, negu prieš tai.

Tyrėja: Hmm dar tipo, daugiau bendrauja su pačia šeima ir vaikais ir mamoms, ar ne tie darbuotojai. Bendrauja ar ne? Dar prieš paimdami, ar ne?

Respondentė: Dar prieš paimdami, tai jie kas be ko išvardina, perspėja tėvus, jeigu dar kas nors, kad pasiims vaikus.

Tyrėja: Hmm... o kažin tavo mamą perspėjo?

Respondentė: Aš nežinau... man sakė, kad buvo perspėta jinai, bet matyt jos nesustabdė.

Tyrėja: Nu nėra labai lengva, nu čia tas rodo, kad čia yra kaip liga. O kaip tu vertini, vat tą va, kur dirba su tais vaikais, va visoj šitoj sistemoj, vat kurioje tu gyveni ir augi, ir matai daug visokių žmonių, kaip tu vertini, tą jų kompetenciją. Nu žinai tą kompetenciją, kiek jie yra, kiek jie gerai sau darbą atlieka. Kiek jie profesionalūs.

Respondentė: Aš manau, kad pas mus, hm didžioji dalis darbuotojų, tikrai tinka šitam darbui, didžioji dalis ir bendrauja gerai, dėmesį pakankamai skiria visiems. Anksčiau būdavo, taip kad, toks jausmas dirbu vien dėl to, kad pinigus už tai gauna. O dabar jaučiasi, jie šiluma tokia iš jų jaučiasi labiau.

Tyrėja: Jo tokio daugiau žmogiškumo.

Respondentė: Gal šeimyniškumo labiau.

Tyrėja: O kas tas yra šeimyniškumas?

Respondentė: Nu pavyzdžiui, tas ne tai tiesiog, darai tai kas tau priklauso pagal darbą. Ne vien tai, tiesiog daugiau dėmesio skiri, daugiau kalbėsi apie asmeninius dalykus, apie jų gyvenimą, apie tai ką jie mėgstą ir panašiai.

Tyrėja: Daugiau kažkaip mato tave, kažkaip labiau?

Respondentė: Girdi labiau, net nebijai pasipasakoti, kai kuriems.

Tyrėja: Tik tai skaudu, kad jie keičiasi?

Respondentė: Taip.

Tyrėja: O jeigu tu pati dirbtum vaiko teisių apsaugoje, įsivaizduok, kad tu seki tą šeimą ir matai, kad mama (20:00 minučių) apleidusi vaikus, tie vaikai vieni, vieniši, ateini į tokius namus, ar ne, ir kaip tu paimtum tuos vaikus. Kaip tu tą padarytum? Tu matai, kad liktais jiems reikia nu tokios priežiūros ar ne didesnės, kaip tu elgtumeisi.

Respondentė: Nu jei būtų tėvai kartu, tai aš visa pirma pasikalbėčiau su tėvais, nes vis tiek perspėti reikia, kad taip negalima ir jeigu nieko nepasikeis. Aš atečiau pasikalbėčiau su tėvais su vaikais pačiais. Aa ir pasakyčiau nu tėvams, kad jie pakeistų savo gyvenimo būdą ir pasiimtų vaikus.

Tyrėja: O kaip tu tuos vaikus, ką tu jiems sakytum?

Respondentė: Aš paprašyčiau, kad patys tėvai pasakytų.

Tyrėja: Hmm... kodėl?

Respondentė: Nes vis tiek vaikui bus saugiau išgirsti iš tėvo, nu iš tėvų, negu iš svetimo žmogaus, kurie jie mato pirmą kartą.

Tyrėja: O jeigu tie tėvai tokie nu kaip visai jų nėra, jie girti, su jais neina susikalbėti, tai kaip tada elgtumeisi, ką vaikams, kaip tu juos paimtum.

Respondentė: Hmm nu tada tektų man pačiai kalbėti su vaikais, jeigu maži vaikai, tai jiems nelabai ką paaiškinsi. Nebent paprašysi, kad jiems paaiškintų, ten atvykus, o kol maži, tai tiesiog kažką bandyti paaiškinti, tai kaip mamai mano, kad juos pasiims ir kad važiuoti su manim.

Tyrėja: Kažkaip biški apgautum, ar ne? Truputį taip.

Respondentė: Nu aš nepasakysiu, kad pasiimti, nors pasakyčiau, taip būtų ramiau jiems, nes kitaip nelabai išeitų.

Tyrėja: Nu jei vyresni būtų biški labiau suprantantis, kas vyksta, ka tada, kaip tada kalbėtum? Na pavyzdžiui, kai tau buvo septyni aštuoni metai, ane atrodo šeši sakei, bet tarkim, koks aštuoni metų, taigi visai suprantantis vaikas, kas vyksta.

Respondentė: Na taip suprantantis,

Tyrėja: O po dešimt.

Respondentė: Aš manau dešimties metų vaikas pats jau supranta, kad šeimoje nelabai kas vyksta. Tai aš tiesiog tai paaiškinčiau kas vyksta. Pas matai, kad nelabai gerai čia gyvenasi, ir kai tavo mama susitvarkys, galės tave pasiimti.

Tyrėja: Visa laiką turi tokia viltis yra, ar ne. Kai augai ir tu turėjai viltį, kad mama pasiims?

Respondentė: Turėjau viltį iki penkiolikos metų.

Tyrėja: O paskui, kas nutiko?

Respondentė: Nu tiesiog, daug laiko praėjo nuo visko ir mama dažnai skambindavo girta ir aš supratau, kad nebegalima daugiau ja pasitikėti.

Tyrėja: Mhm... susitaikėi.

Respondentė: Aha, turėjau viltį truputuką, kad brolių bent jau pasiimtų, bet vėliau ir vėl jinai išgerinédavo.

Tyrėja: O tu žinai, ką nors apie, tą atsimeni, prieš kiek prieš metus buvo ta Matuko reforma. Tokia atsimeni? Vaikelį Matą, kuris buvo labai sumuštas stipriai ir mirė. Matuko, taip ir vadinasi reforma. Nesi girdėjusi tokios? Tipo jos labai sugriežtino įstatymus labai, neleistų.

Respondentė: Smurtas prieš vaikus.

Tyrėja: Ir dėl to daug paskui vaikų paėmė, tiesiog atskyrė nuo šeimų, po tos reformos, nieko nesi girdėjusi, ar ne. Norėjau paklausti, ką tu apie tai galvoji.

Respondentė: Hmm tiek smurtą prieš vaikus tikrai nėra gerai, ahm, bet jeigu, bent kiek griežtumo neparodyti vaikams, jie išaugs tokie labai išlepinti, tokie labai nevertinantys.

Tyrėja: Tu biški pritari tam, truputį pasmurtauti prieš vaiką.

Respondentė: Ne tai, kad pasmurtauti, nežinau mane į kampą statydavo, prieš mane mama niekada nekilnodavo rankos. Bet man užtekdavo to, kad aš ant žirnių klūpédavau.

Tyrėja: Ant žirnių... mhm...

Respondentė: Arba su puoduku rankose vandens.

Tyrėja: Tiesiog laikyti puodą vandens, kiek ilgai?

Respondentė: Neilgai.

Tyrėja: Čia tokia bausmė būdavo tau.

Respondentė: Hmm jei kažką padarydavau blogą. Tai ant sienos išpaisydavau.

Tyrėja: Tai tu tokį pateisini, tai vat tokį nekėlia rankos?

Respondentė: Tokį taip.

Tyrėja: Hmm... Tai ką tu galėtum, jeigu dar, dar apie tą patyrimą savo, grynai tą paėmimą (25:00 minutės), tą va faktą, kai paėmė tave su broliu, ką tu galėtum pasakyti, dešimt, žinai, kai tokių būna žodžių apie tą patyrimą. Kas taip ateina spontaniškai į galvą.

Respondentė: Net nežinau. Nu sunku apie tai... nes dabar reikėtų labai gerai prisiminti, kaip viskas vyko.

Tyrėja: Tu man daug ką pavyzdžiui, žodį baisu, kad buvai išsigandusi, ar ne.

Respondentė: Nu taip... sumišus išsigandusi, pasimetusi. Hmm.. tikrai nesupratau, kas vyksta. Hmm atsimenu dar brolių, rengiau tą dieną. Gal baisiausia, tiesiog nebuvo mamos ir mus buvo palikę su kažkokiu draugu. Būtent, tiesiog nežinia visiška.

Tyrėja: Va tas nežinia. Nes kas bus, kaip bus, ar grįšit. Ir paskui, į tuos namus niekada negrįžai.

Respondentė: Ne buvo mama biški tvarkiusi dokumentus, mes pas ją nakvodavome, dar kartais savaitgaliais. O tai būdavo, kai nakvodavome pas ją savaitgaliais, kurį laiką tada nebenakvodavome. Vat tokiais.

Tyrėja: Dar tada, kai jus paėmė tuo metu buvo, kažkoks vyras namuose, ar ne? Kažkoks draugas?

Respondentė: Taip. Ji tiesiog vakare išėjo kažkur.

Tyrėja: Tai čia tas paėmimas, ryte vyko?

Respondentė: Taip.

Tyrėja: Jūs naktį vieni miegojote, ar ne?

Respondentė: Su tuo...

Tyrėja: Aj... tas vyras buvo, ar ne? Bet jisai svetimas buvo jums tas žmogus?

Respondentė: Ten kažkoks mamos draugas.

Tyrėja: Hmm... o ką dar norėtum kažką tokio pasakyti, nu kaip tos vaiko teisės turėtų, ar dirbti, kaip tas paėmimas, kokiais pavyzdžiui atvejais, gali paimti tą vaiką. Negali? Jeigu tu vat vadovautum?

Respondentė: Mano atvejais, reikia ne paimti vaikus, nes iš to nieko gero.

Tyrėja: Sakai iš to nieko gero.

Respondentė: Manau, gerai, kaip yra, tai visai gerai, kad smurtas prieš vaikus, ne taip griežtai būtų.

Tyrėja: Hmm... O tai tiesiog pavyzdžiui, tuo atveju sakei, kad visai gerai sakei, kad paima, ane, bet vis tiek geriau, kad nepaimtų vaikų iš tėvų. Net jeigu jie nemoka, savo vaikų prižiūrėti.

Respondentė: Nu mano metu, man buvo lengviau susitaikyti buvo su šituo. O brolis buvo mažas ir jam tai buvo, tai jam sugadino visą vaikystę. Tai tokių mažų vaikų, aš nemanau, kad reikėtų atiminėti.

Tyrėja: Hmm... O tai ką reikėtų daryti tada?

Respondentė: Aaa nežinau, gal bandyti kalbėti toliau. Nes jeigu atimi vaiką, tai jisai negauna to dėmesio, vaikiško, kurio jam reikia.

Tyrėja: O tai ta mama, dar sugeba duoti to dėmesio jam, jeigu nesugeba? Ten pavyzdžiui, ten gaminti valgyti, prižiūrėti priglauti.

Respondentė: Nu tada nelabai yra išeitis kita.

Tyrėja: Sakai paimti nieko gero, kai mažiukus ypač paima. Bet tuo pačiu, jeigu jie lieka tokie neprižiūrėti irgi.

Respondentė: Arba galima dar jeigu mažiukus dar, tai giminėms. Manau tai būtų tikrai.

Tyrėja: O Jūsų nebuvo, kas paėmė iš giminės.

Respondentė: Šiaip aš manau, galėjo mus tėčiui ir seneliui galėjo.

Tyrėja: Hmm... Jo iš tikrųjų yra giminė, ar ne. Bet tu sakai, tuos vyresnius, kaip tu septynių, vis tiek dar esi mažutė, dar buvai labai. Ne taip tada sugadina?

Respondentė: Aš dabar net nežinau tiksliai, jeigu aš būčiau viena šeimoj, be brolio, tai aš nežinau, bet kadangi pas mus brolis buvo, tai aš kaip turėjau tikslą brolių apginti, prižiūrėti (30:00 minučių), todėl man labai nepadarė, jokios žalos,

Tyrėja: nepadarė, tas paėmimas, didelio.

Respondentė: Manau, kad sustiprino, anksčiau laiko pradėdi, priprasti gyvenime atskirai ir priklausyti nuo ko nors.

Tyrėja: O tai ką tas tavyje suformavo, ta patirtis tokia paėmimo.

Respondentė: Nu tai, kad aš laisvai galiu gyventi viena ir tai nebūtų sunku, kaip vaikams, kurie iki dvidešimt metų gyvena su tėvais. Nu toks savarankiškumo, labiau atsakomybės jausmas.

Tyrėja: Nu jo... faina. Nu ačiū labai, Goda. Užsifikuojam.

Priedas Nr.4

Grėsmės vaikui lygio nustatymo anketos forma

VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR ĮVAIKINIMO TARNYBOS PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

_____ (teritorinio skyriaus pavadinimas)

GRĖSMĖS VAIKUI LYGIO NUSTATYMO ANKETA

_____ Nr. _____

(data) ir laikas)

* Informacijos apie pranešimą dėl vaiko teisių pažeidimo skilties pildyti nereikia, jei užpildyta Vaiko paėmimo iš jam nesaugios aplinkos forma.

Informacija apie pranešimą dėl vaiko teisių pažeidimo *

Pranešimo gavimo data ir laikas 20 ____ - ____ - ____ val. ____ min.

Apie galimą vaiko teisių pažeidimą informavo

- Anoniminis pranešimas Atvejo vadybininkas Giminaičiai
- Kaimynai Policija Socialinių paslaugų centras
- Sveikatos priežiūros įstaiga Ugdyimo įstaiga Vaikų dienos centras
- Globos centras

Kita

(įrašyti).....

.....

Pranešimo gavimo forma Telefonu Elektroniniu paštu

Raštu Žodžiu, asmeniui atvykus į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba) teritorinį skyrių

Kita (įrašyti).....

Pastaba: jei yra žinomas, šioje lentelės dalyje būtina nurodyti asmens, pranešusio apie galimą vaiko teisių pažeidimą,

kontaktinį telefono numerį, jei informacija gauta raštu, – nurodyti gauto rašto datą ir numerį, ir pan.

Adresas (Pranešime apie galimą vaiko teisių pažeidimą nurodytas vaiko buvimo vietos adresas)

Pranešimo aplinkybės (Pavyzdžiui, apie kokį galimą vaiko teisių pažeidimą informavo)

Pranešimą priėmęs asmuo (Tarnybos specialisto, gavusio pranešimą, pareigos, vardas ir pavardė)²

I. BENDRA INFORMACIJA

1. INFORMACIJA APIE VAIKĄ

1.1. *Vardas*

1.2. *Pavardė*

1.3. *Gimimo data*

1.4. *Vaiko amžius* 0–3 m. 4–6 m. 7–15 m. 16–17 m.

1.5. *Vaiko faktinės*

gyvenamosios vietos

adresas

1.6. *Susitikimo ir bendravimo*

su vaiku vieta

20____ - ____ - ____ ____ val. ____ min.

Vaiko faktinė gyvenamoji vieta

Švietimo / socialinių paslaugų / sveikatos priežiūros įstaiga (pabraukti)

Kita vieta (įrašyti) _____

1.7. *Su vaiku nebendrauta* Dėl vaiko sveikatos būklės

Vaiko buvimo vieta nežinoma

Vaikas dingęs

Vaikas sulaikytas

Kita (įrašyti).....

1.8. *Bendravimo su vaiku*

turinys (jeigu su vaiku

buvo bendrauta)

(Nurodyti, apie ką su vaiku kalbėta, ką vaikas pasakė, kaip paaiškino, kaip elgėsi, ir pan.)

2. INFORMACIJA APIE VAIKO ATSTOVĄ (-US) PAGAL ĮSTATYMĄ (TOLIAU – VAIKO ATSTOVAS)

Vaiko atstovo (-ų) ryšys

su vaiku:

motina

tėvas

Vardas ir pavardė / juridinio

asmens pavadinimas

Gimimo

data /

juridinio

asmens kodas

Faktinės gyvenamosios vietos / buveinės

adresas

Susitikimo ir bendravimo su

vaiko atstovu data ir laikas³

globėja (rūpintoja)

globėjas (rūpintojas)

budintis globotojas

(Eilutėje įrašyti informaciją

apie kiekvieną vaiko atstovą)

20 ____ - ____ - ____

____ val. ____ min.

(Eilutėje įrašyti informaciją

apie kiekvieną vaiko atstovą)

20 ____ - ____ - ____

____ val. ____ min.

3. INFORMACIJA APIE KITUS VAIKUS ŠEIMOJE

Vardas ir pavardė Gimimo data Faktinės gyvenamosios vietos adresas

Jei vaikui nustatyta globa (rūpyba),

***nurodyti globėjo (rūpintojo) gyvenamosios
vietos (buveinės) adresą, vardą, pavardę
(pavadinimą)***

Kita svarbi informacija

*(Pavyzdžiui, ar buvo nustatytas pirmas ar antras
grėsmės vaikui lygis; jei buvo, nurodyti grėsmės vaikui
nustatymo datą; nustatyta laikinoji / nuolatinė globa
įstaigoje, šeimoje, globėjų šeimoje ir pan.)*

4. INFORMACIJA APIE BENDRAVIMĄ SU SPECIALISTAIS, TEIKIANČIAIS PAGALBĄ VAIKUI

*(Bendraujant daugiau nei su vienu specialistu, ši lentelės dalis turi būti pildoma apie
kiekvieną specialistą atskirai)*

Susitikimo su

specialistais data ir laikas

20____ - ____ - ____ val. ____ min.

Įstaigos, kurioje dirba

specialistas, pavadinimas

Pareigos

Vardas ir pavardė

Bendravimo su

specialistu turinys (jeigu

su specialistu buvo

bendrauta)

*(Nurodyti specialisto įvardytus faktus apie vaiką, jo atstovus ar kitus šeimoje gyvenančius
asmenis (pavyzdžiui, gydytojas nurodė,*

*kad vaiko apžiūros metu ant jo kūno pastebėta įvairaus senumo kraujosruvų), jei specialisto
informacija gauta raštu, nurodyti*

*rašto datą ir numerį arba rašto registravimo Tarnybos teritoriniame skyriuje numerį)*4

II. GRĖSMĖS VAIKUI LYGIO VERTINIMAS

Rizikos veiksnių grupės

**Pastabos (įrašyti rizikos veiksnių požymius) Informacijos šaltiniai Jei
atitinka,**

žymėti +

Aukštos

rizikos

veiksniai *

(žymima

ženklų (!)

Grėsmės vaikui lygis vertinamas pagal šiuos rizikos veiksnius

1. Vaiko funkcionavimo rizikos veiksniai

Vaiko sveikata sutrikdyta, dėl to vaikas paguldytas į gydymo įstaigą

1.1. Galimo smurto prieš vaiką

formas:

• *fizinis:*

- Nepastebėta
- Smurtas patirtas iš vaiko atstovų
- Smurtas patirtas iš kitų asmenų
- Vaiko savęs žalojimas

• *psichologinis:*

- Nepastebėta
- Smurtas patirtas iš vaiko atstovų
- Smurtas patirtas iš kitų asmenų

• *seksualinis:*

- Nepastebėta
- Smurtas patirtas iš vaiko atstovų
- Smurtas patirtas iš kitų asmenų

• *nepriežiūra:*

- Nepastebėta
- Smurtas patirtas iš vaiko atstovų
- Smurtas patirtas iš kitų asmenų

(Pavyzdžiui, fizinio smurto požymiai – mėlynės ant viso kūno, nubrodinta kakta, kraujuoja iš žaizdos plaštakoje, sutinusi nosis ir pan.; psichologinio smurto požymiai – vaikas baikštus / ypač nuolankus suaugusiajam, ypač jautriai reaguoja į atstovų buvimą šalia, jų pasakytus žodžius jam, žaloja save, nuvertina save (jei prieš vaiką naudojamos fizinės bausmės, tai būtina pažymėti ir Grėsmės vaikui lygio vertinimo anketos 3.3.papunktyje); seksualinio smurto požymiai – vengia prisilietimų, ypač suaugusiųjų, paliestas „sustingsta“, pakitusi eisena, viešai masturbuojasi, piktnaudžiauja psichoaktyviosiomis medžiagomis, žaloja save ir (ar) bandė

nusižudyti, būdingas seksualizuotas elgesys (pavyzdžiui, bando liesti suaugusįjį, siekia, kad kiti jį (ją) liestų, elgiasi provokuojamai, imituoja seksualinius santykius, seksualinės žinios per daug išsamios pagal vaiko amžių ir kt.), miego sutrikimai (košmarai, baimė miegoti vienam ir (ar) tamsoje), nevalingas šlapinimasis ir (ar) tuštinimasis, venerinės ligos, nėštumas, be aiškios medicininės priežasties pasireiškiantys psichosomatiniai negalavimai (pilvo, galvos, galūnių skausmai, pykinimas, vėmimas) ir kt.; nepriežiūros požymiai – vaiko ūgis ir svoris neatitinka jo amžiaus grupės normų (vaikas yra per mažo ūgio ir svorio, išsekęs arba turi antsvorio), nešvarūs, netvarkingi, oro sąlygų neatitinkantys drabužiai, nuo vaiko sklinda nemalonus kvapas, vaikas neatsimena, kada valgė, arba valgo tik vieną kartą per dieną ir pan., turi parazitų, keliasi ir eina miegoti, kada jam pavyksta, t. y. vaiko niekas nekelia, taip pat neragina eiti ilsėtis vakare ir kt.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, Tarnybos specialistui atvykus į vietą
- Kita

(nurodyti)

!5

1.2. Vaikas tapo galimo smurto artimoje aplinkoje liudininku

(Pavyzdžiui, vaikui matant, šeimoje gyvenantis (-ys) asmuo (-enys) naudojo fizinį, seksualinį ar kitokį smurtą prieš kitą (-us) šeimoje gyvenantį (-čius) asmenį (-is))

- Vaikas
  - Specialistai
-

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
  - Teisėsaugos institucijos
  - Požymiai, nustatyti
- Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Kita
-

(nurodyti)

1.3. Vaikas auga aplinkoje, kurioje
galimai smurtaujama (smurtauta)

*(Pavyzdžiui, vaikas miegojo, buvo stovykloje, pas senelius, mokykloje
ar kitur, kai šeimoje gyvenantis (-ys) asmuo (-enys) naudojo fizinį,
seksualinį ar kitokį smurtą prieš kitą (-us) šeimoje gyvenantį (-čius)
asmenį (-is)*

- Vaikas
  - Specialistai
  - Kaimynai
  - Teisėsaugos institucijos
  - Požymiai, nustatyti
- Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Kita
-

(nurodyti)

1.4. Vaikas išreiškia pageidavimą
būti paimtas iš atstovų pagal
įstatymą

!

1.5. Autodestruktyvus vaiko
elgesys, kurio jo atstovai negali
suvaldyti

*(Pavyzdžiui, vaiko bandymas žudytis, savęs žalojimas,
priklausomybės, besikartojantis bėgimas iš namų ar kt.)*

- Vaikas

Specialistai

(nurodyti, kokie)

Kaimynai

Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

Kita

(nurodyti)

1.6. Vaikas galimai serga

(karščiuoja, kosėja ar kt.) /

sužalotas ir negydomas

(Pavyzdžiui, vaikas dėl galimai aukštos temperatūros sunkiai orientuojasi aplinkoje, išbertas jo kūnas, bet nesikreipta (nes vaiko atstovai mano, kad nereikia) į gydymo įstaigą arba kreiptasi, bet nevartojami vaistai (dėl nepaaiškinamų priežasčių nenupirkti išrašyti vaistai arba vaistai turimi, bet nenaudojami), nesikreipta į gydytojus dėl (gilių) kirstinių, pjautinių žaizdų, po nuplikymo atsiradusių žaizdų, galimų lūžių ar kt.)

Vaikas

Specialistai

(nurodyti, kokie)

Kaimynai

Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

Kita

(nurodyti)

!

1.7. Vaikas sistemingai nelanko

švietimo įstaigos, praleidžia
pamokas be pateisinamos
priežasties

(Pavyzdžiui, vaikas nebendrauja su ugdymo, sveikatos, Tarnybos specialistais, socialiniu darbuotoju, su juo neįmanoma susitikti, neįsileidžia į namus ugdymo įstaigos, kurioje mokosi, darbuotojų ir / ar Tarnybos specialistų, socialinių darbuotojų ar kt., nepriima pagalbos ar kt.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui
atvykus į vietą

- Kita

(nurodyti)

1.8. Kiti nenurodyti rizikos veiksniai,
susiję su vaiko funkcionavimo
rizikomis (nurodyti)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui
atvykus į vietą⁷

- Kita

(nurodyti)

2. Rizikos veiksniai, susiję su vaiko atstovu (-ais)

2.1. Grėsmės vaikui lygio vertinimo

metu nekontroliuoja savo elgesio:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, nusiteikę priešišškai, elgiasi agresyviai, neatsako į užduodamus klausimus ir pan.)

2.2. Apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų

psichoaktyviųjų medžiagų:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, sutrikusi koordinacija, nerišli kalba, trūksta sąmoningumo kalboje ir veiksmuose, asmuo nepajėgus pasirūpinti savimi ir vaiku, ir pan.)

- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Teisėsaugos institucijos

- Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

- Kita

(nurodyti)

!

2.3. Vaiko atstovas (-ai) (galimai)

turi priklausomybę (-ių):

- tėvas
- motina

- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, gydomi priklausomybę nuo alkoholio ar psichotropinių medžiagų, ar turima informacijos iš socialinio darbuotojo, policijos apie ankstesnius piktnaudžiavimo alkoholiu ar psichotropinėmis medžiagomis atvejus)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti Tarnybos specialistui⁸ atvykus į vietą
- Kita

(nurodyti)

2.4. Praeityje artimoje aplinkoje galimai smurtavo:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, vienas iš vaiko atstovų galimai naudoja smurtą kito iš atstovų atžvilgiu, arba kartu gyvenantys asmenys vieni kitų atžvilgiu naudoja smurtą; patirto smurto požymiai: daugybinės skirtingų spalvų mėlynės, kelių dienų sumušimai, nudegimo žymės, patinimai, pabrinkimai, gumbai, nubrozdinimai, žaizdos, įdrėskimai ir kiti odos pažeidimai, kaulų lūžiai, įvairaus laipsnio užgijimo žaizdos ir kt.)

- Vaikas
  - Specialistai
-

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
  - Teisėsaugos institucijos
  - Požymiai, nustatyti
- Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Kita
-

(nurodyti)

2.5. Galimas smurtas artimoje aplinkoje

Galimai smurtavęs (-ę) asmuo

(-enys):

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

*(Žiūrėti Grėsmės vaikui lygio nustatymo anketos 2.4 papunktyje
nurodytus rizikos veiksnių požymius)*

- Vaikas
  - Specialistai
-

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
  - Teisėsaugos institucijos
  - Požymiai, nustatyti
- Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Kita
-

(nurodyti)

2.6. Nebendradarbiauja su specialistais:

- tėvas

- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, nebendradarbiauja su Tarnybos specialistais, socialiniais darbuotojais, nevykdo pagalbos plano, neįleidžia į namus ugdymo įstaigos, kurioje mokosi vaikas, darbuotojų, neįleidžia į namus socialinių darbuotojų ar kt.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

- Nėra duomenų⁹

2.7. Vykdam atvejo vadybą šeimoje,

nustatyta, kad šeimai nepadėjo

pagalbos plane planuota ir teikta

pagalba, dėl to kyla pavojus vaiko

saugumui, sveikatai ar gyvybei

(Pagalbos plane numatyta ir teikta pagalba nepadėjo tėvams

pakeisti elgesio su vaiku, jie neužtikrina vaiko teisių arba jas

pažeidžia, dėl to kyla pavojus vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei)

!

2.8. Negali apsaugoti vaiko nuo jį

galimai žalojančio elgesio:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, grasina vaikui, kad atskleidė smurto prieš jį faktus,

kaltina patį vaiką dėl jo patirtos prievartos, gina prieš vaiką galimai smurtavusį asmenį, kaltina vaiką melavimu, nesupranta, kas atsitiko, neigia galimą smurtą, nes jai / jam grasinama)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti Tarnybos specialistui atvykus į vietą
- Nėra duomenų
- Kita

(nurodyti)

!

2.9. Nevykdo atstovų pareigų:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, neturi motyvacijos rūpintis vaiku, nuolat palieka vaiką kitų asmenų priežiūrai, netenkina gyvybiškai svarbių vaiko poreikių, neleidžia į švietimo įstaigą ir kt., vaikas neturi jam reikalingų daiktų, priemonių, vaiko atstovas teigia, kad namuose vaikui nėra vietos, nepritaikytos sąlygos, vaikas yra nepageidautinas, varo vaiką iš namų, prašo paimti vaiką iš namų ir / ar kt.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos

- Požymiai, nustatyti
- Tarnybos specialistui
- atvykus į vietą
- Nėra duomenų
- Kita

(nurodyti)

!

2.10. Agresyvus elgesys su vaiku, dėl kurio gali kilti grėsmė vaiko sveikatai ar gyvybei:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)

(Pavyzdžiui, grasina sumušti, nuskriausti vaiką, nekontroliuoja savo elgesio su vaiku, tampo vaiką už drabužių, agresyviai liečia vaiką)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

!10

- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas
- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

- Nėra duomenų
- Kita

(nurodyti)

2.11. Vaikas paliekamas be priežiūros arba paliekamas prižiūrėti asmenims, kurie netinkamai juo rūpinasi, ir dėl to

kyla grėsmė vaiko sveikatai ar

gyvybei:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas
- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti
Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Nėra duomenų
- Kita

(nurodyti)

!

2.12. Atstovai arba turimas

vienintelis iš atstovų yra dingę (-ęs)

ir jų (jo) ieškoma (kol teismas tėvus

pripažins nežinia kur esančiais arba

paskelbs mirusiais)

(Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK)

3.254 straipsnis, pavyzdžiui, vaikas paliktas gyvybės langelyje)

!

2.13. Atstovas arba turimas vienintelis

iš atstovų laikinai negali rūpintis

vaiku dėl abiejų atstovų ar vieno iš jų:

- ligos
- suėmimo
- bausmės atlikimo

- kitų svarbių priežasčių

(CK 3.254 straipsnis, pavyzdžiui, motina yra nepilnametė)

!

2.14. Kiti nenurodyti rizikos veiksniai,

susiję su vaiko atstovu (-ais)

(nurodyti)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie) 11

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti
Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Nėra duomenų
- Kita

(nurodyti)

3. Rizikos veiksniai, susiję su vaiko atstovo (-ų) bendravimu (santykiu) su vaiku ir tėvystės įgūdžiais

3.1. Neigiamas santykis su vaiku:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, tik neigiamai atsiliepia apie vaiką (nekenčia, šlykštisi, tyčiojasi ir pan.), ignoruoja, rūpinasi ir / ar užtikrina tik fizinių vaiko poreikių patenkinimą, nenori keisti savo santykio su vaiku, teigia, kad vaikas kaltas dėl įvairių problemų, kylančių šeimoje, ar kt.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
  - Teisėsaugos institucijos
  - Požymiai, nustatyti
Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
  - Nėra duomenų
  - Kita
-

(nurodyti)

!

3.2. Vaiko priežiūros žinios ir
įgūdžiai neatitinka vaiko raidos ir
brandos:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

*(Pavyzdžiui, vaikas turi specialiųjų poreikių, tačiau atstovai
nesikreipia / nepriima pagalbos arba nesuvokia (dėl galimų psichikos
sveikatos sutrikimų ar įgūdžių stokos), kad tokia pagalba yra
reikalinga, ir / ar negali užtikrinti vaikui būtinos pagalbos teikimo,
vaikas pagal amžių ir brandą neturi higienos įgūdžių, konfliktiška,
chaotiška šeimos aplinka, tėvai nuolat izoliuoja vaiką nuo socialinės
veiklos (draugų, būrelių ir kt.) ar kt.)*

- Vaikas
  - Specialistai
-

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti
Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Nėra duomenų

Kita

(nurodyti)

!

3.3. Naudoja netinkamas vaiko

auklėjimo priemonės:

(Pavyzdžiui, su vaiku elgiamasi nenuosekliai, taikoma atsitiktinė disciplina, neadekvačios bausmės, nenubrėžiamos elgesio ribos,

Vaikas

Specialistai¹²

tėvas

motina

globėja (rūpintoja)

globėjas (rūpintojas)

budintis globotojas

naudojamos fizinės bausmės ir / ar kitokios smurto formos ir pan.)

(nurodyti, kokie)

Kaimynai

Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

Nėra duomenų

Kita

(nurodyti)

3.4. **Perdėta** vaiko globa, priežiūra:

tėvas

motina

globėja (rūpintoja)

globėjas (rūpintojas)

budintis globotojas

(Pavyzdžiui, ypač aktyvi vaiko kontrolė, priežiūra ir rūpinimasis, neatitinkantis jo amžiaus ir brandos (daugelis dalykų atliekama už

vaiką, manipuliuojama vaiku, neadekvačiai jautriai reaguojama į vaiko emocijas bei stengiamasi apsaugoti jį nuo įvairių pavojų, tėvai siekia už vaiką išspręsti įvairias problemas ir pan.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti Tarnybos specialistui atvykus į vietą
- Kita

(nurodyti)

3.5. Vaiko atstovas, jo skyrybų proceso / gyvenimo skyriumi nustatymo metu galimai daro neigiamą įtaką vaiko gerovei:

- tėvas
- motina
- globėja (rūpintoja)
- globėjas (rūpintojas)
- budintis globotojas

(Pavyzdžiui, vaiko nuteikinėjimas prieš negyvenantį kartu atstovą (menkinimas, tiesos neatitinkančių faktų teigimas, manipuliavimas vaiko jausmais, siekiant sumenkinti, nutraukti ryšį su kartu negyvenančiu atstovu ir kt.), draudimas arba trukdymas vaikui su juo bendrauti, matytis, konfliktiška šeimos aplinka ir pan.)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

Kita

(nurodyti)

3.6. Kiti nenurodyti rizikos veiksniai,
susiję su vaiko atstovo (-ų)

Vaikas

Specialistai 13

bendravimu (santykiu) su vaiku ir

tėvystės įgūdžiais (nurodyti) _____

(nurodyti, kokie)

Kaimynai

Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

Kita

(nurodyti)

4. Rizikos veiksniai, susiję su socialine aplinka

4.1. Šeima patiria socialinių

problemų

*(Pavyzdžiui, dėl skurdo (būstas ir aplinka neatitinka vaiko poreikių),
ilgalaikio nedarbo (atstovai nesistengia keisti situacijos), socialinės
atskirties ar socialinės paramos stokos kyla grėsmė vaiko sveikatai ar
net gyvybei, arba vaikas galimai priverstas valkatauti, užsiimti
galimai nusikalstama veikla ir pan.)*

Vaikas

Specialistai

(nurodyti, kokie)

Kaimynai

Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

Tarnybos specialistui

atvykus į vietą

Kita

(nurodyti)

4.2. Gyvenimo sąlygos kelia

tiesioginį pavojų vaiko sveikatai ir /

ar gyvybei

(Pavyzdžiui, dėl higienos stokos ir ypatingos nešvaros (gyvenamoji aplinka apleista, nešvari, neatitinka net bazinių higienos normų, veisiasi kenkėjai ir pan.), nesaugiai laikomų cheminių medžiagų, vaistų, prastos būsto būklės sąlygų (techniškai netvarkingos elektros, dujų, šildymo sistemų įrangos, naudojamos nesilaikant saugumo reikalavimų, ir pan.)

Vaikas

Specialistai

(nurodyti, kokie)

Kaimynai

Teisėsaugos institucijos

Požymiai, nustatyti

vaiko teisių apsaugos

skyriaus darbuotojams

atvykus į vietą

Kita

!14

(nurodyti)

4.3. Vaiko gyvenamojoje vietoje

leidžiama lankytis pašaliniais

asmenims, kurie galimai kelia

grėsmę vaikui

Vaikas

Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti
Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Kita

(nurodyti)

4.4. Grėsmės vaikui lygio vertinimo

metu nekontroliuoja savo elgesio

- kartu su vaiku ir jo atstovais

gyvenantis (-ys) asmuo

(-enys) *(pažymėjus nurodyti vardą,*

pavarde)

(Pavyzdžiui, nusiteikę priešišškai, elgiasi agresyviai, neatsako į užduodamus klausimus ir pan.; nurodyti, kokie ryšiai jį (ją) sieja su vaiku ar vaiko atstovu pagal įstatymą: vaiko brolio sugyventinė, motinos sugyventinis, motinos vyras ar pan.)

4.5. Kiti nenurodyti rizikos veiksniai,

susiję su socialine aplinka

(nurodyti)

- Vaikas
- Specialistai

(nurodyti, kokie)

- Kaimynai
- Teisėsaugos institucijos
- Požymiai, nustatyti
Tarnybos specialistui
atvykus į vietą
- Kita

(nurodyti)

* Šios lentelės 1.4 ir 4.2 papunkčiuose nurodyti rizikos veiksniai yra aukštos rizikos veiksniai, kiti rizikos veiksniai pripažįstami aukštos rizikos veiksniais tik tuo

atveju, jei abiem vaiko atstovams (arba turimam vieninteliui iš atstovų) nustatomas tas pats rizikos veiksnys.

Pažymėti, jei buvo pildytas Vaiko paėmimo iš jam nesaugios aplinkos aktas (Grėsmės vaikui lygių kriterijų ir grėsmės vaikui lygio nustatymo tvarkos aprašo 2 priedas).

Pridedamas užpildytas Vaiko paėmimo iš jam nesaugios aplinkos aktas.

GRĖSMĖS VAIKUI LYGIO NUSTATYMAS

Grėsmės vaikui

lygis Grėsmės vaikui lygio nustatymo kriterijai:

Pirmas lygis bent vienas iš aukštos rizikos veiksnių ir / arba ne mažiau nei penki kiti rizikos veiksniai

Antras lygis vaiko sveikata sutrikdyta, dėl to vaikas paguldytas į gydymo įstaigą

kai vaikas (nuo gimimo iki 3 metų arba atsižvelgus į vaiko raidą ir brandą) galimai patyrė smurtą iš abiejų atstovų (arba turimo vienintelio iš atstovų) (1.1)*

kai vaikas (nuo gimimo iki 3 metų arba atsižvelgus į vaiko raidą ir brandą) galimai patyrė smurtą iš vieno iš atstovų, o kitas negali apsaugoti vaiko nuo jį žalojančio elgesio (2.8)*

abu vaiko atstovai (arba turimas vienintelis iš atstovų) apsvaigę nuo psichoaktyviųjų medžiagų (2.2)*

vienas iš vaiko atstovų apsvaigęs nuo psichoaktyviųjų medžiagų, o kitas negali apsaugoti vaiko nuo jį žalojančio elgesio (2.2 + 2.8)*

abiejų vaiko atstovų (arba turimo vienintelio iš atstovų) agresyvus elgesys su vaiku, keliantis grėsmę jo sveikatai ar gyvybei (2.10)*

vienas iš vaiko atstovų agresyviai elgiasi su vaiku, keldamas grėsmę vaiko sveikatai ir gyvybei, o kitas negali apsaugoti vaiko nuo jį žalojančio elgesio (2.10 + 2.8)*

abu vaiko atstovai (arba turimas vienintelis iš atstovų) negali apsaugoti vaiko nuo jį žalojančio elgesio (2.8)*

gyvenimo sąlygos kelia tiesioginį pavojų vaiko sveikatai ir / ar gyvybei (4.2)*

atstovai arba turimas vienintelis iš atstovų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais) (2.12)

atstovas arba turimas vienintelis iš atstovų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų atstovų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, baudmės atlikimo ar kitų

svarbių priežasčių (2.13)

Vykdam atvejo vadybą šeimoje, nustatyta, kad šeimai nepadėjo pagalbos plane planuota ir teikta pagalba, dėl to kyla pavojus vaiko saugumui,

sveikatai ar gyvybei (2.7)

kiti nenurodyti rizikos veiksniai, susiję su vaiko funkcionavimu, vaiko atstovu (-ais), vaiko socialine aplinka, kurie kelia grėsmę jo sveikatai ir / ar

gyvybei

(įrašyti).....

..... 16

Nustatytas grėsmės vaikui lygis:

Pirmas lygis –

Antras lygis ir priimtas sprendimas vaiką paimti iš atstovų –

Grėsmės vaikui lygis nenustatomas, kai nepažymėtas nė vienas auštos rizikos veiksnys ar mažiau nei penki kiti galimi rizikos veiksniai.

Vaiko atstovas _____

(parašas) (vardas ir pavardė)

_____

(data)

Vaiko atstovas _____

(parašas) (vardas ir pavardė)

_____

(data)

Pažymima, kai nėra galimybės vaiko atstovui susipažinti su grėsmės vaikui lygio nustatymu arba jis atsisako pasirašyti.

_____

(nurodyti objektyvias priežastis, dėl kurių vaiko atstovas negali pasirašyti)

Pridedami vaizdo ir / ar garso įrašai (pabraukti tinkamą)

_____

(grėsmės vaikui lygį nustačiusio darbuotojo pareigų pavadinimas) (parašas) (vardas ir pavardė)

_____

(data)

Grėsmės vaikui lygio nustatymas, atsižvelgiant į jo amžių: